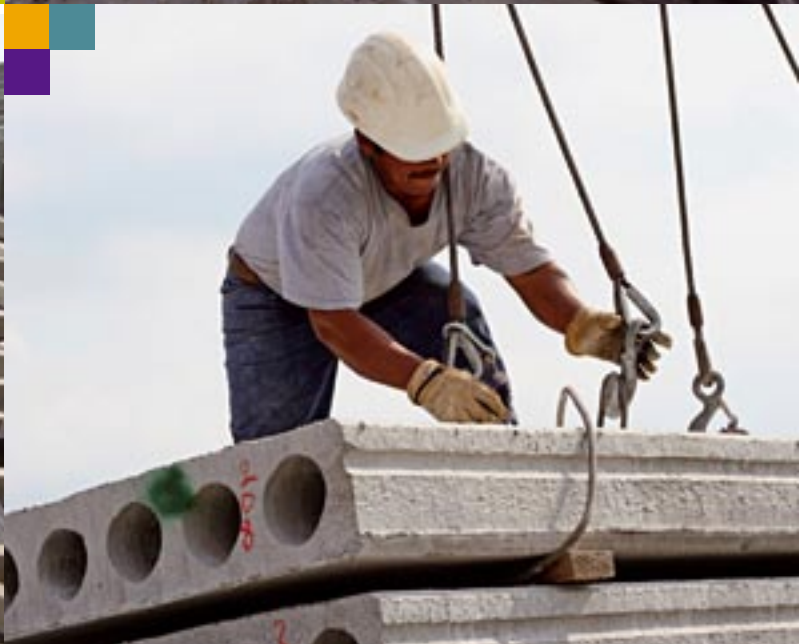

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Betonproductenindustrie

Jaarverslag 2009

JAARVERSLAG

20

09

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Karakteristieken van het fonds	5
Doelstelling	5
Verplichtstelling	5
Profiel van de organisatie	5
Statutaire organen	5
Commissies en adviseurs	7
Vertegenwoordigingen	8
Kerncijfers	10
Omvang van het fonds	11
Verslag van het bestuur	14
3.1 Bestuursbesluiten en gevoerde beleid	14
3.2 Goed pensioenfondsbestuur	14
3.3 Ontwikkelingen in de bedrijfstak	21
Pensioenregeling en toeslagbeleid in 2009	27
Pensioenregeling en toeslagbeleid in 2010	28
3.4 Risicoparagraaf	29
Beleggingsrisico	29
Actuariële risico's	30
Operationele risico's	31
3.5 Vooruitzichten	32
3.6 Pensioenontwikkelingen	33
3.7 Beleggingen	39
Marktontwikkelingen	39
Beleggingen in het verslagjaar	39
Rendement van de beleggingsportefeuille	41
Evaluatie van de beleggingsportefeuille	41
Evaluatie afdekkingbeleid portefeuille	40
Beursontwikkelingen	42
De Z-score over 2009	43
Maatschappelijk Verantwoord Beleggen	43
3.8 Financiële paragraaf	44
Samenvatting van de financiële positie van het fonds	44
Achtergrond en oorzaken ontwikkelingen in de financiële gegevens	44
Resultaat boekjaar	44
Stand van de voorzieningen en de reserves	45

Jaarrekening 2009	47
Balans per 31 december 2009	48
Staat van baten en lasten over 2009	49
Toelichting behorende tot de jaarrekening 2009	50
Grondslagen voor balanswaardering en resultaatbepaling	50
Kasstroomoverzicht	65
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	66
Toelichting op de balans per 31 december 2009	68
Toelichting op de staat van baten en lasten over het boekjaar 2009	76
Overige gegevens	81
Statutaire bestemming van het saldo van baten en lasten	81
Verklaring verantwoordingsorgaan	82
Reactie bestuur op verklaring verantwoordingsorgaan	83
Verklaring van de actuaris	84
Verklaring van de accountant	85
Gebeurtenissen na balansdatum	86
Slotwoord	87
Verklarende woordenlijst	88
Adressen adviseurs	91

1. Voorwoord

Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2009 van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie (verder “het fonds”).

Korte schets inhoud

Het jaarverslag is verdeeld in karakteristieken, een verslag van het bestuur, een jaarrekening, verklaringen en overige gegevens. In karakteristieken geven wij de doelstelling en het profiel van het fonds, de samenstelling van de statutaire organen, commissies en adviseurs, vertegenwoordigingen, de kerncijfers en de omvang van het fonds weer. In het verslag van het bestuur informeren wij u over de beleidsmatige zaken die in 2009 hebben gespeeld, op het gebied van goed pensioenfondsbestuur, van risico's, van pensioenen en beleggingen. In de jaarrekening presenteren wij het fondsvermogen en de mutaties daarin gedurende 2009 met daarbij een toelichting over de grondslagen voor de waardering en de mutaties in de beleggingsportefeuille.

In overige gegevens vindt u de verklaring van het verantwoordingsorgaan, de actuariële verklaring en de accountantsverklaring. Daarnaast berichten wij over de gebeurtenissen na balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor het fonds.

Gevoerd beleid

In 2009 zijn door het bestuur veel onderwerpen besproken. Op een aantal wordt hierna kort ingegaan. De financiële positie van het fonds is continu onder de aandacht van het bestuur geweest. In 2009 heeft de financiële positie van het fonds zich sneller hersteld, dan conform het herstelplan werd verwacht. De dekkingsgraad eind 2009 bevond zich weer boven de onderdekkingsgrens van 105%. Echter pas wanneer de dekkingsgraad gedurende 3 kwartalen hoger is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad is het fonds officieel uit dekkingstekort. In het meest gunstige scenario is dat eind juni 2010. In het jaarverslag en de jaarrekening wordt op de financiële positie van het fonds nader ingegaan.

Het bestuur heeft zich in 2009 ook bezig gehouden met het vastleggen van afspraken over de dienstverlening en het risicobeheer beleggingen. Er is een nieuwe overeenkomst met de vermogensbeheerder F&C opgesteld en een verbeterplan met de administrateur uitgevoerd. Daarnaast zijn in 2009 diverse reglementswijzigingen ingevoerd.

Op het gebied van communicatie heeft in 2009 de jongerencampagne plaatsgevonden om jongeren te verleiden meer interesse in hun pensioensituatie te krijgen. Het bestuur is trots te kunnen melden dat de film van de jongerencampagne is beloond met een NPN-award in de categorie voor de meest effectieve pensioencommunicatie binnen een budget van € 50.000,-.

Het bestuur hoopt met dit jaarverslag nader inzicht te kunnen geven in het gevoerde beleid en de financiële situatie van het fonds.

Het bestuur stelde het jaarverslag 2009 en de daarbij behorende verslagstaten voor De Nederlandsche Bank vast op 28 mei 2010.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie
Amsterdam, 28 mei 2010,

Mevrouw J.W.M. Wieggers,
voorzitter

De heer G.W. van der Peijl,
Secretaris

2. Karakteristieken van het fonds

Doelstelling

Het fonds heeft tot doel uitvoering te geven aan het pensioenreglement, zoals dat geldt voor de deelnemers aan deze pensioenregeling.

De regeling van het fonds heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Afhankelijk van het salaris en de diensttijd wordt een bepaalde aanspraak op een uitkering opgebouwd.

Verplichtstelling

Verplicht tot deelneming aan de regeling zijn werknemers en werkgevers die vallen onder de verplichtstelling van het fonds. De pensioenen worden gefinancierd door het heffen van een premie die gezamenlijk door de werkgever en de werknemer wordt gedragen.

Profiel van de organisatie

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie, statutair gevestigd te Amsterdam, is opgericht op 28 juni 1957. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41199582. Het fonds is aangesloten bij de koepelorganisatie Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen.

Statutaire organen

Bestuur

Het bestuur bestaat uit acht leden, vier van werknemerszijde en vier van werkgeverszijde. Zij worden benoemd door de organisaties die het fonds hebben opgericht. De functies van voorzitter en secretaris van het bestuur worden bekleed voor de periode van een jaar. De werkgeversorganisatie en de werknemersorganisaties leveren beurtelings de voorzitter.

De werkgevers worden vertegenwoordigd door de

- › Bond van Fabrikanten van Betonproducten in Nederland (BFBN).

De werknemers worden vertegenwoordigd door de volgende vakorganisaties:

- › FNV Bondgenoten;
- › CNV BedrijvenBond (vanaf 1 januari 2010 is de naam gewijzigd in CNV Vakmensen);
- › De Unie vakbond voor industrie en dienstverlening.

Bestuursleden mogen alleen worden benoemd als De Nederlandsche Bank (DNB) geen bezwaar heeft gemaakt. Naar het oordeel van DNB moeten de personen die het beleid van een fonds (mede) bepalen voldoende deskundig zijn met het oog op de belangen van de (gewezen) deelnemers en overige belanghebbenden. De bestuursleden worden daarom getoetst op deskundigheid. Daarbij wordt zowel gekeken naar de individuele deskundigheid als naar het collectief. Het bestuur heeft aanvullend hierop een eigen deskundigheidsplan vastgesteld waarin de eisen die aan de bestuursleden worden gesteld, zijn vastgelegd. Ook heeft het fonds een gedragscode voor haar bestuursleden in het kader van goed en integer bestuur. Een externe compliance officer ziet er op toe dat een ieder handelt conform de gedragscode.

Het bestuur bepaalt het dagelijks beleid van het fonds en draagt zorg voor de handhaving en uitvoering van de statuten en reglementen. Het uitgangspunt hierbij is dat dit gebeurt door een evenwichtige en zorgvuldige afweging van de belangen van alle belanghebbenden. Het bestuur laat zich bij het maken van beleid ondersteunen door adviezen en rapportages, gegeven of opgesteld door of in samenspraak met externe deskundigen. Het bestuur ziet er op toe dat de uitvoering voldoet aan de gestelde eisen van de externe toezichthouders, te weten De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.

Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en het pensioenreglement van het fonds.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2009 is als volgt:

Namens de werkgevers:

De heer J.C. Blom
De heer E. Elsinga
De heer G.A. Hack (plv. voorzitter)
De heer G.W. van der Peijl (voorzitter)

De werkgeversleden zijn aangewezen door de Bond van Fabrikanten van Betonproducten in Nederland (BFBN).

Namens de werknemers:

De heer H. Korthof (plv. secretaris)	1)
Mevrouw J.W.M. Wiegers (secretaris)	1)
De heer P. de Ridder	2)
De heer M. Raaijmakers	3)

De werknemersleden zijn aangewezen door:

- 1) FNV Bondgenoten
- 2) CNV Vakmensen
- 3) De Unie vakbond voor industrie en dienstverlening

Mutaties

In 2009 hebben geen aftredingen of benoemingen plaatsgevonden in het bestuur.

Per 1 januari 2010 is mevrouw L.L. Bruns door de BFBN benoemd als werkgeverslid en is de benoeming van de heer G. A. Hack ingetrokken.

6

Deelnemersraad

De deelnemersraad is sinds 2007 actief en bestaat uit acht leden. De leden van de deelnemersraad zijn benoemd door het bestuur. De deelnemersraad vergadert tenminste twee keer per jaar met een delegatie van het bestuur. Tijdens deze vergaderingen worden de aangelegenheden aan de orde gesteld waarover het bestuur en/of de deelnemersraad overleg wenselijk acht. Naast de gezamenlijke vergaderingen komt de deelnemersraad tenminste tweemaal per kalenderjaar en in ieder geval voorafgaande aan een bestuursvergadering bijeen. De deelnemersraad adviseert het bestuur desgevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden die het fonds betreffen.

Per 31 december 2009 bestond de deelnemersraad uit:

Namens de gepensioneerden:

De heer J.J. Boks
De heer L.J.H. Coenen
De heer J. van Mulligen

Namens de deelnemers:

De heer L.H. Addink
De heer L.E.M. Bodelier (vice-voorzitter)
De heer A. van den Burg
De heer W. van der Linden (secretaris)
De heer A. van Riet (voorzitter)

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit een vertegenwoordiger namens:

de deelnemers:

De heer L.E.M. Bodelier

de gepensioneerden:

De heer J. van Mulligen

de aangesloten werkgevers:

De heer H.C. Baarens (voorzitter)

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Tevens legt het bestuur verantwoording af over de naleving van de Principes van goed pensioenfondsbestuur. Vanaf maart 2009 is het verantwoordingsorgaan actief geworden en is de heer Baarens als voorzitter benoemd.

Intern toezicht

Er is gekozen voor intern toezicht door een visitatiecommissie. Deze zal eens in de drie jaar de wijze waarop de uitvoering van de regeling wordt bestuurd en aangestuurd en de wijze waarop wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn beoordelen. Het bestuur heeft het reglement voor de visitatiecommissie in 2007 vastgesteld. In het verslagjaar heeft een visitatie plaatsgevonden door het adviesbureau Basis en Beleid. De rapportage is besproken in de bestuursvergadering van 15 januari 2010. In het najaar van 2010 zal een vervolgvizitatie plaatsvinden. Over de resultaten van de visitatie treft u meer informatie aan in hoofdstuk 3.2.

Vergoedingen

De leden van het bestuur en deelnemersraad ontvangen vacatiegeld en een reiskostenvergoeding. Over het jaar 2009 is aan vergoedingen een totaalbedrag van € 96.000 uitgekeerd (in 2008: € 76.000). De stijging van het bedrag is te verklaren door een stijging van het aantal vergaderingen ten opzichte van 2008 en de langere duur van de vergaderingen.

Commissies en adviseurs

Beleggingscommissie

Tot 1 januari 2009 was er een beleggingscommissie bestaande uit vier vertegenwoordigers van het bestuur, te weten twee werknemers- en twee werkgeversvertegenwoordigers. Het bestuur heeft besloten om de beleggingscommissie per 1 januari 2009 op te heffen. De beleggingsonderwerpen worden nu besproken in de bestuursvergaderingen met het gehele bestuur. Gezien de belangrijke financiële ontwikkelingen en besluitvorming hierover wordt het van belang geacht het voltallig bestuur hierbij te betrekken.

Pensioenwet- en communicatiecommissie

Tot 1 januari 2009 bestond de Pensioenwet- en communicatiecommissie. Deze commissie bestond uit vier vertegenwoordigers van het bestuur bestaande uit twee werknemers- en twee werkgeversvertegenwoordigers. Het bestuur heeft besloten de commissie per 1 januari 2009 op te heffen. Reden hiervoor is dat de gevolgen van de Pensioenwet inmiddels geïmplementeerd zijn.

Voorzittersoverleg

In 2009 is gestart met een periodiek overleg tussen de administrateur en de voorzitter en secretaris van het fonds om de agendaonderwerpen en overige lopende zaken door te spreken, voordat de bestuursvergaderingen plaatsvinden. Desgewenst wordt hierbij een adviseur uitgenodigd. Naast de efficiencyvoordelen worden de te agenderen onderwerpen door dit overleg meer behandeld conform de wensen van het bestuur. In 2009 hebben acht voorzittersoverleggen plaatsgevonden.

Geschillencommissie

In het verslagjaar is geen geschil gemeld en is de geschillencommissie niet bij elkaar geweest.

Compliance officer

Het bestuur heeft in het verslagjaar de overeenkomst van de compliance officer van KPMG Integrity & Ethics beëindigd. Na een offertetraject is het Nederlands Compliance Instituut benoemd als compliance officer van het fonds.

Adviserend actuaris

Het fonds wordt bijgestaan door een externe adviserende actuaris, te weten de heer H. Zaghdoudi van Towers Watson B.V.

Waarmerkend actuaris

De waarmerkend actuaris is de heer H.J.W. van Gemert van Towers Watson B.V.

Accountant

Het bestuur heeft KPMG Accountants NV, vertegenwoordigd door de heer M.J. Vredenduin, als accountant belast met de controle van de jaarrekening en de verslagstaten van het fonds.

Uitvoeringsorganisatie

Het bestuur van het fonds heeft de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden uitbesteed aan een uitvoeringsorganisatie (= administrateur). Deze werkzaamheden betreffen pensioenadministratie en bestuursondersteuning. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken. De administratie en het secretariaat van het fonds zijn uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer. De voorwaarden van de uitbesteding zijn vastgelegd in een mantelovereenkomst en een pensioenbeheersovereenkomst. Vastgelegd zijn de specifieke werkzaamheden die Syntrus Achmea Pensioenbeheer voor het fonds verricht, onderverdeeld in administratieve, financiële, secretariële, actuariële, juridische en overige werkzaamheden. De administrateur ondersteunt het bestuur met adviezen en rapportages over verschillende aangelegenheden. Syntrus Achmea Pensioenbeheer beschikt over een SAS70, type II verklaring.

Vermogensbeheer

Het beheer van het fondsvermogen (met uitzondering van vastgoed) is opgedragen aan F&C Netherlands BV (F&C). De voorwaarden zijn vastgelegd in een vermogensbeheerovereenkomst met serviceafspraken over het niveau van de dienstverlening. Aan F&C is de bevoegdheid verleend alle beleggingstransacties aan te gaan zoals opgenomen in de overeenkomst. F&C stelt jaarlijks een beleggingsplan op dat ter goedkeuring aan het bestuur wordt voorgelegd. In het beleggingsplan wordt onder meer voor elke beleggingscategorie het percentage van het totaal belegde vermogen vastgesteld en de toegestane marges.

F&C belegt een deel van het vermogen via derden (momenteel State Street Global Advisors).

Het beheer van de beleggingen in vastgoedfondsen en hypotheekfondsen is door het bestuur opgedragen aan Syntrus Achmea Vastgoed BV (SAV). Ook SAV stelt jaarlijks een beleggingsplan op dat ter goedkeuring aan het bestuur wordt voorgelegd.

Het bestuur participeert vanaf 2008 in het Europees Vastgoed Fonds van Schroder.

Het bestuur maakt gebruik van Strategeon Investment Consultancy BV als beleggingsadviseur.

8**Vertegenwoordigingen****Raad van Afgevaardigden Stichting PVF Nederland**

In de Raad van Afgevaardigden van Stichting PVF Nederland hebben namens het fonds zitting:

werkgeversvertegenwoordiger:
De heer G.A. Hack

werknemersvertegenwoordiger:
Mevrouw J.W.M. Wiegiers

Klantenraad Syntrus Achmea

In de Klantenraad van Syntrus Achmea hebben namens het fonds zitting:

werkgeversvertegenwoordiger:
De heer G.A. Hack

werknemersvertegenwoordiger:
De heer M. Raaijmakers

Vereniging Bedrijfstakpensioenfondsen

Het fonds is lid van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB).

Als stemgerechtigde is door het bestuur aangewezen:

De heer G.A. Hack

Bestuursorganen beleggingsfondsen

Het fonds werd in het verslagjaar in de bestuursorganen van de onderstaande vastgoedfondsen van Syntrus Achmea Vastgoed BV vertegenwoordigd door:

werkgeversvertegenwoordiger:
De heer G.A. Hack

werknemersvertegenwoordiger:
Mevrouw J.W.M. Wiegiers

Het fonds participeert in de volgende vastgoedfondsen:

- › Achmea Dutch Residential Fund,
- › Achmea Dutch Retail Property Fund,
- › Achmea Dutch Office Fund,
- › Achmea Dutch Industrial Property Fund,
- › Achmea Dutch Health Care Fund,
- › Achmea Realty Fund – North America en
- › Achmea Realty Fund Europe.

Het fonds participeert in de Stichting PVF Zakelijke Hypothekenfonds en de Stichting PVF Particuliere Hypothekenfonds van Syntrus Achmea Vastgoed BV en is vertegenwoordigd door:

De heer G.A. Hack (voor de hypothekenfondsen geldt maar 1 afgevaardigde).

Alle bedragen in dit jaarverslag zijn bedragen x € 1.000,- tenzij anders aangegeven.

Kerncijfers

	2009	2008	2007
Ondernemingen en deelnemers (aantallen)			
Aangesloten ondernemingen	254	246	244
Deelnemers	8.241	8.148	8.048
waarvan onder meer:			
- arbeidsongeschikten	540	588	656
- vut ers	509	567	563
- FVP ers	59	65	80
Gewezen deelnemers	26.182	27.050	27.940
Gepensioneerden / pensioentrekkenden	6.048	5.868	5.818
Premies en uitkeringen			
Premies	26.281	23.167	20.714
Pensioenuitkeringen	7.694	7.013	6.781
Beleggingen			
Belegd vermogen (actuele waarde)	415.936	345.534	424.142
Opbrengst uit vermogen	39.754	- 111.016	10.817
Performance	13,7%	- 22,1%	3,0%
Reserves en voorziening			
Voorziening pensioenverplichtingen	370.160	351.014	259.645
Algemene reserve	0	0	96.151
Solvabiliteitsreserve	57.173	64.962	69.137
Cumulatief verliessaldo	-33.199	-89.190	0
Dekkingsgraad (%)			
	106,5	93,1	163,7
Resultaat			
Resultaat boekjaar	48.202	- 189.516	21.962
Pensioenregeling voor deelnemers geboren op of ná 01-01-1950			
Opbouw per jaar	2,0%	2,0%	2,0%
Franchise	16.063	15.733	15.300
Maximum pensioengrondslag	31.739	30.472	29.717
Premie per jaar	22,40%	22,40%	22,40%
- waarvan werknemersdeel	6,13%	6,13%	6,13%
Pensioenregeling voor deelnemers geboren vóór 01-01-1950			
Opbouw per jaar	1,75%	1,75%	1,75%
Franchise	21.046	20.613	20.045
Minimum pensioengrondslag	2.636	2.559	2.472
Maximum pensioengrondslag	26.756	25.592	24.972
Premie per jaar tot de minimum pensioengrondslag	13,0%	13,0%	13,0%
- waarvan werknemersdeel	4,3%	4,3%	4,3%
Premie per jaar boven de minimum pensioengrondslag	20,0%	20,0%	20,0%
- waarvan werknemersdeel	6,7%	6,7%	6,7%

Omvang van het fonds

Pensioenen

In 2009 is aan periodieke pensioenuitkeringen 7.694 verantwoord (in 2008: 7.013). De stijging van het uitgekeerde bedrag is een gevolg van de mutaties in het uitkeringenbestand. Er zijn namelijk 1.048 nieuwe uitkeringen voor ouderdomspensioenen ingegaan, terwijl er 162 uitkeringen zijn beëindigd wegens overlijden en 708 uitkeringen zijn afgekocht. In het aantal ouderdomspensioenen over 2008 zijn 19 vervende ouderdomspensioenen meegeteld. Deze zijn in het saldo ouderdomspensioenen van 2009 niet meer meegenomen.

Er zijn 162 uitkeringen voor partnerpensioenen ingegaan, terwijl er 102 uitkeringen zijn gestopt wegens overlijden en 37 zijn afgekocht. Er zijn 2 wezenuitkeringen afgelopen.

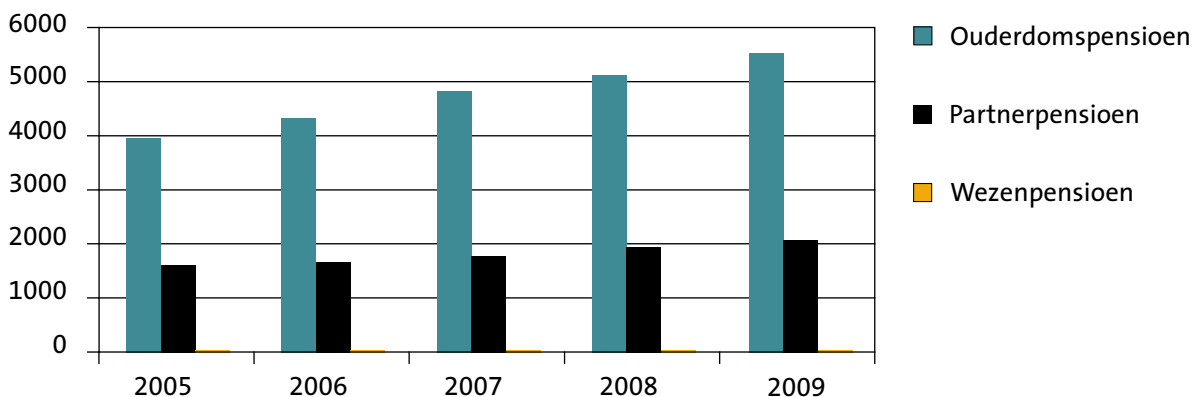
De nieuwe ingegane pensioenuitkeringen zijn gemiddeld hoger dan de beëindigde uitkeringen.

Per einde 2009 was het aantal ingegane pensioenen en over het gehele jaar waren de totale jaarbedragen als volgt:

	Aantal pensioenen (eindstand)		Totaal jaarbedrag (gedurende het gehele jaar) (bedragen x € 1.000)	
	2009	2008	2008	2009
Ouderdomspensioenen	3.886	3.727	5.631	5.053
Partnerpensioenen	2.096	2.073	2.015	1.920
Wezenpensioenen	66	68	48	40
Totaal	6.048	5.868	7.694	7.013

11

De uitkeringen zijn als volgt weer te geven:

Eenmalige uitkeringen

Aan eenmalige uitkeringen werd in 2009 1.058 verantwoord tegen 1.018 in 2008. Dit betreft afkoopsommen die werden uitbetaald.

Deelnemers

Het aantal (gewezen) deelnemers bedroeg op 31 december:

	2009	2008	2007	2006	2005
Deelnemers *	8.241	8.148	8.048	8.612	8.786
Gewezen deelnemers	26.182	27.050	27.940	27.948	29.113

De daling van de gewezen deelnemers ten opzichte van 2008 wordt met name veroorzaakt door pensionering (gevolgd door afkoop) en 750 deelnemers van ouder dan 70 jaar, waarvan de pensioenen niet zijn opgevraagd. Voor deze laatste categorie wordt geen voorziening meer aangehouden, maar de rechten blijven bestaan.

* Het aantal werknemers in de sector neemt af. Echter door de terugkomst van de gedispenseerde werkgever Monier (279 deelnemers) en door de terugkeer van de gedispenseerde werkgevers die voorheen waren ondergebracht bij Nationale Nederlanden (50 deelnemers) is per saldo het aantal deelnemers in 2009 toegenomen ten opzichte van 2007 en 2008.

Premievrije deelneming wegens arbeidsongeschiktheid

Ultimo 2009 namen 540 (2008: 588) deelnemers ten laste van het fonds deel wegens gehele of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. Deze premievrije deelnemers maakten eind 2009 6,6% (2008: 7,2%) uit van het totaal aantal deelnemers.

	2009	2008
Volledig arbeidsongeschikte deelnemers	410	445
Gedeeltelijk arbeidsongeschikte deelnemers	130	143
Totaal	540	588

12

Voortgezette deelneming

In 2009 hebben 568 (2008: 648) deelnemers na beëindiging van de verplichte deelneming hun pensioenopbouw voortgezet. Dit aantal kan als volgt worden verklaard:

	Aantal ultimo 2009	ultimo 2008	Premie in 2009
Vervroegde uittredingsregeling Fonds Voorheffing Pensioenverzekering (t.b.v. werkloze werknemers ouder dan 40 jaar met een loongerelateerde ww-uitkering)	509	567	960
	59	65	169
Totaal	568	632	1.129

Vrijwillige verzekeringen

Aan het eind van 2009 waren voor 195 nog niet gepensioneerde werknemers vrijwillig pensioenaanspraken verzekerd (ultimo 2008 waren dit er 196).

Aangesloten werkgevers

Het aantal aangesloten werkgevers bedroeg op 31 december 2009: 254 (2008: 246).

Van premiebetaling vrijgestelde werkgevers

Het aantal werkgevers dat (gedeeltelijk) is vrijgesteld van deelneming in en premiebetaling aan het

fonds wegens een bijzondere pensioenvoorziening is 34. De portefeuille bestaat historisch gezien uit dispensaties ten behoeve van vier groepen, te weten het gehele personeel, het niet-productiepersoneel (administratief-, technisch- en commercieel), het productiepersoneel en de individuele werknemers. Het niet-productiepersoneel vormt de grootste groep; deze groep is sinds de uitbreiding van de verplichtstelling in 1979 verplicht tot deelneming in de pensioenregeling.

Premie

De premie die in 2009 ten gunste van het boekjaar werd vastgesteld bedroeg in totaal ongeveer 26.281. Het premiebedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

	2009	2008
Premie voor verplichte verzekering	24.793	21.930
Premie voor voortgezette verplichte verzekering	1.187	1.138
Premie voor vrijwillige verzekering	184	99
Prepensioen	117	--
Totaal	26.281	23.167

De toename in premie tussen 2008 en 2009 is veroorzaakt door de toename van het aantal werkgevers en deelnemers.

De premie voor de premievrije deelnemers die in 2009 ten laste van het fonds werd vastgesteld bedroeg 526 (in 2008: 459).

3. Verslag van het bestuur

3.1 Bestuursbesluiten en gevoerde beleid

Hoofdpijnen

Het bestuur kwam gedurende het verslagjaar zeven maal in vergadering bijeen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste besluiten van het bestuur kort weergegeven.

Herstelplan

In verband met de financiële situatie van het fonds is voor 1 april 2009 bij DNB een kortetermijn- en een langetermijnherstelplan ingediend.

Financiële positie

Per 31 december 2008 bedroeg de dekkingsgraad van het fonds 93,1% (2007: 163,7%).

In het herstelplan is uitgegaan van de geschatte dekkingsgraad van 31 december 2008, zijnde 91,8%. Ultimo 2008 bedroeg het eigen vermogen ruim 24,1 miljoen euro negatief. Het minimaal vereist vermogen bedroeg 17,5 miljoen euro en het vereist eigen vermogen 65 miljoen euro. Per 31 december 2008 voldeed het fonds aan beide normen niet. Hierdoor is zowel sprake van een reservetekort als een dekkingstekort. Door het bestuur van het fonds is voor het eerst op 20 november 2008 melding gedaan aan de toezichthouder DNB.

Totstandkoming herstelplan

De genomen besluiten over het herstelplan uit de bestuursvergadering van 10 maart 2009 zijn voorgelegd aan de deelnemersraad, die hierover positief advies heeft uitgebracht aan het bestuur. In de vergadering van 10 maart 2009 heeft het bestuur besloten het huidige premie- en toeslagbeleid voor het herstelplan te hanteren. In een telefonische vergadering op 30 maart 2009 heeft het bestuur de inhoud van het herstelplan vastgesteld. Het herstelplan is vervolgens ingediend bij DNB. DNB heeft het herstelplan goedgekeurd. Het bestuur heeft gepensioneerden en deelnemers door middel van een brief geïnformeerd over het ingediende herstelplan en de daarin opgenomen maatregelen.

Belangrijkste uitgangspunten van het herstelplan

Het fonds maakt gebruik van de eenmalige mogelijkheid die de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft geboden om binnen 5 jaar (in plaats van 3 jaar; dus uiterlijk 31 december 2013) het minimaal vereist eigen vermogen te bereiken. Bij het opstellen van het herstelplan heeft het bestuur zich laten ondersteunen door externe adviseurs en is het voorgenomen beleggingsbeleid afgestemd. De cao-partijen zijn geïnformeerd over de inhoud van het herstelplan.

Het herstelplan is opgesteld met inachtneming van de uitgangspunten zoals die door DNB zijn voorgeschreven. Nadrukkelijk merken wij op dat inherent aan de modelmatige aanpak ook het herstelplan een benadering van de werkelijkheid is. Dit betekent dat de werkelijke ontwikkeling van de dekkingsgraad in positieve of negatieve zin kan afwijken van het verwachte herstelpad, waardoor de financiële positie van het fonds zich sneller of langzamer kan herstellen dan voorzien.

De belangrijkste uitkomsten van het herstelplan zijn:

- › De kans bestaat dat in de achtjaarsperiode van 2009-2016 geen sprake zal zijn van toeslagverlening;
- › Uitgaande van het huidige premiebeleid dient de premie vanaf 2011 te worden verhoogd van 22,4% naar 27%;
- › Het beleggingsbeleid wordt niet aangepast;
- › Het bestuur heeft een aantal keren overleg gevoerd met de sociale partners om een eerdere verhoging en meer bestendige jaarlijkse doorsneepremie te bewerkstelligen en een eerder moment van toeslagverlening na te streven zodra de financiële positie van het fonds dit toelaat (dit kan pas plaatsvinden nadat het fonds een dekkingsgraad van minimaal 105% heeft bereikt), omdat het bestuur het niet wenselijk vindt om meerdere jaren geen toeslag te verlenen.

Herstelkracht op korte termijn

Uit het herstelplan blijkt herstelkracht. Bij het tot stand komen van het herstelplan is voldaan aan de wettelijke eisen en was evenwichtige belangenbehartiging het uitgangspunt. De herstelkracht is voldoende om na 5 jaar (op 31 december 2013) een dekkingsgraad te bereiken die tenminste gelijk is aan 105%. De verwachte feitelijke dekkingsgraad per 31 december 2013 wordt geschat op 111,2%.

Herstelkracht op lange termijn

Uit het herstelplan blijkt dat het fonds vanaf 2016 voldoet aan de wettelijke eisen ten aanzien van het vereist eigen vermogen. De verwachte dekkingsgraad is op 1 januari 2016 120,3%. De vereiste dekkingsgraad bedraagt 117%. Na 15 jaar (einde herstelplan) bedraagt de verwachte dekkingsgraad 132,2%.

Kwantitatieve uitleg

			Effect op dekkingsgraad (in %)	
			Korte termijn	Lange termijn
Dekkingsgraad per 31 december 2008 respectievelijk 31 december 2013			91,8	111,2
Sturings- middelen	Premie	Conform huidig premiebeleid	5,7	-3,5
	Indexatie	Conform huidig toeslagbeleid	0,0	-19,0
	Beleggingen	Volgens gestelde uitersten in Regeling Parameters (5,9% over de gehele 15-jaarsperiode)	12,6	25,3
Rentetermijnstructuur		Aanpassing van de rentecurve vanaf 2014 met toestemming DNB (forward rates)	0,8	10,0
Overige		Inclusief effect van de uitkeringen	0,3	8,2
Dekkingsgraad per 31 december 2013 respectievelijk 31 december 2023			111,2	132,2
MVEV per 31 december 2013 respectievelijk VEV per 31 december 2023			105,0	117,0

Toelichting

Genoemde dekkingsgraden in de bovenstaande tabel.

In de tabel staan de dekkingsgraden vermeld, zoals ze in het herstelplan staan genoemd. Het herstelplan is gemaakt op basis van een geschatte dekkingsgraad van 31 december 2008, die ten tijde van het opstellen van het herstelplan 91,8% bedroeg. De definitieve dekkingsgraad van 2008 wijkt hiervan af en bedroeg 93,1%. Het vereist eigen vermogen bedraagt in de tabel 117%. In het jaarverslag 2008 komt u 118,5% tegen. Dit verschil is ontstaan doordat de renteafdekking op het moment van indiening van het herstelplan hoger was (circa 66%) dan de daadwerkelijke renteafdekking per 31 december 2008 (circa 56%), waarmee in het jaarverslag rekening is gehouden.

Premie

De premiebetaling volgt het huidige premiebeleid dat is vastgelegd in een beleidsstaffel. Dit houdt in dat de premiebetaling afhankelijk is van een 12-kwartaals gemiddelde dekkingsgraad. Bij een lagere (gemiddelde) dekkingsgraad bedraagt de premie maximaal 27% van de pensioengrondslag. In het herstelplan resulteert dit in een toename van de premie van 22,4% naar 27% in 2011. In 2016 daalt de premie naar 24% en in 2019 naar 22,4%.

Toeslagverlening

De toeslagverlening volgt het huidige toeslagbeleid dat is vastgelegd in een beleidsstaffel. Dit houdt in dat de toeslagverlening afhankelijk is van een 12-kwartaals gemiddelde dekkingsgraad. In geval van een dekkingstekort (ongeacht de 12-kwartaals gemiddelde dekkingsgraad), zal evenwel geen toeslag worden verleend, conform de instructie vanuit DNB. In het herstelplan resulteert dit in het niet toekennen van een toeslag tot en met 2016.

Beleggingen

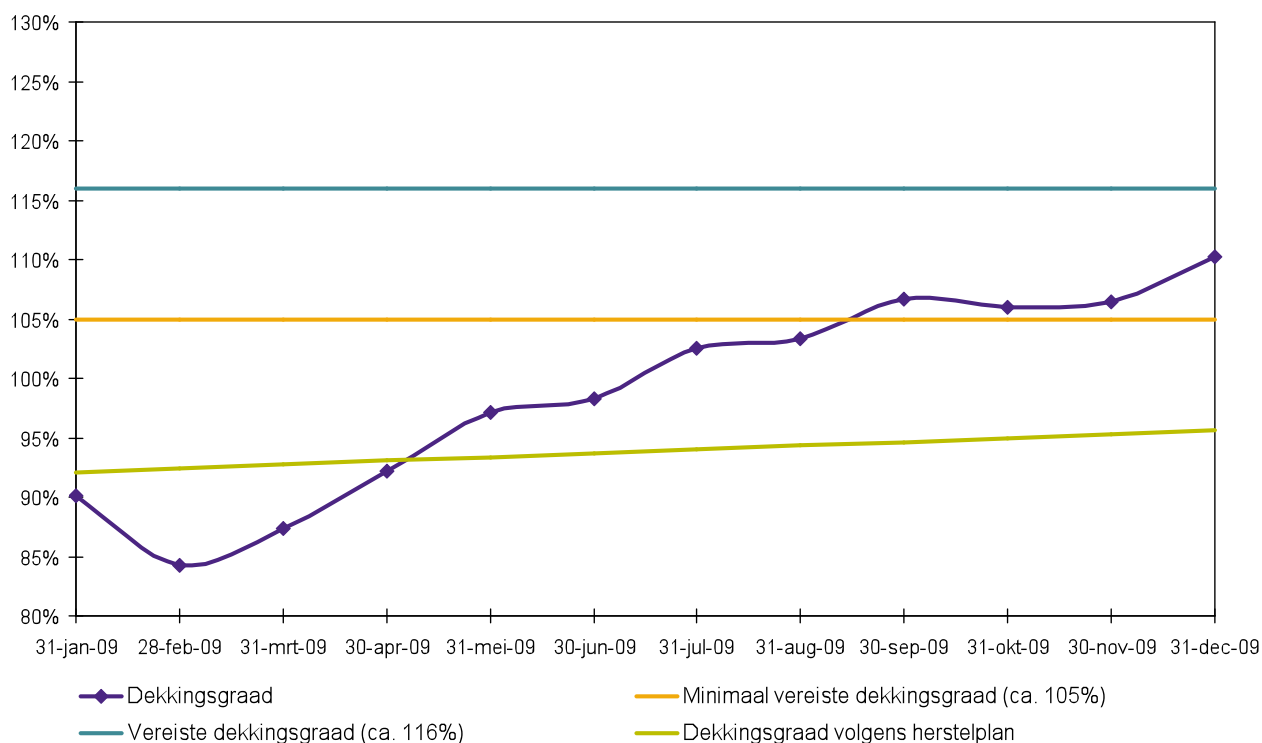
De huidige beleggingsmix (beleggingsplan 2009) is gehandhaafd. Het strategische beleid van het fonds is dat het renterisico met 40% wordt afgedekt. De intentie was om gedurende 2009, binnen de financiële mogelijkheden van het fonds, de afdekking van het renterisico tactisch te verhogen naar 75%. Het renterisico werd ultimo 2008 voor circa 56% afgedekt. Ultimo 2009 bedroeg de renteaafdekking circa 65,3%.

Ontwikkelingen financiële positie ten opzichte van het herstelplan

In de loop van 2009 werden de ontwikkelingen op de beurzen gunstiger. De dekkingsgraad van het fonds liet vanaf februari 2009 een stijgende lijn zien en bedroeg op 31 december 2009 106,5%. De dekkingsgraad wordt maandelijks gemeld aan DNB. Op de website van het fonds wordt maandelijks een overzicht van de dekkingsgraad bijgehouden waarin naast de dekkingsgraad, de dekkingsgraad volgens het herstelplan wordt getoond, conform onderstaand voorbeeld. Dit overzicht is gebaseerd op een andere (voorlopige) berekening dan de dekkingsgraad zoals opgenomen in dit jaarverslag met de stand per 31 december 2009.

Overzicht dekkingsgraden Bpf Beton (31 december 2009)

Datum	TV	Vermogen	Dekkingsgraad	Cf. herstelplan
31-jan-09	352.200	315.500	90%	92,1%
28-feb-09	365.500	307.900	84%	92,4%
31-mrt-09	349.700	305.500	87%	92,8%
30-apr-09	347.000	319.800	92%	93,1%
31-mei-09	333.700	324.200	97%	93,4%
30-jun-09	332.000	326.400	98%	93,7%
31-jul-09	340.700	349.300	103%	94,0%
31-aug-09	344.900	356.300	103%	94,3%
30-sep-09	343.100	365.900	107%	94,7%
31-okt-09	346.400	367.300	106%	95,0%
30-nov-09	355.700	378.500	106%	95,3%
31-dec-09	357.000	393.600	110%	95,6%

Aanpassing premie- en toeslagenbeleid 2010

Door het bestuur is op 7 december 2009 wederom gesproken met de sociale partners over het aanpassen van het premie- en toeslagenbeleid. De volgende principebesluiten zijn genomen:

- › De premie wordt vanaf 1 januari 2010 verhoogd naar 24%. In november 2010 zal worden getoetst hoe het fonds er financieel voorstaat en zal de hoogte van de premie voor 2011 worden bepaald;
- › Het toeslagenbeleid wordt dusdanig aangepast dat er vanaf een dekkinggraad van 110% een gedeeltelijke toeslag mogelijk is. Bij de bepaling van een toeslag wordt in het nieuwe toeslagenbeleid uitgegaan van een 4-kwartaalsgemiddelde in plaats van een 12-kwartaalsgemiddelde;
- › Vanaf 1 januari 2010 wordt de toeslagverlening voor de actieve deelnemers en de inactieve deelnemers ontkoppeld. De toeslag voor de actieven blijft ongewijzigd en volgt de loonontwikkeling. De toeslag voor de inactieven volgt de prijsindex (CPI alle huishoudens), met dien verstande dat de toeslag voor inactieven nooit meer kan bedragen dan die voor de actieven.

Op 9 maart 2010 heeft de deelnemersraad over bovenstaande aanpassingen van het premie- en toeslagenbeleid een positief advies gegeven. In de bestuursvergadering van 12 maart 2010 zijn de besluiten definitief door het bestuur vastgesteld.

De werkgevers, deelnemers, gepensioneerden en slapers zijn in maart 2010 over deze besluiten geïnformeerd door middel van de pensioenflits. De pensioenflits wordt 2 maal per jaar verstuurd en hierin worden de laatste ontwikkelingen en besluiten van het fonds gecommuniceerd.

Wet- en regelgeving

Wijziging pensioenreglementen en statuten

In het verslagjaar zijn diverse reglementswijzigingen en -statutenwijzigingen besproken en vastgesteld. Door middel van zogenaamde pensioenflitsen zijn de deelnemers en gepensioneerden van de wijzigingen die invloed op de aanspraken of het pensioen hebben op de hoogte gebracht.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Het bestuur heeft zijn beleid verwoord in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Algemene leidraad voor het uitvoeren van de beheerstaken is risicomijdend operationeel management. Het bestuur heeft in 2009 besloten de ABTN te actualiseren. De ABTN met de geactualiseerde gegevens 2009 wordt in het begin van 2010 vastgesteld. In de loop van 2010 zal een aangepaste versie op basis van de gegevens van 2010 in het bestuur worden besproken. In deze versie worden onder andere opgenomen het in het beleggingsplan 2010 vastgelegde beleggingsbeleid en de besluitvorming over het aangepaste premie- en toeslagenbeleid.

Jaarverslag

Het bestuur heeft in de vergadering van 4 juni 2009 het jaarverslag en het statenverslag 2008 goedgekeurd en vastgesteld. In dezelfde vergadering heeft het bestuur kennis genomen van de actuariële verklaring en het actuariel rapport. Op 29 juni 2009 is de definitieve accountantsverklaring verstrekt. In een jaarwerkcommissie vanuit het bestuur is het verslag al eerder nauwkeurig doorgelopen. Tevens is het verslag besproken in de vergadering van de deelnemersraad.

Contracten dienstverlening

Eind 2008 liepen de contracten met de administrateur en de vermogensbeheerders af. Het bestuur heeft de contracten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer en Syntrus Achmea Vastgoed met één jaar verlengd tot 1 januari 2010. In de bestuursvergadering van september 2009 is wederom besloten het contract met één jaar te verlengen. Het contract met de vermogensbeheerder F&C is onder condities voor onbepaalde tijd verlengd. Om de kwaliteit van de dienstverlening door genoemde partijen te optimaliseren is door het bestuur veel aandacht besteed aan het maken van afspraken over de te leveren diensten. Er worden door het bestuur regelmatig evaluatiegesprekken gevoerd met alle externe adviseurs. Bovendien is met Syntrus Achmea Pensioenbeheer een verbeterplan vastgesteld.

Verzekering bestuurdersaansprakelijkheid

De verantwoordelijkheden van het bestuur worden steeds groter. Het bestuur heeft voor een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering offertes uitgevraagd bij vier verzekeraars. In de bestuursvergadering van 11 december 2009 is besloten bij Liberty International Underwriters de verzekering af te sluiten.

Uitvoering reglement en administratie

Collectieve waardeoverdracht Nationale Nederlanden

In november 2008 heeft het bestuur van het fonds met Nationale Nederlanden (NN) overeenstemming bereikt over een collectieve waardeoverdracht van rechten van (voormalige) deelnemers, werkzaam bij gedispenseerde werkgevers, die verzekerd waren bij NN.

De waardeoverdracht is in 2009 geëffectueerd. De afrekening heeft eveneens in 2009 plaatsgevonden. De afrekening van de afgesproken vergoeding voor de overgangsregeling optrek pensioenen, te weten 0,7% van de grondslag heeft in 2009 nog niet plaatsgevonden. Het fonds heeft hiervoor van NN begin 2010 een bedrag van € 42.103,- ontvangen.

Collectieve waardeoverdracht premievrije prepensioenaanspraken

In 2009 heeft een collectieve waardeoverdracht van premievrije prepensioenaanspraken van het fonds naar de pensioenverzekeraar van een werkgever plaatsgevonden. DNB is akkoord gegaan met deze collectieve waardeoverdracht, omdat de omvang zeer gering was en er geen noemenswaardige impact is op de dekkingsgraad van het fonds.

Onderzoek pensioenen

Vanaf medio 2008 is een onderzoek gestart naar de juistheid van de deelnemersgegevens voor de opbouw van prepensioenen. Aan werkgevers is gevraagd te controleren of de werknemers die voor prepensioenen in aanmerking komen juist zijn opgegeven en verwerkt. Dit onderzoek is begin 2010 afgerond. De aansprakenadministratie wordt aan de hand van de bevindingen in de eerste helft van 2010 gecorrigeerd.

Daarnaast is geconstateerd dat er door de aangesloten werkgevers verschillende loonsommen over 2004 (vanaf 1 juli) en 2005 voor de VUT-regeling en de prepensioenregeling zijn aangeleverd, terwijl deze gelijk zouden moeten zijn. Door vergelijking van deze loonsommen is gebleken dat er te weinig premie voor de prepensioenregeling is betaald door de werkgevers. Na Cao-partijen op 7 december 2009 te hebben geïnformeerd, heeft het fonds besloten de desbetreffende werkgevers te benaderen, hen uit te leggen dat destijds verkeerde loonsommen zijn opgegeven en de verschuldigde premie alsnog te innen. Aangezien 2004 een gebroken jaar is, heeft het bestuur besloten uitsluitend de achterstallige premie over 2005 te verrekenen.

18

Uitvraag accountantsverklaringen dienstverbandgegevens

De nieuwe Pensioenwet heeft bepaald dat de opbouw van de pensioenaanspraken niet meer gekoppeld is aan de premiebetaling. Dit houdt in dat het fonds het financiële risico draagt bij een verkeerde aanmelding van deelnemersgegevens. Het bestuur van het fonds heeft besloten om de controle bij de bedrijven te intensiveren door middel van het jaarlijks opvragen van een accountantsverklaring bij de dienstverbandgegevens. Op deze manier kan het fonds de naleving van de verplichtstelling en de verplichtingen van de werkgever voortvloeiend uit het pensioenreglement actief toetsen. Eind 2008 is werkgevers verzocht voor 1 maart 2009 een accountantsverklaring in te dienen over de dienstverbandgegevens van 2008. Vanwege de kosten voor de werkgever zijn hierover klachten ontvangen. Het bestuur is in overleg met Cao-partijen tot het volgende alternatief gekomen om de kosten voor de werkgevers te verkleinen.

Aan de groep werkgevers die nog geen accountantsverklaring over de dienstverbandgegevens van 2008 hebben ingediend, wordt verzocht om begin 2010 een accountantsverklaring over de dienstverbandgegevens van 2009 in te dienen. De groep werkgevers die wel een accountantsverklaring heeft ingeleverd over de dienstverbandgegevens van 2008 hoeft begin 2010 geen accountantsverklaring over de dienstverbandgegevens van 2009 te leveren.

Met deze systematiek wordt er 1 x per 2 jaar een accountantsverklaring van de werkgevers gevraagd. Na 2 jaar wordt bekeken wat de uitkomsten zijn en of het opvragen van de accountantsverklaringen nodig blijft.

Wordt er begin 2010 door de groep werkgevers die nog geen accountantsverklaring heeft ingediend over de dienstverbandgegevens van 2008 wederom geen gehoor gegeven aan het leveren van een accountantsverklaring over de dienstverbandgegevens van 2009, dan volgt een controle van de dienstverbandgegevens in opdracht van het fonds op kosten van de werkgever. De werkgevers zijn begin 2010 over dit besluit geïnformeerd.

Dispensatie

Eén werkgever heeft het bestuur verzocht per 1 januari 2009 de dispensatie van het fonds te beëindigen. De werknemers zijn in 2009 als deelnemer aan het fonds toegevoegd. Tevens heeft het bestuur op verzoek van deze werkgever bij uitzondering ingestemd met het overnemen van de voorwaardelijke aanspraken uit de VPL-optrekregeling van de pensioenregeling van de werkgever naar de VPL-optrekregeling van het fonds. Deze voorwaardelijke aanspraken zijn begin 2010 in de administratie van het fonds opgenomen.

Besluitvorming afkoop kleine pensioenen

De Pensioenwet kent de mogelijkheid voor een fonds om kleine pensioenen af te kopen. Dit onderwerp is meerdere malen met het bestuur besproken. Voor de afkoop van kleine pensioenen heeft de administrateur een afkoopproces ontwikkeld. Het bestuur heeft het besluit om kleine pensioenen af te kopen uitgesteld. Het bestuur verkiest waardeoverdracht boven afkoop. Daarom heeft het bestuur in de bestuursvergadering van 25 september 2009 besloten een brief aan alle inactieve deelnemers (slapers) te sturen. Deze brief is medio oktober 2009 verzonden. In de brief wordt het voornemen van het bestuur om kleine pensioenen af te kopen aangekondigd en de mogelijkheid van waardeoverdracht geadviseerd.

Vaststelling toeslagpercentage

Het bestuur beoordeelt ieder jaar of de opgebouwde aanspraken en de ingegane pensioenen, gehoord de actuaris en de financiële positie van het fonds in aanmerking genomen, kunnen worden verhoogd. In december 2009 heeft het bestuur besloten geen toeslag te verlenen en dus de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen per 1 januari 2010 niet te verhogen. In het herstelplan is namelijk opgenomen dat zolang het fonds in onderdekking is, dat wil zeggen de dekkingsgraad van het fonds onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, er geen toeslagverlening zal plaatsvinden. Nu het loonindexcijfer voor 2010 ook gelijk is aan 0%, levert dit geen achterstand op. Het fonds kent sinds 1 januari 2009 3% aan gemiste toeslagen over het opgebouwde pensioen dan wel pensioenuitkeringen. Gezien de financiële positie van het fonds is echter besloten voor 2010 geen inhaaltoeslag te verlenen.

Financieel beleid**Uitvoering beleid**

Het bestuur voert een degelijk financieel beleid met enerzijds als doelstelling voldoende middelen op te bouwen om aan de verplichtingen (lees: de pensioenuitkeringen) te kunnen blijven voldoen en anderzijds om een stabiel premie- en toeslagbeleid te voeren. De inkomsten uit premies en de opbrengsten uit de beleggingen moeten voldoende zijn om de pensioenrechten van de deelnemers te waarborgen en de pensioenrechten van de huidige en van de toekomstige gepensioneerden te kunnen blijven betalen. Het bestuur kijkt hierbij kritisch naar de stijgende uitvoeringskosten en gaat hierover geregeld in discussie met de leveranciers van diensten aan het fonds.

Kostenmanagement

In de bestuursvergaderingen is het onderwerp kostenmanagement enkele malen aan de orde geweest. Om het inzicht in de kosten van externe adviseurs te vergroten wordt door het bestuur van alle adviseurs een jaarbegroting gevraagd. Door middel van gespecificeerde kwartaaluitputtingen houdt het bestuur zicht op de kosten. Afwijkingen op de begroting dienen elke drie maanden aan het bestuur te worden gemeld. Daarnaast wordt gewerkt aan het formaliseren van een inkoopprocedure.

Incasso

In 2009 heeft het bestuur ieder kwartaal aandacht besteed aan het gevoerde beleid inzake incasso, ten einde wanbetalers en doorstarters in de sector adequaat te kunnen volgen. Het bestuur hanteert een strikt incassobeleid en wenst de incassotermijnen zo kort mogelijk te houden. Het bestuur behandelt ieder kwartaal de stand van de premieheffing en incasso en de rapportages over gefailleerde werkgevers. De betalingsmoraal van de aangesloten werkgevers van het fonds is over het algemeen goed te noemen. In de bestuursvergadering van september 2009 is besloten mee te doen aan een pilot voor een aangescherpt incassobeleid, waarbij de ontwikkeling van het openstaand saldo nog beter onder controle wordt gehouden. De kern van dit incassobeleid is dat er meer nadruk ligt op incassoactiviteiten als telefonisch aanmanen en dat de monitoring wordt aangescherpt. De pilot duurt een half jaar. De voorzitter

en secretaris van het fonds worden door middel van maandrapporthages op de hoogte gehouden van het resultaat.

CEM-benchmarking

De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen (VB) heeft in november 2008 besloten tot het aangaan van een overeenkomst met CEM Benchmarking Inc. (CEM) voor vergelijking van de kosten van de uitvoering van bedrijfstakpensioenfondsen. Met de CEM Benchmark worden zowel de kosten van het vermogensbeheer als de pensioenuitvoering van het fonds vergeleken met het VB-gemiddelde (administratie) en een peergroep. Het bestuur heeft besloten mee te werken aan dit initiatief. De vragenlijsten over pensioenbeheer en vermogensbeheer zijn medio 2009 ingevuld en aan CEM Benchmarking Inc. gestuurd. Uit het onderzoeksrapport naar de kosten van de pensioenuitvoering komt naar voren dat de totale kosten van het fonds per premiebetalende deelnemer en pensioengerechtigde in vergelijking met de peergroep van fondsen lager liggen dan het VB-gemiddelde. Uit het onderzoeksrapport naar de kosten en performance van vermogensbeheer bleek dat de kosten voor vermogensbeheer in lijn liggen met het gemiddelde van de VB-fondsen. De behaalde beleggingsresultaten liggen echter lager dan voor het gemiddelde VB-fonds.

Beleggingsbeleid

De doelstelling van het beleggingsbeleid is het behalen van een maximaal reëel lange termijn rendement ten behoeve van de deelnemers in het fonds. Het bestuur bepaalt welke risico's het fonds daarbij wil nemen, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies. Aan het eind van het verslagjaar heeft het bestuur het beleggingsplan 2010 en de normportefeuille 2010 vastgesteld. Daarnaast heeft het bestuur in iedere vergadering de periodieke overzichten van de beleggingen en hun performance behandeld evenals de kwartaaloverzichten van de stand van de dekkingsgraad. In verband met de kredietcrisis wordt de dekkingsgraad vanaf november 2008 maandelijks gevolgd en gerapporteerd aan DNB.

20

Verklaring inzake de beleggingsbeginselen

Het bestuur heeft een verklaring inzake de beleggingsbeginselen opgesteld. Deze beschrijft beknopt de uitgangspunten van het beleggingsbeleid van het fonds. De verklaring is op de website van het fonds geplaatst.

3.2 Goed pensioenfondsbestuur

Het bestuur vindt het van groot belang om het fonds goed te besturen. In de afgelopen jaren zijn steeds meer richtlijnen en regels opgesteld om het bestuur hierbij te ondersteunen. De Stichting van de Arbeid (STAR) publiceerde in 2005 de “Principes voor goed Pensioenfondsbestuur”. Deze principes bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Sinds 2007 zijn de Principes voor goed pensioenfondsbestuur van de STAR verankerd in de Pensioenwet. De bedoeling van de principes is dat een pensioenfondsbestuur weet waarvoor het verantwoordelijk is en hoe het die verantwoordelijkheid moet dragen en moet afleggen. Het jaar 2009 stond vooral in het teken van risicobeheer. Kernvraag daarbij is of pensioenfondsen risico’s vooraf voldoende in beeld hadden. Dat geldt zowel voor het beleggingsbeleid als voor de verplichtingen.

Risicobeheer

Risicobeheer en compliance vormden in 2009 een speerpunt voor DNB. Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico’s die zich voordoen. DNB hanteert hiervoor het FIRM-model met een beschrijving van tien risicocategorieën. FIRM staat voor Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de gedragscode die het bestuur nu al heeft. Het gaat om een risicobeleid, waarbij zo veel mogelijk risico’s in kaart worden gebracht.

Het bestuur heeft over risicomanagement van de beleggingen een studiedag laten organiseren en bijgewoond op 16 oktober 2009. In 2009 heeft het bestuur offertes opgevraagd aan drie partijen om het risicomanagement verder vorm te geven. In het verslagjaar is de besluitvorming hierover nog niet afgerond. Het bestuur heeft in 2009 veel aandacht besteed aan het samen met de vermogensbeheerder F&C te komen tot een transparant risicomanagement op het gebied van beleggingen. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de overeenkomst die met F&C is afgesloten.

Communicatie

Het bestuur heeft een communicatiejaarplan voor 2009 vastgesteld. Het beleid is er op gericht om – alle wettelijke verplichtingen in acht nemend - voldoende informatie te verschaffen aan de achterban, zodat alle belanghebbenden bij het fonds weten waar zij aan toe zijn. Het bestuur wil het pensioenbewustzijn van de belanghebbenden verhogen en meer inzicht geven in hun persoonlijke situatie. Het gebruik van heldere en begrijpelijke taal is hierbij een voorwaarde. In alle communicatie wordt verwezen naar de website voor de volledige informatie. In 2009 is onder andere gewerkt aan nieuwsbrieven, de zogenaamde pensioenflitsen, waarmee deelnemers en gepensioneerden op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen bij het fonds en de wijzigingen in de pensioenregelingen. Ook is een verkort jaarverslag verzonden. Daarnaast is gezorgd voor het up to date houden van de brochures en de website van het fonds. Tevens is een vervolg gegeven aan de in 2008 gestarte Jongerencampagne “Pensioen, pensioen, kan ik er wat aan doen?” Een filmpje over het thema is begin 2009 op de website geplaatst. Met de film van de jongerencampagne heeft het fonds een NPN-award gewonnen. Dit is een prijs voor de meest effectieve pensioencommunicatie binnen een budget van € 50.000,-

Er is een zogenaamde o-meting gehouden om het effect van de jongerencampagne te kunnen meten. In 2009 heeft een tweede meting plaatsgevonden. Hieruit blijkt dat de jongeren de campagne als positief beoordelen. Jongeren staan open voor pensioeninformatie en zien verbeteringen hiervan vooral in het begrijpelijk maken van de aangeboden middelen. De bekendheid van de website is onder jongeren gestegen.

Gebeurteniscommunicatie

Vanaf 1 januari 2008 stuurt het fonds de nieuwe deelnemers een startbrief. Het toezenden van de startbrief gebeurt maandelijks. Jaarlijks worden door het fonds aan deelnemers uniforme pensioenoverzichten (UPO’s) verzonden. De UPO’s over het jaar 2008 zijn op 11 mei 2009 aan de deelnemers verzonden. Voor de gepensioneerden is de informatie over de hoogte van hun pensioen en over de toeslagverlening in januari 2009 verstuurd. Eens in de vijf jaar stuurt het fonds aan de inactieve deelnemers (zogenaamde slapers) een pensioenoverzicht. Deze zijn door het fonds oktober 2009 verzonden. Het bericht beëindiging deelname en het bericht beëindiging samenleving/ huwelijk/geregistreerd partnerschap

zijn door de pensioenuitvoerder nog niet verstuurd. Besloten is om deze berichten met terugwerkende kracht tot 01.01.2008 alsnog aan de betreffende deelnemers te versturen. Deze actie wordt in de eerste helft van 2010 uitgevoerd.

Deelnemersraad en Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van het fonds besteedt veel aandacht aan de opzet en inrichting van de organisatie, inclusief de interne beheersing. Voor de controle op de uitvoering hiervan door het bestuur heeft het bestuur een deelnemersraad en een verantwoordingsorgaan benoemd.

De deelnemersraad is sinds 2007 actief en is in 2008 uitgebreid tot acht leden. In 2009 heeft de deelnemersraad vier keer vergaderd. Tijdens deze vergaderingen worden de aangelegenheden aan de orde gesteld waarover het bestuur en/of de deelnemersraad overleg wenselijk acht. De deelnemersraad adviseert het bestuur desgevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden het fonds betreffende.

Het fonds heeft een verantwoordingsorgaan (VO). Het VO bestaat uit een vertegenwoordiging van deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Iedere geleding brengt 1 lid in, in totaal bestaat het VO uit 3 leden. De vertegenwoordigers van de deelnemers en de gepensioneerden zitten tevens in de deelnemersraad van het fonds. Het verantwoordingsorgaan heeft in 2009 drie keer vergaderd. De verantwoording die het bestuur aflegt is onderdeel van de jaarverslagcyclus en in dat kader wordt ook formeel overleg gevoerd tussen het bestuur en het VO. Elders in dit jaarverslag treft u een verklaring aan van de bevindingen van het VO ten aanzien van het gevoerde beleid in 2009.

Visitatiecommissie

Voor het intern toezicht heeft het fonds gekozen voor een visitatiecommissie, die eens in de drie jaar een oordeel vormt over het functioneren van het bestuur.

Het bestuur van het fonds heeft in het kader van intern toezicht in 2009 een eerste visitatie laten uitvoeren door de samenwerkende bureaus Basis & Beleid Organisatieadviseurs B.V. en PMA Consult.

De visitatiecommissie bestaat uit: mevrouw A. Eikenboom, mevrouw B. Sanches en de heer F. Hendriks.

De principes voor goed pensioenfondsbestuur, zoals geformuleerd door de Stichting van de Arbeid, vormen het uitgangspunt voor het werk van de visitatiecommissie. Volgens deze principes dient de visitatiecommissie zich een oordeel te vormen over het functioneren van het (bestuur van) het fonds vanuit de volgende aspecten:

- › De beleids- en bestuursprocedures en -processen.
- › De checks en balances binnen het fonds.
- › De wijze waarop het fonds wordt aangestuurd.
- › De wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn.

Het bestuur heeft gekozen voor een visitatietraject waarbij in het eerste jaar op basis van documenten een analyse in de breedte is gedaan. Daarnaast is een beperkt aantal visitatiegesprekken gevoerd waarbij de focus lag op het selectieproces van een fiduciair beheerder. In 2010 zal een verdere verdieping van de visitatie plaatsvinden door een groter aantal visitatiegesprekken op verschillende aspecten van goed pensioenfondsbestuur. De bevindingen van de visitatiecommissie zijn neergelegd in een rapport en besproken met het bestuur.

Hoofdpijnen van het visitatierapport

- › De beleidsprocedures en processen zijn volgens de visitatiecommissie in de basis op orde. Het beleid komt in principe op gestructureerde en planmatige wijze tot stand en er wordt ook geëvalueerd. Wel zijn volgens de visitatiecommissie verbeteringen mogelijk en zij doet hiervoor een aantal aanbevelingen.
- › Het bestuur toetst op systematische wijze de prestaties van uitvoerders aan de hand van vastgelegde afspraken in allerlei overeenkomsten. De visitatiecommissie merkt in haar rapport op dat het bestuur veel tijd en energie kwijt is aan het op orde krijgen van de dienstverlening van uitvoerders.

De visitatiecommissie adviseert het bestuur om SMART-doelstellingen te formuleren voor de verbetertrajecten en duidelijkheid te scheppen over eventuele consequenties als doelstellingen niet worden gehaald. Daarnaast vraagt de commissie aandacht voor de samenhang in de gemaakte afspraken, vastgelegd in de verschillende documenten.

- › Het selectieproces van de fiduciair beheerder is volgens de visitatiecommissie gestart met een zorgvuldige procedure; er zijn vooraf criteria opgesteld en er was een visie op welke taken uit te besteden. De visitatiecommissie merkt op dat voortschrijdend inzicht heeft geleid tot wijzigingen in de gehanteerde criteria bij het selectieproces en in de visie van het bestuur op de taakverdeling tussen fiduciair beheerder en bestuur. De visitatiecommissie concludeert dat deze verschuivingen niet te herleiden zijn uit de documenten die de commissie heeft bestudeerd. De visitatiecommissie doet in dit verband een aantal aanbevelingen.
- › De visitatiecommissie vindt dat het bestuur een sterk verantwoordelijkheidsbesef heeft hetgeen zich vertaalt in een intensieve werkwijze. De visitatiecommissie plaatst echter ook enkele kanttekeningen bij de werkwijze. Het gaat onder andere om de keuze van het bestuur om het beleggingsbeleid direct te behandelen in het totale bestuur zonder voorwerk te laten verrichten door een beleggingscommissie. De visitatiecommissie geeft een aantal overwegingen en aanbevelingen mee.
- › De visitatiecommissie is van oordeel dat –zoals bij veel fondsen- er afgelopen jaren weinig aandacht is geweest voor risicomanagement. Het bestuur erkent dit ook en heeft inmiddels stappen gezet om dit te verbeteren. In de visitatie van 2010 zal onder meer aan dit onderwerp nadere aandacht worden besteed.

Reactie van het bestuur op de bevindingen van de visitatiecommissie

Algemeen

Het bestuur van het pensioenfonds heeft besloten om, in het kader van het intern toezicht, een visitatie te laten doen die een tijdsperiode van meerdere jaren beslaat. Voor het uitvoeren van de visitatie is aan bureau Basis & Beleid opdracht gegeven.

In het verslagjaar is een beperkte visitatie uitgevoerd met nadruk op de uitbesteding van het vermogensbeheer en de selectie van de pensioenuitvoerder. Voor 2010 en eventueel 2011 zal een volledige visitatie plaatsvinden. Het bestuur heeft door te kiezen voor een hogere frequentie van visitatie bewust niet gekozen voor de lichtste vorm van toezicht.

Vooruitlopend op de uitkomsten van de beperkte visitatie heeft het bestuur in het verslagjaar al een aantal zaken opgepakt. Zo zijn nieuwe afspraken gemaakt met de verschillende uitvoerders en is een andere partij als compliance-officer aangesteld.

Deskundigheid

Het bestuur heeft er in haar werkwijze voor gekozen om alle onderwerpen integraal in de bestuursvergadering te behandelen en geen gebruik meer te maken van commissies. De deskundigheid van alle bestuursleden moet op peil zijn, wil het bestuur als geheel goed kunnen functioneren. In deze visie past het niet dat slechts enkele bestuursleden zich in een onderwerp verdiepen. Naar de mening van het bestuur geeft deze aanpak op langere termijn een beter resultaat. Wel zal bij de jaarlijkse zelfevaluatie worden getoetst of deze aanpak echt tot het gewenste resultaat leidt. Indien nodig zal het bestuur voor bepaalde onderwerpen werkgroepen in het leven roepen.

Risicomanagement

Het bestuur onderschrijft het belang van goed risicomanagement. Daarom heeft zij drie marktpartijen verzocht om een offerte uit te brengen en twee daarvan uitgenodigd voor een presentatie. Met de uitgekozen partij zal een traject worden ingegaan waarin de risico's worden vastgesteld evenals de te nemen maatregelen om die risico's te voorkomen of te beheersen. De keuze van de partij wordt in de eerste helft van 2010 afgerond, waarna snel het traject wordt ingezet.

Conclusie

Het bestuur kan zich vinden in de wijze waarop de visiteurs van Basis & Beleid zich tot nu toe van hun taak hebben gekweten en spreekt uit alle vertrouwen te hebben in de toekomst.

Gedragscode / compliance

Het fonds heeft al langere tijd een gedragscode waarin de regels en richtlijnen voor bestuursleden en andere betrokkenen zijn opgenomen. Deze regels en richtlijnen zijn ter voorkoming van conflicten tussen de belangen van het fonds en de privébelangen van betrokkenen en ter voorkoming van het gebruik maken van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden. In 2009 heeft het bestuur besloten de overeenkomst met KPMG als compliance officer te beëindigen en een overeenkomst te sluiten met het Nederlands Compliance Instituut.

Deskundigheidsbevordering

Het bestuur heeft een deskundigheidsplan opgesteld dat uitgaat van de deskundigheidseisen zoals verwoord in het Plan van Aanpak Deskundigheidsbevordering van de koepelorganisaties. Het deskundigheidsplan wordt jaarlijks vastgesteld. Tenminste éénmaal per jaar gaat het bestuur na of het bestuur de ontwikkelingen op pensioengebied voldoende volgt en of de vereiste deskundigheid nog steeds aanwezig is. Op 29 oktober 2009 heeft het bestuur hiertoe een deskundigheidstoets ondergaan bij Hewitt Associates B.V. Met de toets is beoogd om de individuele en collectieve deskundigheid van het bestuur vast te stellen. Op basis van de individuele scores en een collectieve discussie wordt geconcludeerd dat de individuele bestuursleden doorgaans over voldoende kennis en inzicht beschikken om te voldoen aan deskundigheidsniveau 1, zoals is voorgesteld door de koepelorganisaties. Het bestuur als geheel beschikt over voldoende deskundigheid, doch wordt geadviseerd de oordeelsvorming te verbeteren op het gebied van het besturen van een pensioenfonds, financieel technische en actuariële aspecten en communicatie. Tot slot is geconstateerd dat de spreiding van de kennis over de verschillende deskundigheidsgebieden beperkt is.

De aandachtspunten uit deze toets worden meegenomen in de studiedagen die het bestuur in 2010 organiseert. Daarnaast is op basis van de uitkomsten van de deskundigheidstoets de deskundigheidsmatrix van het bestuur aangepast.

Op 16 oktober 2009 heeft het bestuur een studiedag laten organiseren en bijgewoond met als onderwerp risicomangement van de beleggingen. Daarnaast hebben de bestuursleden diverse bijeenkomsten, seminars en congressen bijgewoond.

In 2009 zijn door de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan geen specifieke opleidingen gevolgd. Eind 2008 is voor de deelnemersraad een tweedaagse training georganiseerd. Het jaar 2009 is gebruikt om het geleerde in de praktijk te brengen. In de vergaderingen van de deelnemersraad zijn externe adviseurs aanwezig die uitleg geven over de te behandelen onderwerpen, zodat in de praktijk geleerd kan worden. Op 19 november 2009 heeft de deelnemersraad deelgenomen aan een deskundigheidstoets door Hewitt Associates BV. Op basis van de uitkomsten zal in 2010 een tweedaagse maatwerkopleiding worden georganiseerd.

Instellen van een klachten- en geschillencommissie

In de Principes voor goed pensioenfondsbetuur is onder meer bepaald dat het bestuur moet zorgen voor een adequate klachten- en geschillenprocedure. Het fonds beschikt over een klachten- en geschillenreglement.

In 2008 heeft een aantal fondsen in administratie bij Syntrus Achmea Pensioenbeheer besloten om een gezamenlijke geschillencommissie op te zetten. Het bestuur van het fonds heeft besloten zich bij dit initiatief aan te sluiten. De bemensing van deze gezamenlijke geschillencommissie is in het verslagjaar nog niet afgerond. In 2009 heeft geen geschil plaatsgevonden. Mocht zich een geschil voordoen, dan wordt een tijdelijke geschillencommissie geformeerd.

Zelfevaluatie

Besturen moeten een procedure vaststellen voor een periodieke zelfevaluatie. Het gaat om het functioneren van het bestuur als geheel en van de individuele bestuursleden afzonderlijk. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en/of te verbeteren.

Het bestuur heeft in juni 2008 besloten jaarlijks een zelfevaluatie te houden. In 2008 heeft een eerste zelfevaluatie plaatsgevonden. In de bestuursvergadering van 25 september 2009 is een procedure zelfevaluatie vastgesteld, waarin formeel is geregeld dat jaarlijks een zelfevaluatie van het bestuur plaatsvindt onder begeleiding van een externe procesbegeleider. De zelfevaluatie 2009 is onder leiding van Lyncs, strategie + finance, gehouden op 29 oktober 2009.

Het bestuur heeft de volgende onderwerpen in de zelfevaluatie als belangrijk bestempeld.

Bestuursstructuur

Naar aanleiding van de zelfevaluatie van 2008 zijn begin 2009 de commissies opgeheven, daar de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de te behandelen punten het gehele bestuur aangaan, waardoor er geen kennisachterstand meer plaatsvindt. Dit komt de besluitvorming ten goede. Het bestuur realiseert zich dat er een hogere agendadruk ontstaat.

Er zijn afspraken gemaakt om de kennis van alle bestuursleden te vergroten door middel van thema- of studiedagen.

De rol van de voorzitter en de secretaris tijdens de bestuursvergaderingen dient er een van procesbestuurder te zijn die leiding geeft aan de vergadering.

In het zogenoemde 'voorzittersoverleg' zal aandacht besteedt worden aan de in een vergadering te behandelen vergaderonderwerpen. Hierover wordt gerapporteerd aan het gehele bestuur.

Om de vergaderingen efficiënt te laten verlopen, wordt de uitvoerder gevraagd om op de agenda van de bestuursvergadering aan te geven of een punt ter discussie (oordeelsvorming), ter besluitvorming of ter kennisname is ingebracht.

Bestuurscultuur

Het bestuur heeft naar elkaar de verwachting en ambitie uitgesproken dat ieder individueel bestuurslid een actieve bestuursdeelname en een hoge inzet blijft tonen.

Met het oog op een toekomstig vertrek van een van de bestuursleden en ten behoeve van diens opvolging is het gewenst dat de bestuurders die namens het fonds zitting hebben in andere externe fondsen korte rapportages zullen opstellen van hun inbreng en bevindingen.

25

Uitbesteden werkzaamheden

De samenwerking met de contractpartners geeft aanleiding meer in-control te komen en te blijven hetgeen meer inzet, kennis en advies vraagt. Het is van belang met de uitvoerders, pensioenbeheer en vermogensbeheer, maar ook met de adviseurs goede en duidelijke afspraken te maken en te houden.

Bestuurshouding

Het bestuur ziet zich pro-actief ten aanzien van de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Het samenwerken met andere bedrijfstakpensioenfondsen kan een positieve uitwerking hebben en het belang van de doelgroep deelnemers uit de betonproductenindustrie dienen.

Het bestuur spreekt zich uit voor verdere trainingen in het kader van het deskundigheidsplan.

Ook het verdelen van aandachtsgebieden kan leiden tot een grotere effectiviteit binnen het bestuur.

Het bestuur zal iedere bestuursvergadering kort evalueren.

Principes bij beloningsbeleid

Op 6 mei 2009 hebben DNB en AFM de "Principes voor beheerst beloningsbeleid" gepubliceerd (verder: de Principes). De Principes zijn gericht op de financiële ondernemingen en op pensioenfondsen die onder toezicht staan van DNB of AFM. In een gezamenlijke brief van 24 juni 2009 aan de fondsen hebben DNB en AFM duidelijk gemaakt dat het beloningsbeleid ook bij fondsen en hun financiële dienstverleners in lijn moet zijn met de Principes.

In de kern is het doel van de Principes: het tegengaan van "perverse beloningsprikkelers". Met naleving van de Principes zijn soliditeit, integriteit en voldoen aan verwachtingen bij belanghebbenden van het fonds gediend. Fondsen moeten de Principes concreet toepassen op hun situatie en daartoe hun beloningsbeleid kritisch tegen het licht houden en waar nodig aanpassen. Het gaat daarbij niet alleen om de beloning van bestuurders, maar ook om uitbestede werkzaamheden van het fonds. Het beheerste beloningsbeleid past binnen het thema risicobeheer van een fonds.

Het fonds heeft aan de partijen aan wie dienstverlening is uitbesteed verzocht aan te geven of ze aan de principes voor beheerst beloningsbeleid voldoen. De reacties die tot nog toe van partijen zijn ontvangen geven aan dat de partijen voldoen aan de principes voor beheerst beloningsbeleid. Het bestuur heeft DNB en AFM op de hoogte gebracht van de bevindingen.

¹ De principes zijn een nationale invulling van de beloningsprincipes die op 2 april 2009 werden aangenomen door het Financial Stability Forum van de G20 in Londen.

3.3 Ontwikkelingen in de bedrijfstak

PENSIOENREGELING EN TOESLAGBELEID IN 2009

Vanaf 1 januari 2006 gelden er twee pensioenregelingen, namelijk één voor de werknemers die vóór 1 januari 1950 zijn geboren – Pensioenreglement 55+ werknemers en één voor de werknemers die op of ná 1 januari 1950 zijn geboren – Pensioenreglement 55- werknemers.

In het verslagjaar zijn geen ingrijpende wijzigingen in de bestaande regelingen aangebracht. De kenmerken van de regelingen zijn als volgt.

Soort pensioenregeling

De regelingen van het fonds zijn uitkeringsregelingen in de vorm van een zogenaamde geïndexeerde middelloonregeling. Elk jaar bouwt de deelnemer een stukje van zijn pensioen op, gebaseerd op het pensioengevend loon in dat jaar. De pensioenuitkering is een afspiegeling van het gemiddelde verdiende salaris tijdens de deelname aan de regeling. Door middel van een toeslagenbeleid wordt ernaar gestreefd het reeds opgebouwde pensioen zijn waarde te laten behouden.

Pensioenleeftijd

De minimum toetredingsleeftijd is 21 jaar. Het ouderdomspensioen gaat in op de leeftijd van 65 jaar.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen op opbouwbasis bedraagt 70% van het opgebouwde ouderdomspensioen.

Franchise

De franchise is het deel van het pensioengevend loon waarover geen pensioenpremie wordt betaald. Dat is omdat de deelnemer naast het pensioen ook een AOW-uitkering krijgt.

Pensioengevend loon

Onder loon in de zin van de pensioenregeling wordt het vaste jaarsalaris verstaan inclusief de vakantie-toeslag en de eindejaarsuitkering.

Pensioengrondslag

De pensioengrondslag is het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer. De pensioengrondslag wordt gevonden door het pensioengevend loon te verminderen met de franchise.

Kenmerken van de pensioenregeling van de werknemers die geboren zijn op of ná 1 januari 1950

Voor de groep werknemers geboren op of na 1 januari 1950 geldt een pensioenopbouw van 2,0% per jaar over de pensioengrondslag. De maximumpensioengrondslag bedroeg in 2009 € 31.739,-. Voor deze groep deelnemers bedroeg de franchise in 2009 € 16.063,-.

Voor een groep deelnemers geboren op of na 1 januari 1950 bestaat een zogenaamde overgangsregeling waarbij voorwaardelijke extra pensioenrechten kunnen worden toegekend tot wat fiscaal maximaal toelaatbaar is. Deze rechten worden uiterlijk op 31 december 2020 gefinancierd.

Premie

De pensioenen worden gefinancierd door het heffen van een premie waaraan zowel de werkgever als de werknemer een bijdrage levert. De premie bedraagt in 2009 22,4%. Hiervan kon maximaal 6,13% ten laste van de deelnemer worden gebracht.

Kenmerken van de pensioenregeling van de werknemers die geboren zijn vóór 1 januari 1950

Dit betreft een middelloonregeling met een voorwaardelijke na indexatie. Vanaf 1993 wordt er 1,75% ouderdomspensioen per jaar opgebouwd over de pensioengrondslag. In 2009 bedraagt de franchise

€ 21.046,-. Om te voorkomen dat een deelnemer minder zou opbouwen dan in de regeling van voor 1993, is een minimum pensioengrondslag vastgesteld. De minimum pensioengrondslag in 2009 is € 2.636,-. De maximum pensioengrondslag is € 26.756,-.

Premie

De pensioenen worden gefinancierd door het heffen van een premie waaraan zowel de werkgever als de werknemer een bijdrage levert. De premie bedraagt:

- › van de minimum pensioengrondslag: 13%;
- › van het meerdere tot de maximum pensioengrondslag: 20%.

Van de premie komt maximaal 1/3 gedeelte ten laste van de werknemer.

Toeslag

De opgebouwde aanspraken en de ingegane pensioenen zijn per 1 januari 2009 niet verhoogd in verband met de financiële positie van het fonds. Er bestaat geen automatisch recht op toeslag. Of een toeslag wordt verleend en in welke mate is afhankelijk van de financiële middelen van het fonds en van het oordeel van het bestuur na advies van de actuaris over de financiële middelen van het fonds. In het verleden verleende toeslagen geven geen zekerheid over toekomstige toeslagen.

PENSIOENREGELING EN TOESLAGBELEID IN 2010

Pensioenregeling voor degenen die zijn geboren op of ná 1 januari 1950

De franchise bedraagt per 1 januari 2010 € 16.063,- en het maximum salaris is € 48.716,-. Het premiepercentage voor 2010 bedraagt 24%. Hiervan kan maximaal 6,66% ten laste van de werknemer worden gebracht.

Pensioenregeling voor degenen die geboren zijn vóór 1 januari 1950

De franchise bedraagt per 1 januari 2010 € 21.046,- en het maximum salaris is € 47.716,-. De minimum pensioengrondslag is € 2.636,- en de maximum pensioengrondslag is € 27.670,-. De premiepercentages voor 2010 zijn niet gewijzigd ten opzichte van 2009 en bedragen 13,0% van de minimum pensioengrondslag en 20,0% van het meerdere tot de maximum pensioengrondslag. Van de premie komt maximaal 1/3 gedeelte ten laste van de werknemer en 2/3 gedeelte ten laste van de werkgever.

Toeslag

In december 2009 heeft het bestuur besloten geen toeslag te verlenen en dus de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen per 1 januari 2010 niet te verhogen. In het herstelplan is namelijk opgenomen dat zolang het fonds in onderdekking is, dat wil zeggen de dekkingsgraad van het fonds onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, er geen toeslagverlening zal plaatsvinden. Nu het loonindexcijfer voor 2010 ook gelijk is aan 0%, levert dit geen achterstand op. Het fonds kent sinds 1 januari 2009 3% aan gemiste toeslagen over het opgebouwde pensioen dan wel pensioenuitkeringen. Gezien de financiële positie van het fonds is echter besloten voor 2010 geen inhaaltoeslag te verlenen. De toeslag van het pensioen is voorwaardelijk; er is geen recht op toeslag en het is ook voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre toeslag weer zal plaatsvinden.

3.4 Risicoparagraaf

Beleggingsrisico's

Algemeen

De in de balans opgenomen financiële instrumenten zijn beleggingen, vorderingen en schulden. Financiële instrumenten zijn opgenomen tegen actuele waarden, voor zover niet anders is aangegeven. De belangrijkste risico's zijn (zie ook de toelichting behorend tot de jaarrekening 2009, sub risicobeheer en derivaten):

Concentratierisico

Concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Om dit te bepalen worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur gesommeerd. Door middel van het beleggingsbeleid wordt voldoende spreiding bereikt. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces via onder andere het jaarlijkse beleggingsplan en het daarin aangegeven beleggingsmandaat. De vermogensbeheerders rapporteren hierover periodiek het bestuur.

Kredietrisico

Dit risico hangt samen met de beleggingen in verhandelbare schuldpapieren en op tegenpartijen die hun verplichtingen aan het fonds niet meer kunnen nakomen, bijvoorbeeld door faillissement. Het fonds neemt momenteel beperkt kredietrisico's in de vastrentende beleggingen. Het is de actieve beheerders toegestaan om een deel van de portefeuille te beleggen in 'investment grade' credits, High Yield beleggingen en schuldbekentenissen in opkomende markten. Voor al deze beleggingen zijn beperkingen vastgesteld. Zo wordt tegenpartijrisico verbonden aan de inzet van afgeleide financiële instrumenten en op marktconforme wijze beheerst. Het bestuur houdt toezicht op deze risico's door de vermogensbeheerder periodiek te laten specificeren welk deel van de beleggingen een verhoogd risico met zich meebrengt.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor liquiditeitsposities. Eveneens wordt rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals onder andere premies.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, convertibles, commodities en (indirect) vastgoed) verandert door veranderingen in de marktwaardering van deze waarden. Het structurele marktrisico wordt o.a. in kaart gebracht binnen een ALM-studie. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico acceptabel is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces via onder andere het jaarlijkse beleggingsplan en het daarin aangegeven beleggingsmandaat.

Modelrisico

Vermogensbeheerders gebruiken een model bij de uitvoering van het actieve beleggingsbeleid. Er is een risico dat de vermogensbeheerders bij de uitvoering van het actieve beleggingsbeleid afwijken van het vastgestelde ALM-beleid. Hiertoe zijn strategische marges gedefinieerd welke dagelijks worden gemonitord.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico wordt door het fonds gemitigeerd door diversificatie.

Renterisico

Renterisico is het risico dat het saldo van de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert door veranderingen in de marktrente. Het structurele renterisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Doordat de waardering van verplichtingen op marktbasis (FTK) plaatsvindt, zal het renterisico voor de totale financiële positie van het fonds veel explicieter zichtbaar worden en een dominante rol spelen. Het bestuur evalueert ieder kwartaal haar rentevisie. Het fonds heeft als strategisch uitgangspunt in 2009 een strategische renteafdekking van circa 40% door middel van LDI pools, swaps en euro vastrentende waarden beleggingen. Het bestuur heeft gezien de markt-omstandigheden besloten de renteafdekking tactisch te verhogen naar ca. 75% van de verplichtingen. Hierbij was voor 2009 gekozen om het matchpercentage voor de korte looptijden te verhogen. Het fonds kent ultimo 2009 een renteafdekking van ongeveer 65,3%. Begin 2010 heeft het bestuur besloten de renteafdekking strategisch aan te passen naar ca. 70% van de verplichtingen.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van de beleggingen verandert door veranderingen in valuta-coersen. Het fonds heeft de intentie het valutarisico van niet-euro beleggingen structureel voor 100% af te dekken.

Actuariële risico's**Beleidsinstrumenten**

Er is een aantal beleidsinstrumenten waarmee de financiële positie kan worden bijgestuurd. Deze beleidsinstrumenten zijn het toeslagbeleid, het premiebeleid, het beleggingsbeleid, het liability-managementbeleid en tot slot de pensioenregeling. Met ALM (Asset Liability Management) wordt samenhang aangebracht tussen deze beleidsinstrumenten. Het bestuur is voornemens in 2010 opnieuw een ALM-studie te laten uitvoeren.

30

Strategisch risico/solvabiliteitsrisico

Het risico dat de ontwikkeling van het vermogen (in de vorm van beleggingen en premies) niet optimaal aansluit op de ontwikkeling van de verplichtingen, waardoor de beoogde pensioenkwaliteit en de beoogde financieringsdoelstelling niet kunnen worden gehaald. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van algemeen geldende normen als ook naar specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. De solvabiliteit van het fonds heeft zich in 2009 positief ontwikkeld. Het fonds heeft nog steeds een reservetekort en een dekkingstekort. Hoewel de dekkinggraad meer bedraagt dan 105% is het dekkingstekort pas opgeheven wanneer de dekkinggraad gedurende 3 kwartalen hoger is dan de minimaal vereiste dekkinggraad.

Toeslagverleningsrisico

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om de aanspraken en het pensioen ieder jaar te verhogen met de algemene loonontwikkeling in de bedrijfstak. Jaarlijks wordt door het bestuur bepaald of de financiële middelen een toeslagverlening toestaan. Hierbij hanteert het bestuur een beleidsstaffel als leidraad. Er bestaat geen recht op toeslag en er wordt door het fonds geen reserve voor aangehouden. De toeslag wordt betaald uit beleggingsopbrengsten, overeenkomend met variant D1 uit de Beleidsregel toeslagenmatrix. Het toeslagbeleid voor actieven wordt losgekoppeld van dat van de inactieven. De inactieven volgen prijsindex in plaats van loonindex, met een maximum van de loonindex. Beoogd wordt om (voorwaardelijke) toeslagverlening mogelijk te maken vanaf een lagere dekkinggraad, waarbij de dekkinggraad zal worden gebaseerd op een 4-kwartaals gemiddelde.

Verzekeringstechnisch risico

Naast de financiële risico's staat het fonds bloot aan verzekeringstechnische risico's, waarvan het langlevensrisico het belangrijkste is. Bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen worden prudente veronderstellingen gehanteerd waaronder leeftijdscorrectiefactoren alsmede toekomstige verbetering van de levensverwachting. Deze veronderstellingen worden periodiek bijgesteld. Andere verzekeringstechnische risico's zijn kortlevensrisico en looninflatie. Het bestuur hanteert voor de sterfte de AG-prognosetafel 2005-2050. Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar gesteld (man ouder dan vrouw). DNB heeft besloten dat fondsen bij het vaststellen van de technische voorziening voor de

jaarrekening van 2009 rekening moeten houden met de meest recente ontwikkelingen met betrekking tot overlevingskansen. DNB heeft aangegeven dat fondsen zo nodig aangepaste tafels dienen te hanteren of een extra voorziening dienen te treffen vooruitlopend op de aanstaande herziening van de AG-prognosetafels. Het bestuur heeft in 2010 op advies van de adviserend actuaris besloten in de jaarrekening 2009 een stijging van 3,1% van de technische voorziening te verwerken in de stand per 31 december 2009. Dit besluit is genomen nadat de actuaris een onderzoek heeft gedaan naar de ontwikkeling van de sterftetrend, waaruit dit advies is voortgekomen.

Operationele risico's

Algemeen

Het betreft hier risico's welke inherent zijn aan het (dis)functioneren van mens en machine in de primaire operationele processen van het fonds. Het bestuur monitort deze risico's door de uitvoeringsorganisatie te laten rapporteren over de uitgevoerde processen. Hierbij vindt het bestuur het belangrijk dat er een heldere toelichting wordt gegeven bij afwijkingen ten opzichte van de begroting of de gemaakte afspraken. De uitvoeringsorganisatie heeft een SAS-70 type II verklaring, welke dient als borging voor een zorgvuldige procesuitvoering.

Compliance risico

Het risico van het niet voldoen aan fungerende wet- en regelgeving dan wel het niet tijdig onderkennen van veranderingen in de wet- en regelgeving. Hiertoe zijn gedragscodes opgesteld welke extern zijn getoetst. Het fonds heeft een compliance officer aangesteld voor toezicht op naleving van de gedragscodes.

Risico's voor de aangesloten werkgevers

De aangesloten werkgevers betalen een jaarlijkse doorsneepremie. Deze premie kan fluctueren, al streeft het fonds naar premiestabiliteit. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen dat premieverhogingen een beperkt effect hebben op de financiële positie van het fonds.

Risico's voor de deelnemers

Actuariële en beleggingsrisico's worden collectief gedeeld. Naast de premies zijn de beleggingsopbrengsten een belangrijke financieringsbron voor de opbouw van nieuwe pensioenaanspraken. Partiële toeslag, of het geheel achterwege laten van toeslag, biedt een mogelijke uitweg als de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geeft.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

3.5 Vooruitzichten

Economische ontwikkelingen

Naar verwachting zal de economische groei in 2010 verder herstellen. De groei zal in de VS duidelijk hoger zijn dan in Europa. In opkomende landen (Emerging Markets) zal de groei opnieuw gemiddeld 4% hoger kunnen zijn dan in het westen. De inflatie zal zeer laag blijven door de lage (en zelfs dalende) kerninflatie, maar de inflatie zal niet omslaan in deflatie door de stijging van de grondstoffenprijzen wat een uitstekend klimaat is voor aandelen.

De korte rente kan nog langdurig zeer laag blijven. Misschien worden de korte rentes na het derde kwartaal verhoogd uit angst voor het ontstaan van bubbels op de kapitaalmarkt. De in vele landen zeer hoge werkloosheid en de zeer lage kerninflatie maken het wel degelijk mogelijk dat centrale banken wachten met verhogingen tot 2011.

De 10-jaars rente in Duitsland zou in een range van 3-4% kunnen blijven. De aantrekkende economische groei zou moeten leiden tot een hogere reële rente, maar de inflatieangst vanwege het te ruime monetaire beleid zou kunnen afnemen, vooral als de kerninflatie verder daalt. Daardoor zou de rente per saldo niet zo veel hoeven te veranderen.

De Euro zal onder druk blijven staan. Mede door de financiële problemen in Zuid-Europa, met name in Griekenland maar ook in Spanje en Portugal, zal het groeiherstel in Europa achterblijven bij de andere ontwikkelde markten. Hierdoor zal ten opzichte van de Amerikaanse Dollar de Euro verder kunnen verzwakken richting 1,25 à 1,26.

De ontstane schulden crisis heeft geleid tot het verlenen van een omvangrijk steunpakket voor Griekenland, tevens zijn er structurele maatregelen op Euro-niveau voorgesteld. Deze structurele maatregelen betreffen een aanscherping van het Stabiliteits- en Groeipact en de oprichting van een Europees Stabilisatie Mechanisme. De aanscherping van het Stabiliteits- en Groeipact moet voorkomen dat lidstaten in de toekomst hun begrotingstekort te ver laten oplopen; het Stabilisatie Mechanisme biedt via garantiestellingen de mogelijkheid om in te grijpen in crisissituaties.

32

Samenwerking diverse bedrijfstakpensioenfonds

Op initiatief van FNV Bondgenoten zijn in 2008 gesprekken gestart tussen zeven bedrijfstakpensioenfonds die werkzaam zijn in de bouwtoelevering, om een eventuele samenwerking tussen de fondsen te onderzoeken. In 2009 is hiertoe een haalbaarheidsonderzoek gestart door Hewitt. Vanuit het bestuur is in de bestuursvergadering van maart 2009 besloten de voorzitter af te vaardigen voor de werkgroep haalbaarheidsonderzoek en de secretaris als plaatsvervanger te benoemen. In een rapport van 6 januari 2010 heeft de werkgroep verslag gedaan van de haalbaarheidsstudie. De uitkomst van het onderzoek is onder andere dat onder voorwaarden een kostenbesparing te realiseren is voor zowel de pensioen-uitvoering als het vermogensbeheer. Daarnaast wordt een vermindering van de kwetsbaarheid en een vergroting van de slagvaardigheid verwacht. Het standpunt van de Cao-partijen is leidend bij de besluitvorming over een eventuele samenwerking met andere fondsen. In 2010 zullen het bestuur en de Cao-partijen zich buigen over het wel of niet meewerken aan een vorm van samenwerking.

3.6 Pensioenontwikkelingen

Ontwikkelingen 2009, regelgeving en overheidsbeleid

Pensioenfondsen in onderdekking

Het jaar 2009 stond in het licht van de economische crisis als gevolg van de kredietcrisis. Aan het begin van 2009 waren er forse verliezen op de beurzen. Daarnaast was sprake van een lage rente. Als gevolg hiervan verkeerden enkele honderden fondsen begin 2009 in onderdekking. Dat wil zeggen dat er onvoldoende financiële middelen waren om aan alle (toekomstige) verplichtingen te voldoen. De dekkingsgraad van een fonds geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van een fonds. De Pensioenwet stelt regels voor het geval de dekkingsgraad van een fonds onvoldoende is. Fondsen zijn verplicht een “dekkingsstekort” of “reservetekort” direct te melden bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB). Het fonds heeft een dekkingsstekort als de dekkingsgraad lager is dan ongeveer 105% en een reservetekort als de dekkingsgraad lager is dan 115,4%.

Vanwege de onderdekking moesten bijna alle fondsen een korte termijnherstelplan bij de toezichthouder DNB indienen. De deadline daarvoor was 1 april 2009. Volgens de Pensioenwet moet een fonds binnen drie jaar weer een dekkingsgraad van meer dan 105% hebben. Begin 2009 zag het er naar uit dat veel fondsen pensioenaanspraken en pensioenrechten zouden moeten korten om te voldoen aan de eis dat binnen drie jaar de dekkingsgraad weer 105% zou zijn. Dat vond minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) een onevenredig zwaar gevolg van het hanteren van een termijn van drie jaar. Daarom werd de hersteltermijn tijdelijk verlengd naar vijf jaar. Fondsen moesten voor 1 april 2009 een plan voor realistisch herstel in vijf jaar indienen bij DNB. Daarin staan ook de maatregelen die het fonds neemt als het niet lukt om binnen vijf jaar een dekkingsgraad van 105% te bereiken. DNB toetst jaarlijks of het voldoende lukt om te herstellen. Minister Donner heeft besloten dat eventuele korting op pensioenen en aanspraken kan worden uitgesteld tot 1 april 2012. Daardoor wordt een eventuele korting niet overhaast en overbodig doorgevoerd.

Bij het opstellen van het herstelplan moet het bestuur zich laten leiden door een evenwichtige belangenafweging. Dat betekent dat de belangen van degenen die nu pensioen opbouwen en de gepensioneerden evenwichtig in het herstelplan verwerkt moeten zijn. DNB beoordeelde de herstelplannen ook daarop. In hoofdstuk 3.1 wordt nadere informatie gegeven over het ingediende herstelplan van het fonds. Op basis van de afspraken met Cao-partijen over aanpassingen in het toeslagen- en premiebeleid is in 2010 een nieuw herstelplan ingediend bij DNB.

Door lage dekkingsgraad geen waardeoverdracht

Als een werknemer van baan verandert, mag hij zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe fonds. Dit heet waardeoverdracht. Is de dekkingsgraad van het fonds lager dan 100%, dan mag het fonds waardeoverdrachten niet uitvoeren. Het moet deze volgens de Pensioenwet “opschorten”. Veel fondsen hebben in 2009 een aantal maanden een dekkingsgraad van minder dan 100% gehad. Ook het fonds had tot juli 2009 een dekkingsgraad lager dan 100%. Als gevolg van dit besluit is de werkvoorraad opgelopen. Dit heeft effect op de performance die met het fonds is overeengekomen.

De situatie dat veel fondsen tegelijkertijd in onderdekking waren, had zich nog niet eerder voorgedaan. Hierdoor kwamen de knelpunten naar voren die een opschorting van de waardeoverdrachten met zich meebrengt.

Op 31 juli 2009 was de dekkingsgraad van het fonds weer boven de 100%. Om te voorkomen dat waardeoverdrachten worden gestart en vlak daarna weer moeten stoppen heeft het bestuur besloten dat de dekkingsgraad gedurende 3 maanden 100% of meer moet zijn voordat de overdrachten weer worden opgestart. De toezichthouder is het hiermee eens. Dit betekent dat het fonds sinds 1 oktober 2009 weer meewerkt aan waardeoverdrachten. Of een verzoek om waardeoverdracht daadwerkelijk afgehandeld kan worden, hangt ook af van de situatie van het andere fonds.

Regeling deeltijd-WW

Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid maakte het in het verslagjaar mogelijk om werknemers tijdelijk met deeltijd-WW te laten gaan voor maximaal 50%. Door werktijdverkorting van

hun werknemers aan te vragen, konden werkgevers de eerste schokgolven van de kredietcrisis opvangen.

Op basis van de regeling voor deeltijd-WW krijgt de werknemer over de niet gewerkte uren een WW-uitkering als hij aan de criteria van de Werkloosheidwet (WW) voldoet. Over een eventuele aanvulling op de WW over de niet gewerkte uren moeten werkgever(s) en werknemers afspraken maken; uitgangspunt is dat (standaard) geen aanvulling plaatsvindt.

De wijze waarop de pensioenopbouw plaatsvindt, blijft hetzelfde voor het gedeelte dat de werknemer werkzaam is. Fiscaal is het toegestaan dat de pensioenopbouw wordt voortgezet op basis van het loon dat direct voorafgaat aan de deeltijd-WW gold. Voor werknemers van 40 jaar en ouder kan de pensioenopbouw voor het deeltijd-WW-gedeelte in principe worden voortgezet via FVP. (zie ook de nadere informatie over de FVP-regeling verder op in dit hoofdstuk).

De deeltijd-WW is één van de crisismaatregelen van het kabinet en zou aanvankelijk op 1 april 2010 stoppen. Op 12 maart 2010 is door het kabinet besloten dat deeltijd-WW per 1 april 2010 wederom beperkt wordt verlengd tot 1 juli 2011.

In de bestuursvergadering van 25 september 2009 is het onderwerp deeltijd-WW besproken en is besloten aan de Cao-partijen te vragen of zij het standpunt kunnen innemen dat tijdens de deeltijd-WW de pensioenopbouw ongewijzigd wordt voortgezet. Vanuit de branche is bekend dat een beperkt aantal werkgevers deeltijd-WW hebben aangevraagd. In die gevallen is afgesproken de pensioenopbouw volledig voort te zetten tijdens de periode van deeltijd-WW.

Cao-partijen hebben aangegeven dat als een werkgever geen gewijzigde loonsom heeft doorgegeven, het fonds er van uit kan gaan dat de pensioenopbouw ongewijzigd wordt voortgezet.

Cao-partijen hebben op sectorniveau geen afspraken gemaakt over het volledig voortzetten van de pensioenopbouw bij deeltijd-WW, omdat dit naar hun mening inbreuk doet aan de bevoegdheid van de individuele werkgever en de betreffende werknemersvertegenwoordiging om hierover afspraken te maken.

34

Communicatie in relatie tot wetgeving

Toeslagenlabel

Het verhogen van het pensioen vanwege loon- of prijsstijging heet toeslag. Het bestuur van het fonds beslist jaarlijks of een toeslag wordt verleend. Dit kan alleen als daarvoor voldoende financiële middelen beschikbaar zijn. Voor een begrijpelijke communicatie over het toeslagbeleid van een fonds voerde de Pensioenwet een toeslagenlabel in. Dit label staat op bijna alle communicatiemiddelen. Hiermee maken fondsen en verzekeraars duidelijk of de pensioenen de komende jaren kunnen stijgen met de prijsstijgingen, met andere woorden of de koopkracht op peil blijft. Naast het toeslagenlabel moet het fonds een voorwaardelijkheidsverklaring gebruiken. Daarin wordt het toeslagbeleid verder uitgelegd. Het gaat dan om de ambitie die het fonds heeft voor de mate waarin toeslagen worden gegeven. En ook hoe toeslagen worden betaald. Verder geeft het label aan wat daarvan de laatste drie jaar is waargemaakt. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is de toezichthouder die zich concentreert op het gedragstoezicht van fondsen. In de praktijk gaat het met name om communicatie. Het toeslagenlabel valt onder het toezicht van de AFM.

Toeslagenbrief vanwege bijzondere situatie

Vanwege de bijzondere economische situatie in 2009 besloot minister Donner dat het toeslagenlabel in 2009 niet gebruikt hoefde te worden. Toepassing van het toeslagenlabel in de huidige economische situatie kon verwarring veroorzaken bij de belanghebbenden, zo was de argumentatie. In plaats daarvan ontwikkelde de koepelorganisaties, in overleg met de toezichthouder AFM, een modelbrief. Deze brief informeerde deelnemers en pensioengerechtigden over de financiële crisis, de situatie van de pensioen-uitvoerder en de gevolgen voor hun pensioen. Met deze brief hebben de fondsen ook over de toeslagverwachting over 2009 gecommuniceerd met alle belanghebbenden. Door het fonds is deze brief juni 2009 verzonden. In 2010 wordt het toeslagenlabel wel toegepast.

Toeslag in 2009

Het bestuur van het fonds heeft besloten in 2009 geen toeslag te verlenen vanwege de financiële positie van het fonds. Het fonds heeft de betrokkenen hierover in maart 2009 geïnformeerd met een Pensioenflits.

AFM vraagt fonds zelf aan te geven of communicatie goed is

De toezichthouder Autoriteit Financiële Markten (AFM) stuurde op 8 december 2008 een tweede self assessment aan fondsen met het verzoek informatie te geven over de wijze waarop communicatie aan deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden plaatsvindt; AFM vroeg aan te geven hoe het fonds omging met informatieverstrekking. Het fonds heeft de self assessment ingevuld en retour gezonden naar de AFM. Op 28 april 2009 koppelde de AFM de resultaten terug aan het fonds. De AFM was van mening dat het fonds 76% scoorde op het terrein van de informatieverstrekking. AFM bracht ook een algemeen persbericht naar buiten naar aanleiding van het self assessment. In het algemeen ziet AFM verbetering in de communicatie van fondsen. Maar AFM wil een breder en dieper onderzoek doen naar de communicatie van fondsen. AFM wil daarin toetsen of fondsen de juiste informatie verschaffen.

Tijdige verzending UPO's

AFM constateerde in 2008 dat fondsen een eigen invulling geven aan de open norm 'tijdig' bij het versturen van een Uniform Pensioenoverzicht (UPO). De verzending is in de praktijk afhankelijk van de doorlooptijden van administratieve processen. Om een einde te maken aan de discussie over de vraag wanneer sprake is van tijdige verstrekking van UPO's, kwam de AFM met een beleidsregel. Hierin staat dat een pensioenuitvoerder voldoet aan de eis van 'tijdigheid' als de deelnemer zijn UPO uiterlijk op 30 september ontvangt. Deze nieuwe norm geldt voor het eerst voor de UPO's over het jaar 2009. Door het fonds zijn de UPO's over het jaar 2008 op 11 mei 2009 verzonden. Voor de gepensioneerden is de informatie over de hoogte van hun pensioen en over de toeslagverlening in januari 2009 verstuurd.

VB start actie: Samen sta jij sterk

Door de economische crisis zijn veel fondsen in een slechte financiële positie terecht gekomen. Een fonds heeft daardoor niet meer vanzelfsprekend het vertrouwen van de deelnemer. Niet alles wat in de krant staat over pensioenen geeft echter de situatie bij fondsen goed weer. De Vereniging van Bedrijfstakfondsen (VB) is eind november een communicatiecampagne gestart voor bedrijfstakfondsen. De campagne heet 'Samen sta jij sterk'. Het doel is om duurzaam vertrouwen te winnen onder Nederlanders voor fondsen. Dit gebeurt onder meer door aan het publiek uitleg te geven over de voordelen van collectiviteit en solidariteit. Het fonds is aangesloten bij de VB. Het fonds sluit in haar eigen communicatie aan bij de campagne van VB.

Trend: vergrijzing en ontgroening: overheid verhoogt AOW leeftijd

In 2009 was sprake van een economische recessie en een toenemende werkloosheid. Aan de andere kant ontstaat de komende jaren door vergrijzing en ontgroening juist een verminderd aanbod van arbeidskrachten en een verwacht tekort aan beschikbare arbeid. Daarnaast is sprake van een stijgende levensverwachting van mannen en vrouwen. Redenen voor het kabinet om de AOW-leeftijd te willen verhogen naar 67 jaar. Werkgevers en werknemers vertegenwoordigd in de Sociaal Economische Raad (SER) kregen tot eind september de gelegenheid te komen met een (betaalbaar) alternatief plan voor de verhoging van de AOW-leeftijd. Dat is niet gelukt. Sociale partners zijn het niet eens geworden over de AOW-leeftijd en de gevolgen voor aanvullende pensioenen.

Plan van het demissionaire kabinet: AOW-leeftijd in twee stappen omhoog

Het demissionaire kabinet wilde de AOW-leeftijd in twee stappen verhogen: in 2020 naar 66 jaar en in 2025 naar 67 jaar. Het kabinet wilde verder rondom de verhoging van de AOW-leeftijd maatregelen treffen met betrekking tot de verbetering van de arbeidsmarktpositie van ouderen, de positie van mensen met zware beroepen en de positie van mensen met een lang arbeidsverleden. Verschillende politieke partijen en de sociale partners werken inmiddels aan hun eigen voorstellen voor een nieuwe opzet van de AOW.

Hoe de veranderingen van de AOW er ook uit komen te zien, aanpassing van de AOW heeft hoogstwaarschijnlijk effect op de aanvullende pensioenen. Dat zijn de pensioenen waarover door werkgever

en werknemer samen afspraken worden gemaakt (2^e pijler). Het gaat dan bijvoorbeeld om het pensioen dat wordt opgebouwd bij het fonds. De verwachting is namelijk dat het fiscaal gefaciliteerde maximale opbouwpercentage per dienstjaar voor de aanvullende pensioenen ook aangepast wordt. Ook de premieruimte in de vrijwillige aanvullende pensioenen (3^e pijler) wordt waarschijnlijk aangepast. Het gaat dan over de pensioenen die individuele burgers kunnen afsluiten bij een verzekeraar.

Flexibilisering van de AOW-leeftijd

In de Tweede Kamer ligt een wetsvoorstel dat het mogelijk maakt om vanaf 2010 de ingangsdatum van het AOW-pensioen uit te stellen. Het AOW-pensioen kan maximaal vijf jaar - geheel of gedeeltelijk - worden uitgesteld ten opzichte van de huidige AOW-leeftijd van 65 jaar. Het kabinet verwacht dat 5% van de nieuwe AOW-gerechtigden kiest voor uitstel. Gaat de AOW-uitkering later in, dan wordt de uitkering ook hoger. Het kabinet wil hiermee een flexibeler systeem van pensionering introduceren. Daarnaast hoopt het kabinet op een cultuuromslag, waarbij mensen 65 jaar niet meer als definitief eindpunt zien van hun werkzame leven. Tot slot hoopt minister Donner het mensen gemakkelijker te maken om door te werken na hun 65ste als ze dat zelf willen. Minister Donner en staatssecretaris Klijnsma van SZW vroegen op 11 november 2009 per brief aan de Tweede Kamer om dit wetsvoorstel zo spoedig mogelijk te behandelen. Ook bij de huidige AOW-gerechtigde leeftijd van 65 jaar kan behoefte bestaan om de AOW later te laten ingaan.

Ook dit onderwerp komt door de val van het kabinet pas na de verkiezingen weer aan de orde.

In de pensioenregelingen van het fonds bestaan al diverse flexibiliseringsmogelijkheden. Zo is het mogelijk door te werken tot 70 jaar. Ook bestaat de mogelijkheid tot deeltijdpensioen en een zogenaamde hoog-laag regeling.

Pensioenregister van start

In de Pensioenwet is bepaald dat de pensioenuitvoerders een pensioenregister inrichten. Het register gaat alle Nederlandse pensioenregelingen via internet toegankelijk maken. Iedereen tussen de 15 en 65 jaar met een burgerservicenummer (BSN) en een DigiD kan straks inloggen en een overzicht opvragen van zijn eigen pensioenregelingen en AOW-rechten. Zo kan iedere Nederlander straks duidelijk zien hoe hoog zijn totale oudedagsvoorziening is, bij welke pensioenuitvoerder het pensioen is opgebouwd en waar hij terecht kan voor meer informatie. Op 7 mei 2008 is de Stichting Pensioenregister opgericht, een samenwerkingsverband van de pensioenkoepels, verzekeraars en Sociale Verzekeringsbank. De stichting begeleidt de ontwikkeling van het pensioenregister. De pensioensector draagt de kosten zelf. Het is de bedoeling dat het register per 1 januari 2011 van start gaat. In 2009 is bij de uitvoerder, Syntus Achmea Pensioenbeheer, een project gestart voor de tijdige invoering van het pensioenregister. Syntus Achmea Pensioenbeheer heeft de pensioenfondsbesturen betrokken bij de voorbereidingen van het pensioenregister.

Volgens de wet moet het fonds elke vijf jaar informatie aan slapers verstrekken over hun opgebouwde pensioenaanspraken. Dit geldt overigens alleen voor degenen die na 1 januari 2008 slaper zijn geworden én de slapers die zich bij de pensioenuitvoerder hebben gemeld met het verzoek om hen deze informatie te verstrekken. Dat betekent bijvoorbeeld dat het niet verplicht is om informatie te verstrekken over slapers die voor 1 januari 2008 slaper zijn geworden. Een verzoek via het pensioenregister wordt gezien als een wettelijk verzoek om slapersinformatie te verstrekken. Het is dan ook bijna onvermijdelijk om ook aan degenen die slaper zijn geworden voor 1 januari 2008 informatie te verstrekken.

FVP regeling: geen nieuwe instroom per 1 januari 2011

De Stichting Financiering Voortzetting Pensioenverzekering (FVP) helpt werklozen van 40 jaar en ouder pensioen op te bouwen. FVP heeft in december 2008 bekendgemaakt dat de FVP-regeling een jaar langer blijft bestaan. De regeling loopt nu door tot 1 januari 2011. Werknemers die vóór 2011 in de WW terecht komen, kunnen nog een FVP-bijdrage aanvragen. Daarna eindigt de regeling. Op basis van de huidige ramingen dient rekening te worden gehouden met een FVP-verstrekkingspercentage lager dan 50 voor alle instroom na 1 januari 2010. De kwartaalprognoses blijven evenwel met grote onzekerheden omgeven, mede door de sterke fluctuaties in de werkloosheidsprognoses van het CPB

en UWV. Begin 2013 zal het FVP-bestuur een definitieve beslissing nemen over de hoogte van het FVP-verstrekkingspercentage.

Klantenraad

Op 9 oktober 2009 is de Klantenraad van Syntrus Achmea opgericht. Dit is een orgaan waarin alle fondsen die een contract hebben met Syntrus Achmea zijn vertegenwoordigd. Het belangrijkste doel van de Klantenraad is om gezamenlijk na te denken over belangrijke thema's binnen de pensioenwereld en de impact daarvan op de uitvoering van de pensioenregelingen en vastgoed/vermogensbeheer. Daarnaast is de Klantenraad een platform om lopende en gewenste ontwikkelingen rondom de dienstverlening en innovaties van Syntrus Achmea te bespreken met de directie van Syntrus Achmea en met de Executive Board van Achmea.

In de Klantenraad heeft elk fonds twee (niet persoonsgebonden) zetels. Alle fondsen hebben hierdoor evenveel inspraak. De Klantenraad heeft uit haar midden de Raad van Advies gekozen, die paritair is samengesteld. Deze nieuwe Raad van Advies adviseert de directie van Syntrus Achmea en Executive Board gevraagd en ongevraagd. Van de adviezen van de Raad van Advies kan alleen gemotiveerd worden afgeweken. De leden van de Raad van Advies worden voor langere tijd benoemd om continuïteit te waarborgen. In de bestuursvergadering van 17 april 2009 heeft het bestuur besloten de heren Hack en Raaijmakers namens het fonds voor de klantenraad af te vaardigen.

Beleggingsbeleid

Toezichthouder DNB gaf in september aan dat uit eigen DNB-onderzoek blijkt dat een aantal fondsen de risico's onderschat waaraan zij in hun beleggingsbeleid blootstaan. De beleggingsverliezen in 2008 zijn behalve op de ernst van de crisis en het gevoerde strategische beleid voor een deel ook terug te voeren op de uitvoering van het beleid, aldus DNB. DNB heeft nog een tweede ronde onderzoeken gedaan naar het gevoerde beleggingsbeleid en het fonds heeft daaraan meegedaan in oktober/november 2009. Naar aanleiding hiervan heeft DNB nadere vragen gesteld en deze zijn ook door het fonds beantwoord. Het DNB-rapport is geanonimiseerd en doorgestuurd aan de commissie Frijns. Deze commissie deed in opdracht van minister Donner onderzoek naar het beleggingsbeleid van fondsen en in het bijzonder het risicobeheer. In januari 2010 kwam de commissie met haar rapport, dat aansluit op het DNB-onderzoek. DNB wil in overleg met de sector kijken waar zo nodig zaken kunnen worden aangescherpt. DNB erkent dat dit niet eenvoudig is, want het beleggingsbeleid van fondsen is laveren tussen het invullen van een reële ambitie enerzijds en het vermijden van structurele onderdekking anderzijds.

Ook de VB heeft onderzoek gedaan naar de beleggingen van bedrijfstakpensioenfondsen. Op 18 november bracht VB haar rapport uit 'Bedrijfstakpensioenfondsen en de kredietcrisis: aanbevelingen voor het beleggingsbeleid'. De kernboodschap in dit rapport is de oproep aan ieder bestuur van een bedrijfstakpensioenfonds om stil te staan bij de wijze waarop het zijn verantwoordelijkheid voor het beleggingsbeleid en de uitvoering daarvan draagt. Zijn de mandaten helder en dusdanig dat het bestuur nog 'in control' kan zijn? Wordt er voldoende gerapporteerd door de vermogensbeheerder en is het bestuur in staat om te sturen naar aanleiding van die rapportages? De beheersing van de beleggingsrisico's en het riskmanagement behoren bij ieder bedrijfstakpensioenfonds prominent op de agenda te staan. Er staan aanbevelingen in voor beleggingsbeleid. Zo pleit de VB voor overheidsobligaties, waarbij de rente is gekoppeld aan de inflatie. In het rapport worden ook antwoorden gegeven op veelgestelde vragen die bij het publiek leven over beleggingen van fondsen.

Drie Commissies voor de toekomst van het pensioenstelsel

De financiële crisis van 2008-2009 heeft veel maatschappelijke onrust veroorzaakt over de betrouwbaarheid van het financiële stelsel. Fondsen zijn daar onderdeel van. Het Nederlandse pensioenstelsel is robuust gebleken, zelfs tijdens de crisis. Toch heeft de crisis ook de kwetsbaarheden van ons pensioenstelsel blootgelegd. Minister Donner van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde daarom in het voorjaar van 2009 een drietal commissies in om onderzoek te verrichten naar het Nederlandse pensioenstelsel. Ten tijde van het verschijnen van dit jaarverslag zijn de rapporten van deze drie commissies inmiddels verschenen.

Minister Donner heeft de Commissie Parameters (ook wel Commissie Don) ingesteld. In de Pensioenwet

is voor de financiering van fondsen een Financieel Toetsingskader (FTK) vastgesteld. Het doel hiervan is de pensioentoezegging van deelnemers bij fondsen te beschermen. Het FTK bevat verschillende parameters. Deze parameters betreffen veronderstellingen over de toekomstige loon- en prijsontwikkeling, de maximaal te hanteren gemiddelde rendementen op vastrentende waarden en de maximaal te hanteren risicopremies op onder andere aandelen en onroerend goed. De Commissie Don is eind 2009 met een verdeeld advies gekomen ten aanzien van deze parameters. Er verandert daarom in 2010 nog niets aan de parameters, maar voor de jaren daarna worden de veronderstellingen weer bezien.

De Commissie beleggingsbeleid en risicobeheer (ook wel bekend als de Commissie Frijns) heeft het beleggingsbeleid van fondsen, de uitvoering en governance onderzocht en vestigde speciale aandacht op de beheersing van risico's. De concrete aanbevelingen van de Commissie Frijns worden in 2010 door het bestuur behandeld, om te beoordelen of deze door het fonds geïmplementeerd kunnen worden.

De Commissie Toekomstbestendigheid aanvullende pensioenregelingen (Commissie Goudswaard) heeft de toekomst- en schokbestendigheid van de huidige pensioencontracten geanalyseerd. Bij deze analyse is rekening gehouden met de vergrijzing van de Nederlandse bevolking. De centrale vraag van deze commissie is of de pensioencontracten aangepast moeten worden.

Veertien pensioenfondsen hebben te lage Z-score

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het behaalde rendement van het fonds en het rendement van de benchmark. Als het fonds met haar beleggingen precies de benchmark volgt, dan is er geen afwijking. Veel fondsen proberen echter een betere score te behalen dan de benchmark. Dit brengt het risico van een afwijking in negatieve zin met zich mee. Wijkt het fonds over een periode van 5 jaren te veel in negatieve zin af van de benchmark, dan kunnen werkgevers vragen om vrijstelling van deelname aan het fonds. Veertien fondsen hadden over 2008 een te lage z-score. Dit was niet het geval bij het fonds. De vijfjaarstoets van het fonds bedroeg in 2008 0,17% en lag daarmee boven de norm. Informatie over de z-score van 2009 treft u aan in het hoofdstuk 3.7 beleggingen.

3.7 Beleggingen

Marktontwikkelingen

Terugblik op 2009

Het jaar 2009 stond net als 2008 in het teken van de kredietcrisis. De economische groei bereikte dieptepunten die alleen hun evenknie vonden in de depressie van de jaren dertig van de vorige eeuw. Vooral de instortende export raakte de groei heel hard. Consumptie van duurzame consumptiegoederen ging eveneens fors onderuit.

Vanaf maart kwam er een herstel op de kapitaalmarkten door de acties van centrale banken en overheden die actief leningen kochten en door fiscale hulp. In Europa hielp o.a. de slooppremie bij de aanschaf van een andere auto. In Duitsland was er daarom al in het tweede kwartaal economische groei. Vanaf het derde kwartaal was er in vele landen, gelukkig ook in Nederland, economische groei. De inflatie sloeg in vele landen door de val van de olieprijs om in deflatie. Later in het jaar steeg de inflatie licht door de weer sterk herstellende olieprijs. De kerninflatie (inflatie zonder de volatiele componenten energie en voedsel) werd zeer laag. De zeer lage bezettingsgraad en de hoge werkloosheid leidden (en zullen in de nabije toekomst leiden) tot lagere kerninflatie.

In diverse opkomende landen ('Emerging Markets') kreeg de economie een veel kleinere tik en was het herstel via fiscale hulp snel en groot. China investeerde in razend tempo enorme bedragen in infrastructuur. Ook de groei in India en Indonesië bleef enigszins op peil. Landen die erg afhankelijk zijn van export zoals Rusland, Mexico en Korea hadden het economisch moeilijker.

Door de malaise kon de korte rente in veel landen dicht bij 0% blijven. De lange rente moest toch per saldo omhoog, omdat de angst voor deflatie omsloeg in angst voor inflatie door te veel actief kwantitatief verruimen (=geld drukken) door centrale banken. Van januari tot juni steeg de 10-jaars rente in Duitsland van net beneden 3,0% tot 3,7%. Daarna trad weer enige daling op tot 3,4% eind 2009. De 30 jaar swap rente steeg van 3,5% aan het begin van het jaar tot bijna 4% aan het eind van het jaar.

Bedrijfsobligaties ('Credits') lieten een uitstekend resultaat zien in 2009. Global credits brachten meer dan 15% op en high yield obligaties zelfs bijna 50% op. Ook voor converteerbare obligaties was het een topjaar met ruim 30%.

Aandelen van de ontwikkelde landen kregen rake klappen tot maart, maar lieten daarna een mooi herstel zien. De S&P500 steeg 23,5% en de AEX 36,3%. Emerging Markets deden het nog veel beter met een stijging van 72,7%.

Terugkijkend op 2009 kunnen wij voor vastgoed spreken van een roerig jaar. De onrust op de financiële markten vormde de katalysator voor een wereldwijde economische terugval. De open Nederlandse economie werd zwaar getroffen en ook de gevolgen voor de vastgoedmarkten zijn aanzienlijk. In 2009 is het totale transactievolume van vastgoed in Nederland met ongeveer een derde afgenomen in vergelijking met 2008. Het afgelopen jaar bleven de huurprijzen van vastgoedobjecten op een redelijk niveau liggen. Vooral het stijgende aanvangsrendement zorgde voor een afwaardering van het vastgoed. Onderliggend is het verschil tussen vastgoed op A-locaties en vastgoed op B- en C-locaties verder toegenomen wat zich uit in een uiteenlopende trend in aanvangsrendementen, huurprijzen, aanbod, opname en leegstand.

In 2009 zijn de risicopremies op hypotheek hoog gebleven als gevolg van de ontwikkelingen op de financiële markten, wat resulteerde in hoge marges op particuliere en zakelijke hypotheek. Om de woningmarkt een impuls te geven is de kostengrens voor woninghypotheek met een Nationale Hypotheek Garantie verhoogd. De zakelijke hypotheekmarkt kenmerkte zich in 2009 door een toename in de voorzieningen die zijn getroffen voor dubieuze debiteuren.

Beleggingen in het verslagjaar

De dekkingsgraad van het fonds steeg in het afgelopen jaar van 93,1% naar 106,5%, een stijging van 13,4

procentpunt. Dit was mede te danken aan de aandelen en convertibles die een goed rendement behaalden, maar ook obligaties hadden een sterk jaar. De door DNB vereiste buffer wordt voor het overgrote deel bepaald door het belang in zakelijke waarden. De totale door de toezichthouder vereiste buffer van het fonds was aan het eind van het verslagjaar 15,4%. De vereiste dekkingsgraad komt daarmee op 115,4%.

Hieronder maakt het fonds een onderscheid tussen het liquide en het minder liquide deel van de portefeuille.

Onderstaande tabel laat de beleggingen in procenten zien van begin en eind 2009. In deze tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen liquide en illiquide beleggingen. Deze woorden kunnen de indruk wekken dat het gaat om "goede" versus "minder goede, vastliggende" beleggingen. Dit is uiteraard niet het geval. De liquide portefeuille betreft het deel van de beleggingen waar de vermogensbeheerder F&C op basis van haar marktverwachtingen actief in kan schuiven, dit binnen de randvoorwaarden die het bestuur aan F&C heeft gegeven. De illiquide portefeuille kent twee delen. Een deel (grondstoffen, hypotheke en direct onroerend goed) wordt door andere vermogensbeheerders belegd. Het andere deel (LDI en nominale renteswaps) wordt wel door F&C belegd, maar onder directe aanwijzing van het bestuur.

CATEGORIE	Weging	Weging	Norm 2009	Belegd Vermogen in 1,000	
	01-01- 2009	31-12- 2009		01-01-2009	31-12-2009
<i>Liquide portefeuille</i>	62,9%	73,6%	63,7%	210.883	288.804
<i>Illiquide portefeuille</i>	37,1%	26,4%	36,3%	123.294	103.800
<i>Totaal portefeuille*</i>	100%	100%	100%	334.177	392.604
<i>Liquide portefeuille</i>					
Aandelen	45,0%	44,1%	43,5%	94.935	127.352
Converteerbare Obligaties	5,1%	5,4%	5,0%	10.770	15.541
Indirect onroerend goed	3,7%	3,2%	3,2%	7.811	9.312
Totaal zakelijke waarden	53,8%	52,7%	51,7%	113.516	152.205
Obligaties (incl. Credits)	44,2%	47,1%	48,3%	93.153	136.060
Leningen op schuldbekentenis	0,1%	0,1%	0,0%	209	198
Liquide middelen Geldmarkt	1,9%	0,1%	0,0%	4.005	341
Totaal vastrentende waarden	46,2%	47,3%	48,3%	97.367	136.599
Totaal Liquide portefeuille	100%	100%	100%	210.883	288.804
<i>Illiquide portefeuille</i>					
Grondstoffen	10,0%	13,6%	9,6%	12.277	14.112
Hypotheke	24,5%	24,2%	22,9%	30.308	25.470
Direct onroerend goed Syntrus Achmea Vastgoed	34,0%	37,5%	24,8%	41.747	38.960
Direct onroerend goed Schroders	11,9%	14,4%	18,2%	14.803	14.816
LDI	28,8%	30,3%	24,5%	35.685	31.277
Nominale renteswaps	-9,2%	-20,1%	0,0%	-11.526	-20.835
Totaal illiquide portefeuille	100%	100%	100%	123.294	103.800

* De totale portefeuille wijkt af van de balans. Bij beleggingen worden om praktische redenen in de liquide middelen ook uitstaande transacties die nog niet op de bank (= balans) staan meegenomen. Bijvoorbeeld bij aankoop van aandelen waarvoor nog niet is betaald.

Rendement van de beleggingsportefeuille

Het rendement van de portefeuille wordt afgezet tegen een meetlat (de zogenaamde benchmark) om de resultaten te kunnen beoordelen. Het rendement van de totale portefeuille bedraagt in 2009 13,7%. De benchmark (meetlat van de afspraak) bedroeg 12,96 %. In 2008 bedraagt de performance -22,1% en de benchmark -18,6%.

In de tabel hieronder worden de absolute rendementen per categorie en van de totale portefeuille van 2009 weergegeven.

RENDEMENTEN %	2009 Portefeuille	Benchmark	Out/Under Performance*
LIQUIDE PORTEFEUILLE			
Aandelen	32,9	32,7	0,2
Converteerbare Obligaties	38,4	27,8	8,3
Indirect onroerend goed	19,2	22,2	-2,4
Obligaties (incl. Credits)	16,7	12,0	4,3
Leningen op schuldbekentenis	8,5	1,2	7,2
Liquide middelen Geldmarkt	0,0	0,0	0,0
<i>Totaal Liquide Portefeuille</i>	24,2	21,6	2,2
ILLIQUIDE PORTEFEUILLE			
Grondstoffen	17,2	17,5	-0,2
Hypotheke	0,5	3,5	-2,9
Direct onroerend goed Syntrus Achmea Vastgoed	-4,5	-0,2	-4,5
Direct onroerend goed Schroders	-11,0	-11,0	0,0
LDI	-10,5	-10,5	0,0
<i>Totale portefeuille</i>	13,7	12,4	1,2
Totaal inclusief swaps	11,4	nvt	nvt

* De performance berekeningsmethodiek die gehanteerd wordt voor de relatieve performance wordt berekend op geometrische basis in plaats van rekenkundige basis. De berekeningsmethodiek die gebruikt wordt voor de berekening van het fondsrendement en benchmarkrendement is een tijdsgewogen rendement.

Evaluatie van de beleggingsportefeuille

Evaluatie illiquide portefeuille

- › Grondstoffen
Ook de belegging in grondstoffen heeft geprofiteerd van het brede herstel van de kapitaalmarkten. Wel bleef deze categorie duidelijk achter bij de aandelenmarkten.
- › Hypotheken
Gedurende 2009 is voor zowel het Particuliere als het Zakelijke Hypothekenfonds de vaste risico-opslag in het waarderingmodel aangepast in een opslag die meebeweegt met de risicopremies in de markt. Het relatieve rendement van beide hypothekenfondsen is over 2009 negatief als gevolg van een toename in deze risico-opslag.
- › Vastgoed
Op basis van voorlopige cijfers van ROZ/IPD (definitieve cijfers worden begin maart door ROZ/IPD gepubliceerd) laten zowel het Achmea Dutch Retail Property als het Achmea Dutch Office Fund een positief totaalrendement zien. Bij het Achmea Dutch Residential Fund en het Achmea Dutch Industrial Property Fund zijn de afwaarderingen hoger uitgevallen dan de huuropbrengsten en dit heeft geresulteerd in een negatief totaalrendement voor beide fondsen over 2009. Over het vast-

goed belegd bij Schroders heeft een herwaardering plaatsgevonden aan het eind van het derde kwartaal. Deze herwaardering heeft geresulteerd in een negatief gevolg voor het rendement.

- › LDI (Liability Driven Investments, vanuit de verplichtingen gedreven beleggingen)
De LDI pools zijn als gevolg van de lichte stijging van de Europese kapitaalmarktrente in 2009 in waarde gedaald..Dit gebeurde in lijn met de waardedaling van de pensioenverplichtingen op marktwaarde. Het niet volledig afgedekt zijn heeft tot gevolg gehad dat de dekkingsgraad door dit effect is verbeterd.

Evaluatie liquide portefeuille

- › Aandelen
De wereldwijde aandelenportefeuille boekte begin 2009 verlies, maar liet daarna een mooi herstel zien. Bemoedigende detailhandelsverkoop, het aantrekkende consumenten- vertrouwen en een onverwachte daling van de werkloosheid in de VS waren tekenen dat de economie zich stabiliseert. De drie aandelenregio's te weten Amerika, Emerging Markets en Europa, die vorig jaar voor de grootste problemen hebben gezorgd lieten dit jaar goede resultaten zien.
- › Converteerbare obligaties
Ook voor converteerbare obligaties was 2009 een jaar van herstel. Naast het herstel van de markten heeft de primaire markt (= nieuw uitgegeven obligaties) attractieve beleggingsmogelijkheden geboden, hetgeen ook heeft bijgedragen aan het totale resultaat.
- › Indirect Vastgoed
Indirect Vastgoed leed aan het begin van het jaar verlies maar trok later bij door mee te liften op het doorgezette marktherstel. Het F&C indirect vastgoedfonds werd aan het einde van het derde kwartaal 2009 geliquideerd.

42

- › Obligaties
De staatsobligaties hadden in 2009 voornamelijk te maken met lage rentestanden. De verlaging van de kredietbeoordelingen van enkele Euro landen (met name Griekenland) zorgden op de valreep nog voor enige beroering. Binnen de aggregate obligatieportefeuille deden bedrijfsobligaties en obligaties uit Opkomende Markten (EM Debt) het uitstekend door te profiteren van de aantrekkende markt. De splitsing van de Global Credit portefeuille in een deel met minder risico en een kleiner als herstel portefeuille heeft zeer goed uitgedaan in de aggregate portefeuille.

Evaluatie afdekkingsbeleid portefeuille

Het fonds heeft als strategisch uitgangspunt in 2009 een strategische renteafdekking van circa 40% door middel van LDI pools, swaps en euro vastrentende waarden beleggingen. Het bestuur heeft gezien de marktomstandigheden besloten de renteafdekking tactisch te verhogen naar ca. 75% van de verplichtingen. Hierbij was voor 2009 gekozen om het matchpercentage voor de korte looptijden te verhogen. Het fonds kent ultimo 2009 een renteafdekking van ongeveer 65,3%. Over geheel 2009 is de swaprente op lange looptijden gestegen, waardoor de verhoging van de renteafdekking in principe een negatieve impact op het rendement heeft gehad. Echter, er is bij de inrichting van de renteafdekking gekozen voor een nadruk op kortere looptijden die juist een rentedaling lieten zien. Dit positieve effect heeft het negatieve effect van de hogere renteafdekking enigszins gemitigeerd. Het sterke herstel van de markt voor bedrijfsobligaties, dat ook onderdeel van de renteafdekking is, heeft een positieve bijdrage aan het resultaat van de renteafdekking opgeleverd. Begin 2010 heeft het bestuur besloten de renteafdekking strategisch aan te passen naar ca. 70% van de verplichtingen.

Beursontwikkelingen

Het jaar 2010 kan een volatiel jaar worden voor aandelen, met misschien minder goede opbrengsten, als centrale banken te ruw hun beleid van zeer ruime liquiditeit terugdraaien. Per saldo wordt zelfs bij het gedeeltelijk terugschroeven van het ruime monetaire beleid toch een goede opbrengst van aandelen verwacht, vooral in Emerging Markets.

Voor bedrijfsobligaties is een economisch herstel, waarbij men voorzichtig is met het aangaan van extra schulden, zeer gunstig. Het grootste deel van de daling van de credit spreads is echter reeds achter de rug.

Het risicoscenario is dat het vertrouwen niet voldoende terugkomt om de groei duurzaam te maken terwijl overheden ondertussen reeds wel belastingverhogingen aankondigen en minder gaan uitgeven. Dat zou een aanzienlijke daling op de aandelenmarkten veroorzaken met een opnieuw behoorlijk oplopen van de creditspreads. De lange rente op veilige staatsleningen kan dan behoorlijk dalen. Dat is overigens onzeker, omdat de markt in die situatie op lange termijn verder uit de hand lopende overheidstekorten kan gaan verwachten.

De z-score over 2009

De z-score wordt ieder jaar berekend en laat het verschil zien tussen het werkelijke rendement van de portefeuille (de behaalde opbrengst) en het rendement van de benchmark (de vergelijkbare opbrengst in de markt als geheel). Een positief getal betekent dat de beleggingen van het fonds beter hebben geredeneerd dan de markt; bij een negatief getal geldt het omgekeerde. Bij de berekening wordt ook de kosten in de beschouwing opgenomen.

Naast de jaarlijks berekende z-score wordt een zogenaamde performancetoets gedaan, waarin de z-scores over een periode van 5 jaren worden berekend. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 is opgenomen dat er vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds kan worden verleend als de performancetoets lager is dan -1,28% (oude stijl) en 0 (nieuwe stijl). Het feitelijk behaalde rendement van het fonds wijkt dan behoorlijk negatief af van de benchmark.

De z-score voor het jaar 2009 bedraagt 0,81%. De performancetoets nieuwe stijl bedraagt 0,94% en de performancetoets oude stijl bedraagt - 0,34%. Het fonds zit voor beide boven de toegestane norm.

De oude stijl is nog genoemd om een vergelijking te kunnen maken met de in voorgaande jaren gepubliceerde percentages.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Het fonds heeft het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) in haar beleggingsbeleid geïntegreerd en wil zich via haar vermogensbeheerder(s), door middel van het volgen van het REO-beleid, als duurzaam belegger opstellen. Daartoe wordt er rekening gehouden met wettelijke verplichtingen en maatschappelijke ontwikkelingen zoals onder andere zijn vastgelegd in de Code Tabaksblat .

Op jaarbasis (en indien nodig frequenter) wordt een prioriteitenlijst samengesteld op basis van een combinatie van top down- (macro-economische risico's op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur) en bottom up factoren (input van het fonds, mogelijkheid tot beïnvloeding en het belang in bepaalde ondernemingen). Tevens worden een aantal criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur (ESG-criteria) vastgesteld.

Hiermee wordt gescreend, actief gebruik gemaakt van het spreek- en stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen en een constructieve dialoog (engagement) aangegaan met ondernemingen in de portefeuille. Ten slotte hanteert het fonds een beleggingsbeleid waarbij bedrijven die clusterbommen en landmijnen produceren worden uitgesloten.

3.8 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds

De financiële positie van het fonds is ten opzichte van 31 december 2008 verbeterd. Het belegde vermogen is gestegen, evenals de reserves en voorzieningen. De dekkingsgraad van het fonds is gestegen van 93,1% naar 106,5%.

Achtergrond en oorzaken van de ontwikkelingen in de financiële gegevens

Na een grote verslechtering van de financiële positie in 2008 als gevolg van de kredietcrisis, verbeterde de situatie van het fonds zich vanaf februari 2009 door een verbeterde financiële markt.

Resultaat boekjaar

De rekening van baten en lasten laat een positief saldo zien van € 48.202.000,-.

Hieronder wordt het resultaat in 2009 onderscheiden naar de verschillende bronnen:

Resultatenbron	2009	2008
Beleggingen	* 54.128	(199.457)
Bijdragen	583	7.587
Kosten	(376)	119
Levenskansen	666	1.184
Arbeidsongeschiktheid	674	567
Voorwaardelijke toeslagverlening	0	0
Actuariële grondslagen (verzwaring overlevingstafels)	(11.130)	0
Waardeoverdrachten	3.219	19
Uitkeringen & afkopen	(172)	(141)
Mutaties / overig	610	606
Resultaat	48.202	(189.516)
Saldo boekjaar	48.202	(189.516)
Het saldo boekjaar is als volgt verdeeld:		
Algemene reserve	0	(96.151)
Solvabiliteitsreserve	(7.789)	(4.175)
Cumulatief verliessaldo	55.991	(89.190)
Totaal	48.202	(189.516)

* De post beleggingen in 2009 à 54.128 is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

Benodigde interest (2,544% jaarrente): (9.165)
 Mutatie TV door wijziging markttrent: 23.539
 Directe beleggingsopbrengsten: 4.696
 Indirecte beleggingsopbrengsten: 36.099
 Kosten vermogensbeheer: (1.041)

Stand van de voorzieningen en de reserves

Het verloop van de voorzieningen en reserves is als volgt weer te geven:

Voorziening pensioenverplichtingen	2009	2008
Stand eind vorig boekjaar	351.014	259.645
Rentetoevoeging	9.165	12.170
Toevoeging indexering en overige toeslagen	0	0
Wijziging marktrente	(23.539)	76.271
Toevoeging Pensioenopbouw	21.099	12.976
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	687	222
Onttrekking voor uitkeringen	(8.580)	(7.890)
Waarde overdrachten	8.983	(657)
Mutatie levenskansen	(666)	(1.184)
Overige wijzigingen	867	(539)
Verzwaren overlevenstafels (3,1%)	11.130	0
	<u>370.160</u>	<u>351.014</u>

Spaarfonds Gemoedsbezwaarden	2009	2008
Stand eind vorig boekjaar	5	5
Uitkeringen	0	0
Rente	0	0
	<u>5</u>	<u>5</u>

Solvabiliteitsreserve	2009	2008
Stand eind vorig boekjaar	64.962	69.137
Deel van het saldo boekjaar	(7.789)	(4.175)
Stand einde boekjaar	<u>57.173</u>	<u>64.962</u>

De solvabiliteitsreserve bedraagt 15,4 % van de voorziening pensioenverplichtingen.

Algemene reserve	2009	2008
Stand eind vorig boekjaar	0	96.151
Deel van het saldo boekjaar	0	(96.151)
Stand einde boekjaar	<u>0</u>	<u>0</u>

De algemene reserve bedraagt 0,0 % van de voorziening pensioenverplichtingen.

Cumulatief verliessaldo	2009	2008
Stand eind vorig boekjaar	(89.190)	0
Deel van het saldo boekjaar	55.991	(89.190)
Stand einde boekjaar	<u>(33.199)</u>	<u>(89.190)</u>

Het cumulatief verliessaldo bedraagt -9,0 % van de voorziening pensioenverplichtingen.

Dekkingsgraad	2009	2008
De dekkingsgraad voor dit fonds	106,5%	93,1%

JAARREKENING

20

09

Balans per 31 december 2009 (na resultaatbestemming)

(in eenheden van duizend euro)

		31 december 2009	31 december 2008
ACTIVA			
Beleggingen	(1)		
<i>Beleggingen voor risico pensioenfond</i>			
Zakelijke waarden		205.989	170.066
Vastrentende waarden		195.639	160.691
Derivaten		116	2.437
Overige beleggingen		<u>14.192</u>	<u>12.340</u>
		415.936	345.534
Vorderingen en overlopende activa	(2)		
Premies		571	493
Overige vorderingen		<u>394</u>	<u>344</u>
		965	837
Liquide middelen	(3)	1.642	2.019
		<u>418.543</u>	<u>348.390</u>
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)		
Solvabiliteitsreserve		57.173	64.962
Cumulatief verliessaldo		<u>(33.199)</u>	<u>(89.190)</u>
		23.974	(24.228)
Technische voorzieningen	(5)		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		370.160	351.014
Spaarfonds gemoedsbezwaarden		<u>5</u>	<u>5</u>
		370.165	351.019
Overige schulden en overlopende passiva	(6)	24.404	21.599
		<u>418.543</u>	<u>348.390</u>

Staat van baten en lasten over 2009

(in eenheden van duizend euro)

20092008

BATEN

Premiebijdragen risico pensioenfonds	(7)	26.281	23.167
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(8)	39.754	(111.016)
		<u>66.035</u>	<u>(87.849)</u>

LASTEN

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen	(9)		
Pensioenopbouw		21.099	12.976
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van waardeoverdrachten		8.983	(657)
Rentetoevoeging		9.165	12.170
Verzwarend overlevingstafels		11.130	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen		(8.580)	(7.890)
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		687	222
Wijziging marktrente		(23.539)	76.271
Wijziging overige actuariële uitgangspunten		-	(10)
Overige mutaties		<u>201</u>	<u>(1.713)</u>
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen		19.146	91.369
Pensioenuitkeringen	(10)	8.752	8.031
Pensioenuitvoeringskosten	(11)	2.132	1.582
Saldo overdrachten van rechten	(12)	(12.202)	638
Overige lasten	(13)	5	47
Saldo boekjaar		<u>48.202</u>	<u>(189.516)</u>
		<u>66.035</u>	<u>(87.849)</u>
Bestemming saldo boekjaar			
Algemene reserve		-	(96.151)
Cumulatief verliessaldo		55.991	(89.190)
Solvabiliteitsreserve		(7.789)	(4.175)
		<u>48.202</u>	<u>(189.516)</u>

Toelichting behorende tot de jaarrekening 2009

Inleiding

Het doel van de Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie statutair gevestigd te Amsterdam (hierna 'het fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht gestelde aangesloten werkgevers.

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Alle bedragen in deze toelichting zijn bedragen x € 1.000,- tenzij anders aangegeven.

Rubriceringswijzigingen

Beleggingen en beleggingsresultaten

In de beleggingen heeft een nadere uitsplitsing plaatsgevonden van aandelen naar aandelen en commodities. De commodities maken deel uit van overige beleggingen. Deze rubriceringswijziging heeft geen invloed op vermogen of resultaat. De vergelijkende cijfers zijn hiervoor aangepast in de jaarrekening.

50

Overige posten

Met betrekking tot diverse posten in de jaarrekening vindt in 2009 een andere uitsplitsing of samenvoeging plaats, die het inzicht in de jaarrekening bevordert. Dit heeft geen invloed op het vermogen en resultaat, de vergelijkende cijfers zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Grondslagen voor balanswaardering en resultaatbepaling

Algemeen

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Schattingswijziging Voorziening Pensioen Verplichtingen (VPV)

De publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Actuarieel Genootschap (AG) geven een wijziging aan van de voorzienbare trend in overlevingskansen. Om hiermee op een afdoende wijze rekening te houden is op basis van een bestuursbesluit, vooruitlopend op de aanstaande

herziening van de AG-prognosetafels, de voorziening pensioenverplichtingen verhoogd met een opslag van 3,1%.

Het effect van deze schattingswijziging in het huidige verslagjaar bedraagt € 11.130. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als 'Verzwaren overlevingstafels' in het verslagjaar verantwoord.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer

in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta's worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde.

Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Grondslagen voor balanswaardering

Algemeen

De activa en passiva zijn, voor zover niet anders vermeld, gewaardeerd tegen nominale waarde.

1 Beleggingen

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd tegen actuele waarde. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingsfondsen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. Met ingang van dit boekjaar zijn de derivatenposities opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Actuele waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen de actuele waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen, of afgeleide van marktnoteringen. Echter bepaalde instrumenten, zoals onroerende zaken, participaties in hypotheeken en bepaalde derivaten zijn gewaardeerd door gebruik te maken van waarderingmodellen en -technieken. Het is gebruikelijk en mogelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Zakelijke waarden

Vastgoed

Vastgoed wordt gewaardeerd tegen actuele waarde per 31 december van het boekjaar. De actuele waarde van de directe belangen wordt bepaald middels gedurende het jaar uitgevoerde externe taxaties. Bij de bepaling wordt uitgegaan van de onderhandse verkoopwaarde, welke bij aanbidding in verhuurde staat, op de voor het onroerend goed meest geschikte wijze, na de beste voorbereiding, door de meest biedende gegadigde – niet zijnde de huurder – zou kunnen worden verkregen.

De kosten van verwerving, bestaande uit notariskosten, verschuldigde overdrachtsbelasting e.d., komen voor rekening van de koper en zijn derhalve in de actuele waarde begrepen. Elk kwartaal wordt circa 25% van de vastgoedportefeuille extern getaxeerd door een externe taxateur. Het overige deel van de portefeuille wordt per kwartaal gewaardeerd op basis van een interne indexering. Deze is gebaseerd op de externe taxaties per sector per kwartaal. Ten aanzien van de waardering per 31 december 2009 is voor de objecten die niet extern zijn getaxeerd, in het laatste kwartaal een update van de externe taxateur ontvangen.

Voor niet beursgenoteerde participaties en deelnemingen in onroerende zaken maatschappijen is dit de berekende intrinsieke waarde die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Aandelen

Aandelen, waaronder tevens converteerbare obligaties zijn begrepen, worden gewaardeerd tegen de beurskoers. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Obligaties

Obligaties worden gewaardeerd tegen de beurskoers. Voor niet ter beurse genoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Participaties in hypotheeken

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis

Leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

LDI Pools

LDI Pools worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Dit is de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waardingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

2 Vorderingen en overlopende activa

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

3 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.

4 Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve/ cumulatief verliessaldo

Deze reserve is dat deel van het vermogen dat resteert nadat via de resultaatbestemming de vereiste reserves, waaronder de weerstandsreserve/ volatiliteitsreserve, op het gewenste niveau zijn gebracht. In geval van een positieve post wordt deze post gepresenteerd als algemene reserve, deze dient ter opvang van tegenvallers anders dan waarvoor een specifieke reserve respectievelijk voorziening is getroffen.

Indien er sprake is van een negatieve post als gevolg van negatieve resultaten in dit jaar en/ of voorgaande jaren wordt deze reserve als cumulatief verliessaldo verwerkt, dit wordt gepresenteerd als (negatief) onderdeel van het eigen vermogen.

Het streven is om een reserve aan te houden die minimaal gelijk is aan het gesteld vereist eigen vermogen op basis van het Financieel Toetsingskader. Het gesteld vereist vermogen wordt bepaald op basis van de standaardmethode voorgeschreven door De Nederlandse Bank. Er is geen sprake van een maximering van de algemene reserve.

Solvabiliteitsreserve

De hoogte van de solvabiliteitsreserve is minimaal gelijk aan nul en maximaal gelijk aan de grens die in het Financieel ToetsingsKader is gesteld voor het vereist eigen vermogen. (Dit jaar gelijk aan het vereist eigen vermogen).

5 Technische Voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

Voor de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen worden de opgebouwde pensioen-aanspraken contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur, zoals door DNB gepubliceerd per de datum van vaststelling.

De berekeningen zijn uitgevoerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

Toegepaste sterftegrondslagen/gehuwdheidsfrequentie

De overlevingskansen van mannen en vrouwen worden ontleend aan de AG- Prognosetafel 2000 - 2050. Hierbij wordt rekening gehouden met evaringssterfte door de overlijdenskansen te vermenigvuldigen met 95 % (tot en met 105 jaar, daarna lineair oplopend tot 100% op leeftijd 110). De overlevingskansen van de kinderen aan wie een wezenpensioen wordt uitgekeerd worden op 1 gesteld (geen sterfte). Met betrekking tot het leeftijdsverschil wordt aangenomen dat mannelijke verzekerden gehuwd zijn met een drie jaar jongere vrouw. Met betrekking tot het leeftijdsverschil wordt aangenomen dat vrouwelijke verzekerden gehuwd zijn met een drie jaar oudere man. De gehuwdheidsfrequentie voor mannen en vrouwen is, zoals opgenomen in de tafels GBM/V 1985-1990 voor iedere leeftijd tot en met de pensioenleeftijd, verhoogd met 5%-punt. De gehuwdheidsfrequentie is op de pensioendatum 100%. Na de pensioendatum neemt de frequentie af volgens sterftetafel van de verzekerden.

Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de op bovenstaande grondslagen berekende voorziening verhoogd met een opslag van 3,1%.

Voorziening administratiekosten

Ter dekking van toekomstige administratiekosten is een voorziening administratiekosten opgenomen. Deze voorziening bedraagt 5% van de totale netto voorziening pensioenverplichtingen.

54

Korte beschrijving pensioenregeling

Met ingang van 1 januari 2006 is het pensioenreglement opgedeeld in twee regelingen:

1. Een regeling voor deelnemers geboren op of na 1 januari 1950.
Deze regeling kent een norm pensioenleeftijd van 65 jaar en is een middelloonregeling. De toetredingsleeftijd is 21 jaar. Het jaarlijks ouderdomspensioen bedraagt 2,00% van de som van de pensioengrondslagen. Het maximum pensioensalaris, de vaste bestanddelen van het inkomen, is gelijk aan het maximum premieloon als bedoeld in artikel 17 van de Wet financiering sociale verzekeringen.
Er is sprake van opbouw voor een levenslang partnerpensioen, dat 70% van het (haalbare) ouderdomspensioen bedraagt.
In de regeling zijn tevens premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en flexibiliseringsmogelijkheden opgenomen.
De premie, 22,4% van de pensioengrondslag, komt ten laste van de werkgever, die een aandeel van 6,13% mag inhouden bij de deelnemer. Voor de deelnemer, die zowel op 30 juni als op 1 juli 2004 als werknemer deelnemer in het fonds was, geldt een voorwaardelijk recht op inkoop (optrek pensioen) van fiscale ruimte uit het verleden.
2. Een regeling voor deelnemers geboren voor 1 januari 1950.
Deze regeling kent een norm pensioenleeftijd van 65 jaar en is een middelloonregeling. Het jaarlijks ouderdomspensioen bedraagt 1,75% van de som van de pensioengrondslagen. De pensioengrondslag is tenminste gelijk aan een minimumbedrag, dat jaarlijks wordt geïndexeerd en het maximum pensioensalaris, de vaste bestanddelen van het inkomen, is gelijk aan het maximum premieloon als bedoeld in artikel 17 van de Wet financiering sociale verzekeringen.
Er is sprake van opbouw voor een levenslang partnerpensioen, dat 70% van het (haalbare) ouderdomspensioen bedraagt.

In de regeling zijn tevens premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en flexibiliseringsmogelijkheden opgenomen. De premie, 13,0% van de minimumgrondslag en 20,0% van het deel boven de minimumpensioengrondslag, komt ten laste van de werkgever, die maximaal een derde deel mag inhouden bij de deelnemer

6 Overlopende schulden en overlopende passiva

Alle schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Grondslag kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

7 Premiebijdragen risico pensioenfonds

Hieronder zijn opgenomen de over het boekjaar in rekening gebrachte en te brengen premies en koopsommen.

8 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

De directe beleggingsopbrengsten hebben betrekking op opbrengsten uit beleggingsfondsen, interest en dividenden onder aftrek van de aan de beleggingen toe te rekenen kosten, alsmede de huren vermindert met de exploitatiekosten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

De indirecte beleggingsopbrengsten hebben betrekking op gerealiseerde en ongerealiseerde waarde-stijgingen of waardedalingen.

9 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Wijziging voorziening pensioenverplichting uit hoofde van waardeoverdrachten

Onder dit hoofd zijn de actuariële inkomende en uitgaande waardeoverdrachten opgenomen.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 2,544% (2008: 4,696%)

Verzwarend overlevingstafels

Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de op bovenstaande grondslagen berekende voorziening verhoogd met een opslag van 3,1%.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Overige mutaties

De onder dit hoofd opgenomen mutaties van de voorziening hebben betrekking op de actuariële kanssystemen.

10 Pensioenuitkeringen

Hieronder zijn opgenomen de door het fonds in het boekjaar verstrekte uitkeringen

11 Pensioenuitvoeringskosten

Deze kosten hebben betrekking op de administratiekosten van de pensioenuitvoerder en overige kosten.

12 Saldo overdrachten van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken.

56

Deze zijn berekend op basis van de voor de balansposten gehanteerde grondslagen.

13 Overige lasten

Deze zijn opgenomen voor de aan het boekjaar toe te rekenen bedragen.

Risicobeheer en Derivaten

In het jaarverslag is ingegaan op de risico's die het pensioenfonds loopt en op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beperken. Onderstaand treft u kwantitatieve risicoinformatie aan.

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele toeslagen op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het tekort/surplus op FTK-grondslagen is als volgt:

		31 dec. 2009 EUR	31 dec. 2008 EUR
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering)	(a)	370.160	351.014
Buffers:			
S1 Renterisico		20.522	27.872
S2 Risico zakelijke waarden		42.068	44.641
S3 Valutarisico		0	1.080
S4 Grondstoffenrisico		6.410	4.536
S5 Kredietrisico		3.587	6.220
S6 Verzekeringstechnisch risico		12.672	12.073
Diversificatie-effect		(28.086)	(31.460)
Totaal S (vereiste buffers)	(b)	57.173	64.962
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet)	(a+b)	427.333	415.976
Aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden)		394.134	326.786
Tekort		<u>(33.199)</u>	<u>(89.190)</u>

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix in de evenwichtssituatie.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- › Beleggingsbeleid
- › Premiebeleid

- › Herverzekeringsbeleid
- › Toeslagverleningsbeleid

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)-risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het prijs(koers)risico, valutarisico en het renterisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het beleggingsplan. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst door vermogensbeheerders in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overall-marktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures.

De segmentatie van onroerende zaken naar sectoren is als volgt:

	31 december 2009		31 december 2008	
	EUR	%	EUR	%
Kantoren	9.763	15	9.883	15
Winkels	9.711	15	10.277	16
Overige bedrijfsgebouwen	1.436	2	-	-
Woningen	13.488	21	14.783	23
Overige*	28.692	47	29.418	46
	<u>63.090</u>	<u>100</u>	<u>64.361</u>	<u>100</u>

* De post overige behelst met name hypotheekfondsen

Valutarisico

Het deel dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar circa 43% (2008: 38%) van de beleggingsportefeuille.

Hiervan is 71% (2008: 67%) afgedekt middels valutaderivaten. De netto risico positie bedraagt 0,3% (2008: 1,2%). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	A	B	C	ABC
	Voor	Valutaderivaten discretionair	Valutaderivaten in beleggingspools	Nettopositie (na)
	EUR	EUR	EUR	EUR
EUR	224.839	-47.302	-121.740	393.881
GBP	52.176		17.704	34.472
JPY	10.538		10.174	364
USD	75.589	49.653	78.022	-52.086
Overige	31.844		15.840	16.004
	<u>394.986</u>	<u>2.351</u>	<u>-</u>	<u>392.635</u>

	A	B	C	ABC
	Voor	Valutaderivaten discretionair	Valutaderivaten in beleggingspools	Nettopositie (na)
	EUR	EUR	EUR	EUR
EUR	200.784	-41.442	-87.707	329.933
GBP	36.863		9.407	27.456
JPY	10.445		10.219	226
USD	63.622	39.005	55.311	-30.694
Overige	20.026		12.770	7.256
	<u>331.740</u>	<u>-2.437</u>	<u>-</u>	<u>334.177</u>

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de markttrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

	Balans- waarde	31 december waarde	Balans- 2009	31 december 2008
	EUR		EUR	
Duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten)	195.639	5,00	160.691	4,04
Duration van de vastrentende waarden (incl. derivaten)	195.639	10,62	160.691	12,92
Duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	370.160	19,05	351.014	19,90

Op balansdatum is de duration van de vastrentende waarden (excl. derivaten) aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch".

Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de “duration-mismatch”. Dit is gebeurd door het kopen van meer langlopende obligaties in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul). Het fonds krijgt het recht om gedurende een lange periode in de toekomst een vaste lange rentetarief te ontvangen, door middel van een rente swap, het is vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en het fonds betaalt daarvoor een variabele korte rente (bijvoorbeeld Euribor). Hierdoor wordt de “duration-mismatch” verkleind, maar het fonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit-, tegenpartij- en juridisch risico). Het bestuur heeft besloten om de strategische renteafdekking te verhogen naar 70% van de verplichtingen.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	2009 EUR	2008 EUR
< 1 jaar	21.702	15.891
1 – 5 jaar	65.318	48.154
≥ 5 jaar	108.619	96.646
	<u>195.639</u>	<u>160.691</u>

60

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot niet-beursgenoteerde beleggingen, met name OTC-derivaten, wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de beleggingen naar sector weergegeven:

	2009 EUR	2008 EUR
Overheidsinstellingen	68.343	36.497
Beleggingsinstellingen (niet nader gespecificeerd)	35.767	-
Financiële instellingen	77.325	94.993
Handel- en industriële bedrijven	108.065	78.123
Nutsbedrijven	11.744	20.811
Vastgoed	63.090	64.361
Andere instellingen	28.301	39.392
	<u>392.635</u>	<u>334.177</u>

De verdeling naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

	2009 EUR	2008 EUR
Mature markets	361.308	317.050
Emerging markets	21.412	9.868
Andere	9.915	7.259
	<u>392.635</u>	<u>334.177</u>

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	2009 EUR	%	2008 EUR	%
AAA	71.023	36,3	44.175	27,5
AA	19.150	9,7	17.888	11,1
A	26.002	13,3	21.581	13,4
BBB	29.132	14,9	19.419	12,1
<BBB	17.186	8,8	10.217	6,4
GEEN RATING*	33.146	17,0	47.411	29,5
	<u>195.639</u>	<u>100,0</u>	<u>160.691</u>	<u>100,0</u>

* Betreft nagenoeg geheel hypotheeken en leningen op schuldbekentenis.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven) en arbeidsongeschiktheid.

Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van

het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van overlevingsstafel met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Om op een afdoende wijze rekening te houden met recente ontwikkelingen in de voorzienbare trend in overlevingskansen voor de gehele bevolking is de voorziening verhoogd met een opslag van 3,1%.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Toeslagverleningsrisico (actuariële risico's)

Het bestuur van het fonds heeft de ambitie om het pensioen ieder jaar te verhogen met het indexcijfer (algemene loonontwikkeling in de bedrijfstak).

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om de toekomstige toeslagen te kunnen toekennen, en wordt er expliciet geen extra premie voor betaald. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit de groei in het vermogen ten opzichte van de verplichtingen, overeenkomend met variant D1 uit de Beleidsregel toeslagenmatrix.

62

De zogenaamde nominale dekkingsgraad geeft zicht op de mate waarin kan worden geïndexeerd (ook wel aangeduid als de indexatieruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van de nominale rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is, waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

Ultimo 2009 bedraagt de nominale dekkingsgraad op basis van FTK 106,5 % (31 december 2008: 93,1%).

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstafel als leidraad. Deze stafel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen. Als dekkingsgraad geldt de nominale dekkingsgraad (bepaald op het gemiddelde van de afgelopen 12 kwartalen). De toeslag wordt toegepast voor zoverre na het toekennen van de toeslag het fonds niet overgaat naar een lagere bandbreedte (kolom 1). Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd eerst plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. Het toeslagbeleid voor actieven wordt losgekoppeld van dat van de inactieven. De inactieven volgen prijsindex in plaats van loonindex, met een maximum van de loonindex. Beoogd wordt om (voorwaardelijke) toeslagverlening mogelijk te maken vanaf een lagere dekkingsgraad, waarbij de dekkingsgraad zal worden gebaseerd op een 4-kwartaals gemiddelde.

Dekkingsgraad

Toeslagverlening

Lager dan 115 %	0%
Tussen 115 en 120 %	25% toeslagverlening
Tussen 120 en 125 %	50% toeslagverlening
Tussen 125 en 130 %	75% toeslagverlening
Tussen 130 en 140 %	100% toeslagverlening
Tussen 140 en 170 %	100% toeslagverlening + inhaal toeslagverlening
Groter dan 170%	100% toeslagverlening + extra toeslagverlening

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Dit betreft per 31 december de volgende posten:

	2009 EUR	2008 EUR
Aandelen		
NORTH AMERICA EQ ID FUND	34.785	26.721
Vastrentende waarden		
GOVERNMENT OF FRANCE	15.198	10.009
FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY	15.269	8.382
KINGDOM OF NETHERLANDS	27.407	13.103
Overige		
DEUTSCHE BANK - DJAIG	14.112	12.277

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik kan worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- › Futures: dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- › Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplich-

ting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.

- › Interest rate swaps: dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van interest rate swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen beïnvloeden.
- › Credit default swaps: dit betreft contracten tussen twee partijen waarbij het kredietrisico van een derde partij wordt overgedragen. Door middel van credit default swaps kan het fonds het kredietrisico van portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per:

31 december 2009 (x EUR 1.000)

Type contract	Instrument	Expiratie-datum	Contract-omvang EUR	Actuele waarde Activa EUR	Actuele waarde Passiva EUR
FFX forward	Currency USD	08-1-2010	14.653		707
FFX forward	Currency USD	11-1-2010	32.650		1644
Swap	Intrest rate	5-12-2018	13.370	116	5
Swap	Intrest rate	18-3-2019	15.620		445
Swap	Intrest rate	5-12-2023	21.670		127
Swap	Intrest rate	18-3-2024	11.850		2.615
Swap	Intrest rate	5-12-2028	43.610		403
Swap	Intrest rate	16-3-2029	23.040		6.816
Swap	Intrest rate	6-12-2038	55.680		1.626
Swap	Intrest rate	16-3-2039	28.530		5.202
Swap	Intrest rate	5-12-2048	35.890		3.711
Swap	Intrest rate	5-12-2058	24.510		
				116	23.301

31 december 2008 (x EUR 1.000)

Type contract	Instrument	Expiratie-datum	Contract-omvang EUR	Actuele waarde Activa EUR	Actuele waarde Passiva EUR
FFX forward	Currency USD	30-1-2009	11.748	2.466	
FFX forward	Currency USD	30-1-2009	1.916	(25)	
FFX forward	Currency USD	9-1-2009	27.776	(4)	
Swap	Intrest rate	5-12-2018	13.370		230
Swap	Intrest rate	5-12-2023	21.670		535
Swap	Intrest rate	5-12-2028	43.610		1.781
Swap	Intrest rate	6-12-2038	55.680		3.803
Swap	Intrest rate	5-12-2048	35.890		2.939
Swap	Intrest rate	5-12-2058	24.510		2.218
Swap	Credit default	20-12-2013	2.000		(49)
Swap	Credit default	20-12-2013	2.000		(49)
Swap	Credit default	20-12-2013	2.000		(51)
				2.437	11.357

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1000)

	Boekjaar		Vorig boekjaar			
	Ontvangsten	Uitgaven	Ontvangsten	Uitgaven		
Kasstroom uit pensioenuitvoeringsactiviteiten						
Premies van werkgevers en werknemers	27.041			22.890		
Van herverzekeraars ontvangen uitkeringen	-			-		
Overdrachten van rechten	2.136	294		970	1.359	
Vooruitontvangen bedragen	-			9.279		
Pensioenuitkeringen		8.746			8.008	
Betaalde premies herverzekering		-			-	
Pensioenuitvoeringskosten		1.811			1.702	
Kasstroom uit pensioenuitvoeringsactiviteiten	29.177	10.851	18.326	33.139	11.069	22.070
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten						
<i>Ontwikkeling</i>						
<i>Zakelijke waarden</i>						
Onroerende zaken	9.398	11.506	(2.108)	9.636	29.506	(19.870)
Aandelen	7.315	9.821	(2.506)	51.207	43.834	7.373
<i>Vastrentende waarden</i>						
Obligaties	16.953	43.071	(26.118)	157.246	159.397	(2.151)
Hypothecaire leningen	4.000	-	4.000	91	2.256	(2.165)
Leningen op schuldbekentenis	12	-	12	120	-	120
Deposito's	-	1.128	(1.128)	-	1.506	(1.506)
Overige vastrentende waarden	690	-	690	-	-	-
<i>Derivaten</i>						
Derivaten	4.894	77	4.817	-	6.167	(6.167)
<i>Overige beleggingen</i>						
Overige beleggingen	-	17	(17)	136	1.321	(1.185)
<i>Overige</i>						
Overige	-	-	-	-	-	-
Subtotaal ontwikkeling portefeuille	43.262	65.620	(22.358)	218.436	243.987	(25.551)
<i>Opbrengsten portefeuille</i>						
<i>Zakelijke waarden</i>						
Onroerende zaken	2.148		2.148	1.253		1.253
Aandelen	(345)		(345)	1.424		1.424
<i>Vastrentende waarden</i>						
Obligaties	1.361		1.361	(214)		(214)
Hypothecaire leningen	1.001		1.001	1.255		1.255
Leningen op schuldbekentenis	15		15	22		22
Deposito's	7		7	-		-
Overige vastrentende waarden	-		-	-		-
<i>Derivaten</i>						
Derivaten	(97)		(97)	-		-
<i>Overige beleggingen</i>						
Overige beleggingen	(45)		(45)	28		28
<i>Overige</i>						
Overige	(390)		(390)	112		112
Subtotaal opbrengsten portefeuille	3.655	-	3.655	3.880	-	3.880
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	46.917	65.620	(18.703)	222.316	243.987	(21.671)
Totaal kasstroom	76.094	76.471	(377)	255.455	255.056	399
Liquide middelen						
Stand per begin boekjaar	2.019			1.620		
Stand per einde boekjaar	1.642			2.019		
Afname	(377)			399		

In het kasstroomoverzicht is de mutatie van de overige vorderingen en de overige schulden inzake de beleggingsrubriek voor zowel het boekjaar als vorig boekjaar verwerkt in de opbrengsten portefeuille. De liquide middelen inzake de beleggingsrubriek zijn in de vergelijkende cijfers onder de betreffende beleggingsrubriek opgenomen. De kosten vermogensbeheer worden in het boekjaar opgenomen bij de betreffende rubriek en in mindering gebracht op de kasstroom uit opbrengsten portefeuille.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Alle bedragen zijn bedragen x € 1.000 tenzij anders aangegeven.

Administratiekosten

Inzake het voeren van de administratie van het fonds is een administratieovereenkomst met Syntrus Achmea Pensioenbeheer afgesloten. De overeenkomst is verlengd met 1 jaar tot en met 31 december 2010. De jaarlijkse kosten variëren en zijn afhankelijk van de hoeveelheid werkzaamheden, maar bedragen ca. € 1.400.

Vermogensbeheerkosten

Met de vermogensbeheerder Syntrus Achmea Vastgoed is de beheerovereenkomst met 1 jaar verlengd tot en met 31 december 2010. De jaarlijkse kosten variëren, maar bedragen ca. € 250.

Met de vermogensbeheerder F&C is besloten de beheerovereenkomst voor onbepaalde tijd te verlengen. Begin 2010 is de overeenkomst vastgesteld en ondertekend.

Met de vermogensbeheerder Schroder loopt een investeringsovereenkomst die een indicatieve einddatum heeft van 19 oktober 2019.

Investeringsverplichtingen

Per eind 2009 zijn verplichtingen aangegaan met betrekking tot investeringstoezeggingen in Vastgoedfondsen In 2010 voor in totaal € 1.000.

In 2008 heeft het fonds zich gecommitteerd om € 30 miljoen te beleggen in fondsen van Schroders Investment Management. Per 31 december 2009 is de resterende verplichting € 12.900.

Derivaten

Voor de contract omvang van de derivaten wordt verwezen naar de toelichting behorende tot de jaarrekening 2009 paragraaf "specifieke financiële instrumenten (derivaten)".

Inhaaltoeslag

Het pensioenfonds had per 31 december 2009 een toeslagachterstand. De cumulatieve achterstand op voorwaardelijke toeslagverlening voor actieven en inactieven bedraagt op dit moment 3,0%. Zodra de financiële positie dit toelaat kan het bestuur eventueel besluiten conform het toeslagbeleid tot het toekennen van inhaaltoeslag.

Voorwaardelijke optrekregeling

De financiering van deze voorwaardelijke regeling gebeurt gespreid in de tijd over een periode van maximaal 15 jaar. In het laatste jaar van de regeling worden alle nog niet eerder toegekende voorwaardelijke toezeggingen onvoorwaardelijk gemaakt. De premieruimte die ontstaat na afwikkeling van de VUT-regeling zal worden gebruikt om de optrekregeling te financieren.

Prepensioen

De uitvoerder heeft geconstateerd dat er door de aangesloten werkgevers verschillende loonsommen over 2004 (vanaf 1 juli) en 2005 voor de VUT-regeling en de prepensioenregeling zijn aangeleverd, terwijl dit gelijk zou moeten zijn. Uit de vergelijking van de loonsommen is gebleken dat er te weinig premie is betaald. Na Cao-partijen op 7 december 2009 te hebben geïnformeerd, heeft het fonds besloten de desbetreffende werkgevers te benaderen, hen uit te leggen dat destijds verkeerde loonsommen zijn opgegeven en dat de verschuldigde premie alsnog voldaan dient te worden. Aangezien 2004 een gebroken jaar is, heeft het bestuur besloten uitsluitend de achterstallige premie

over 2005 te verrekenen. Dit zou mogelijk kunnen resulteren in een bate van ongeveer € 930 in 2010, dit ter financiering van nog toe te kennen aanspraken waarvan de omvang momenteel onbekend is.

In 2009 is ook onderzocht of de werknemers die voor prepensioen in aanmerking komen en de aanspraken hierop juist zijn opgegeven door de werkgevers. De wijzigingen die hier uit naar voren zijn gekomen worden in 2010 in de administratie verwerkt. De uitkomst is nog niet bekend.

Toelichting op de balans per 31 december 2009

(in eenheden van duizend euro)

1. Beleggingen

Beleggingen voor risico pensioenfonds

	Stand per 1 januari	Aankopen, investerings en verstrekking	Voor- en nadelige verschillen	Verkopen en aflossingen	Stand per 31 december
Zakelijke waarden					
Vastgoed	64.361	11.506	(3.379)	(9.398)	63.090
Aandelen	105.705	9.821	34.688	(7.315)	142.899
	170.066	21.327	31.309	(16.713)	205.989
Vastrentende waarden					
Obligaties	92.984	43.071	16.957	(16.953)	136.059
Participaties in hypotheke	30.308	1	(838)	(4.000)	25.471
Leningen op schuldbekentenis	209	-	1	(12)	198
Deposito's	1.506	1.128	-	-	2.634
LDI pools	35.684	-	(3.717)	(690)	31.277
	160.691	44.200	12.403	(21.655)	195.639
Derivaten					
Derivaten	(8.920)	77	(9.448)	(4.894)	(23.185)
Overige beleggingen					
GTAA en Commodities	12.277	-	1.835	-	14.112
Overige beleggingen	63	17	-	-	80
	12.340	17	1.835	-	14.192
	334.177	65.621	36.099	(43.262)	392.635
Derivaten met een negatieve waarde	11.357				23.301
Beleggingen	345.534				415.936

68

Uitsplitsing actuele waarde naar waarderingsmethode

Op basis van de stand ultimo boekjaar kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Directe marktnoteringen	Afgeleide marktnoteringen	Waarderings modellen en technieken	Totaal
31 december 2009				
Vastgoed	-	24.129	38.961	63.090
Aandelen	142.899	-	-	142.899
Obligaties en LDI Pools	91.162	76.174	-	167.336
Hypothecaire leningen	-	13.142	12.329	25.471
Leningen op schuldbekentenis	-	198	-	198
Deposito's	2.634	-	-	2.634
Derivaten	-	(23.185)	-	(23.185)
Commodities	14.112	-	-	14.112
Overige beleggingen	80	-	-	80
	250.887	90.458	51.290	392.635

Zakelijke waarden

	2009	2008
Vastgoed		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties vastgoedfondsen	37.363	40.680
Participaties aandelenfonds vastgoed	<u>24.129</u>	<u>22.614</u>
	61.492	63.294
Kortlopende vorderingen inzake vastgoed	1.578	1.059
Liquide middelen inzake vastgoed	20	8
	<u>63.090</u>	<u>64.361</u>
Aandelen		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in aandelenfondsen	<u>142.899</u>	<u>105.705</u>
Totaal zakelijke waarden	<u>205.989</u>	<u>170.066</u>
Vastrentende waarden		
<i>Obligaties</i>		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in obligatiefondsen	<u>136.059</u>	<u>92.984</u>
Participaties in hypotheke		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties in hypotheekfondsen	24.397	29.235
Kortlopende vorderingen inzake participaties in hypotheke	1.005	1.070
	69	3
Liquide middelen inzake participaties in hypotheke	<u>25.471</u>	<u>30.308</u>
<i>Leningen op schuldbekentenis</i>	<u>198</u>	<u>209</u>
Deposito's		
Deposito's	<u>2.634</u>	<u>1.506</u>
LDI pools		
<i>Indirecte beleggingen</i>		
Participaties	<u>31.277</u>	<u>35.684</u>
Totaal vastrentende waarden	<u>195.639</u>	<u>160.691</u>

	2009			2008		
	Positieve- waarde	31-12-2009 Negatieve- waarde	Saldo	Positieve- waarde	31-12-2008 Negatieve- waarde	Saldo
Derivaten						
Valutaderivaten	-		-	2.437		2.437
Rentederivaten			<u>116</u>	<u>116</u>	<u>-</u>	<u>2.437</u>
Totaal derivaten	<u>116</u>	<u>23.301</u>	<u>(23.185)</u>	<u>2.437</u>	<u>11.357</u>	<u>(8.920)</u>
Totaal derivaten				116		2.437
GTAA en Commodities						
Commodities				<u>14.112</u>		<u>12.277</u>
Overige beleggingen						
Liquide middelen inzake overige beleggingen			57		63	
Kortlopende vorderingen inzake overige beleggingen			<u>23</u>	<u>80</u>	<u>-</u>	<u>63</u>
Totaal overige beleggingen				<u>14.192</u>		<u>12.340</u>
Totaal beleggingen				<u>415.936</u>		<u>345.534</u>

2. Vorderingen en overlopende activa**Vorderingen**

	2009	2008
Premies		
Aan het eind van het boekjaar vastgestelde nog te ontvangen premies	747	757
Voorziening tegen verlies op premievorderingen	<u>(145)</u>	<u>(140)</u>
	602	617
Nader vast te stellen volgend boekjaar	(31)	(124)
	<u>571</u>	<u>493</u>
 Overige vorderingen		
Hieronder zijn opgenomen inzake:		
<i>Debiteuren</i>		
Debiteuren	-	221
<i>Pensioenen</i>		
Uitkeringen	15	12
<i>Inkomende waardeoverdracht</i>		
Inkomende waardeoverdracht	379	111
	<u>394</u>	<u>344</u>
Totaal van de overige vorderingen	<u>394</u>	<u>344</u>
 3. Liquide middelen		
Rekening courant Staalbankiers	<u>1.642</u>	<u>2.019</u>

PASSIVA

4. reserves

	2009	2008
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	-	96.151
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	-	(96.151)
Stand per 31 december -	<u>-</u>	<u></u>
Solvabiliteit		
Aanwezig eigen vermogen	23.974	(24.228)
Minimaal vereist eigen vermogen	17.027	17.551
Vereist eigen vermogen	57.173	64.962
Dekkingsgraad	106,5	93,1

De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt per 31 december 2009: 106,5% (31 december 2008: 93,1%). De dekkingsgraad is als volgt berekend:
(Totaal activa -/- overige schulden) / Technische voorzieningen

De dekkingsgraad van het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt per 31 december 2009: 104,6% (31 december 2008: 105,0%). De dekkingsgraad van het vereist eigen vermogen bedraagt per 31 december 2009: 115,4% (31 december 2008: 118,5%). De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als reservetekort.

Voor de berekening van het vereiste eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van een standaard model. Per 31 december 2009 voldoet het fonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het vereist eigen vermogen. Ultimo 2008 voldeed het fonds niet aan de wettelijke normen met betrekking tot het minimum vereist vermogen. Door het bestuur is naar aanleiding van het niet voldoen aan de wettelijke normen ultimo 2008 hiervan melding gemaakt bij de toezichthouder DNB en in 2009 is een korteen lange termijnherstelplan ingediend. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB.

Ontwikkelingen 2009 met betrekking tot de dekkingsgraad en het herstelplan

In 2009 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Herstelplan 2009 %	Werkelijk 2009 %
Dekkingsgraad per 1 januari 2009	91,8	93,1
Sturingsmiddelen		
Premie	1,0	1,6
Uitkeringen	-/- 0,2	-/- 0,2
Beleggingen	<u>3,0</u>	<u>7,1</u>
	3,8	8,5
Overige effecten		
Rentetermijnstructuur	-	7,2
Overige	<u>-</u>	<u>-/- 2,3</u>
	-	4,9
Dekkingsgraad per 31 december 2009	<u>95,6</u>	<u>106,5</u>

Toelichting op de werkelijke ontwikkeling van de dekkingsgraad ten opzichte van het herstelplan in 2009:

- › Beleggingen; De werkelijke opbrengst van de beleggingen in 2009 ligt hoger dan waarmee in de aanneme voor het herstelplan rekening is gehouden.
- › Rentetermijnstructuur (RTS); Ten tijde van het opstellen van het herstelplan waren de actuele gegevens voor de RTS nog niet bekend en is van een ongewijzigde RTS uitgegaan. De actuele RTS vertoont een stijging ten opzichte van ultimo 2008 waardoor op dit onderdeel een verbetering ten opzichte van het herstelplan is gerealiseerd.
- › Overige; Het bestuur heeft besloten om vooruitlopend op de publicatie van de nieuwe prognosetafels door het AG, de voorziening pensioenverplichtingen ultimo 2009 te verhogen met 3,1%. Deze verhoging van de voorziening verklaart een groot deel van de afwijking op dit onderdeel ten opzichte van het herstelplan. Het restant wordt verklaard door inkomende en uitgaande waardeoverdrachten en overige mutaties.

	2009	2008
Solvabiliteitsreserve		
Stand per 1 januari	64.962	69.137
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	(7.789)	(4.175)
Stand per 31 december	<u>57.173</u>	<u>64.962</u>
Cumulatief verliessaldo		
Stand per 1 januari	(89.190)	(89.190)
Mutatie: deel van het saldo boekjaar	55.991	-
Stand per 31 december	<u>(33.199)</u>	<u>(89.190)</u>

5. Technische voorzieningen

Pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Stand per 1 januari	351.014	259.645
Toevoeging pensioenopbouw	21.099	12.976
Rentetoevoeging	9.165	12.170
Verzwarend overlevingstafels	11.130	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	(8.580)	(7.890)
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	687	222
Wijziging marktrente	(23.539)	76.271
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-	(10)
Overige wijzigingen	201	(1.713)
Waarde overdrachten	8.983	(657)
Stand per 31 december	<u>370.160</u>	<u>351.014</u>

Hieronder is een uitsplitsing van de opbouw van de voorziening voor risico pensioenfonds naar aantal en omvang op basis van de soort deelnemer.

	Aantal	2009 €	Aantal	2008 €
Actieve deelnemers	8.241	190.541	8.148	186.112
Pensioengerechtigden	6.048	94.731	5.868	83.963
Gewezen deelnemers	26.182	84.888	27.050	80.939
Totaal	<u>40.471</u>	<u>370.160</u>	<u>41.066</u>	<u>351.014</u>

Spaarfonds gemoedsbezwaren

Stand per 1 januari	5	5
Mutatie	-	-
Stand per 31 december	<u>5</u>	<u>5</u>

6. Overige schulden en overlopende passiva**Overige schulden**

Hieronder zijn opgenomen inzake:

	2009	2008
<i>Te verrekenen premies</i>		
Vastgestelde nog te verrekenen premies	349	227
<i>Derivaten</i>		
Valutaderivaten risico pensioenfonds	2.351	-
Rentederivaten risico pensioenfonds	<u>20.950</u>	<u>11.357</u>
	23.301	11.357
<i>Pensioenen</i>		
Uitgaande waardeoverdrachten	187	277
Uitkeringen	17	15
Belastingen en sociale lasten	153	146
Vooruitontvangen bedragen	<u>-</u>	<u>9.279</u>
	357	9.717
<i>Kosten</i>		
Advieskosten	45	-
Beleggingskosten	217	196
Controlekosten	40	17
Overige	<u>95</u>	<u>84</u>
	397	297
Crediteuren	-	1
Totaal van de overige schulden	<u><u>24.404</u></u>	<u><u>21.599</u></u>

Toelichting op de staat van baten en lasten over het boekjaar 2009

(in eenheden van duizend euro)

BATEN

De omzet zijnde de premies en de directe beleggingsopbrengsten bedraagt 30.977 (vorig boekjaar 28.485).

7. Premiebijdragen risico pensioenfondsen

	Werkgevers- gedeelte	Werknemers- gedeelte	2009	2008
Periodieke premies				
- verplichte verzekering	18.099	6.694	24.793	21.930
- voortgezette verzekering	227	960	1.187	1.138
- vrijwillige verzekering	184	-	184	99
- Pre-pensioen	117	-	117	-
	<u>18.627</u>	<u>7.654</u>	<u>26.281</u>	<u>23.167</u>
		<u>26.281</u>		<u>23.167</u>

76

Samenstelling premiebijdragen

De kostendekkende premie over het boekjaar bedraagt 28.953, de feitelijke premie over het boekjaar bedraagt 25.233 exclusief premie oude jaren ad 1.048. De gedempte premie bedraagt 20.583.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

	2009	2008
Actuarieel benodigd	22.154	13.625
Opslag voor in stand houden vereist vermogen	4.303	3.806
Opslag voor uitvoeringskosten	-	1.581
Kostenopslag toegevoegd aan de voorziening	1.388	(461)
Premies premievrijstellingsrisico	1.108	681
	<u>28.953</u>	<u>19.232</u>

8. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen 2009

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastgoed	2.323	(3.379)	(175)	(1.231)
Aandelen	(11)	34.688	(334)	34.343
Vastrentende waarden	2.819	12.403	(435)	14.787
Derivaten	-	(9.448)	(97)	(9.545)
Overige beleggingen	(45)	1.835	-	1.790
Overig	(390)	-	-	(390)
	<u>4.696</u>	<u>36.099</u>	<u>(1.041)</u>	<u>39.754</u>

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen 2008

	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens beheer	Totaal
Vastgoed	1.701	(9.300)	(160)	(7.759)
Aandelen	1.935	(96.667)	(799)	(95.531)
Vastrentende waarden	1.542	5.402	(479)	6.465
Derivaten	-	(14.467)	-	(14.467)
Overige beleggingen	28	136	-	164
Overig	112	-	-	112
	<u>5.318</u>	<u>(114.896)</u>	<u>(1.438)</u>	<u>(111.016)</u>

77

	2009	2008
<i>Zakelijke waarden</i>		
Vastgoedbeleggingen	(1.231)	(7.759)
Aandelen	34.343	(95.531)
	<u>33.112</u>	<u>(103.290)</u>
<i>Vastrentende waarden</i>		
Obligaties	14.602	3.198
Participaties in hypotheek	161	3.248
Leningen op schuldbekentenis	17	20
Deposito's	7	(1)
	<u>14.787</u>	<u>6.465</u>
<i>Derivaten</i>		
Derivaten	(9.545)	(14.467)
Het resultaat van de derivaten kan gesplitst worden in valutaderivaten 201 (2008: 3.467) en derivaten ter afdekking van rentecontracten (9.649) (2008: 11.000)		
<i>Overige beleggingen</i>		
Commodities en overige beleggingen	1.790	164
<i>Overig</i>		
Interest	(410)	(43)
Liquide middelen	20	155
	<u>(390)</u>	<u>112</u>

LASTEN**9. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen**

	2009	2008
<i>Pensioenopbouw</i>		
Pensioenopbouw	21.099	12.976
<i>Wijziging voorziening pensioenverplichting uit hoofde van waardeoverdrachten</i>		
Inkomende waardeoverdracht actuair	9.564	677
Uitgaande waardeoverdracht actuair	(581)	(1.334)
	8.983	(657)
<i>Rentetoevoeging</i>		
Interest toevoeging voorziening pensioenverplichtingen tegen rekenrente 2,544% (2008:4,696%)	9.165	12.170
<i>Verzwarende overlevingstafels</i>		
Verzwarende overlevingstafels (3,1% per 31 december 2009)	11.130	-
<i>Onttrekking voor pensioenuitkeringen</i>		
Onttrekking uit de voorziening pensioenverplichtingen en pensioenuitkeringen	(8.580)	(7.890)
<i>Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten</i>		
Kostenopslag premie	1.123	683
Vrijval excassokosten voorziening voor pensioenverplichtingen	(436)	(461)
	687	222
<i>Wijziging markttrente</i>		
De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op basis van de rentetermijnstructuur	(23.539)	76.271
<i>Wijziging overige actuair uitgangspunten</i>		
Wijziging overige actuair uitgangspunten	-	(10)
<i>Overige mutaties</i>		
Resultaat op sterfte	(666)	(1.184)
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	434	114
Resultaat op mutaties	433	(643)
	201	(1.713)

	2009	2008
10. Pensioenuitkeringen		
Ouderdompensioen	5.631	5.053
Nabestaandenpensioen	2.015	1.920
Wezenpensioen	48	40
Andere uitkeringen: - afkoop wegens gering bedrag	1.058	1.018
	<u>8.752</u>	<u>8.031</u>
11. Pensioenuitvoeringskosten		
Aandeel administratiekosten Syntrus Achmea Pensioenbeheer		
Boekjaar	1.323	1.085
Vorig boekjaar	<u>156</u>	<u>80</u>
	1.479	1.165
Andere kosten:		
advieskosten	421	263
bestuurskosten	106	87
accountantskosten	56	22
overige kosten	70	45
	<u>2.132</u>	<u>1.582</u>

De beloning aan bestuurders bedraagt 96 (2008: 76).

Het fonds heeft geen personeel in dienst. De beheersactiviteiten worden op basis van een uitvoeringsovereenkomst verricht door personeel in dienst van Syntrus Achmea dan wel vermogensbeheerder. De kosten in 2009 zijn hoger dan in 2008, omdat in 2009 de nakomende kosten vanuit 2008 zijn verwerkt alsook een reservering voor de nakomende kosten van 2009, die in 2010 gefactureerd zullen worden.

79

Honoraria accountant

De externe accountant is KPMG.

Op grond van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de accountant als volgt:

	2009	2008
Externe accountant:		
Honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening 2009	23	-
Honoraria voor controle bestanden prepensioenfonds	8	-
Honoraria te verwachten afrekening van de jaarrekening 2008	17	13
Honoraria afrekening van de jaarrekening 2007	<u>8</u>	<u>9</u>
	<u>56</u>	<u>22</u>

Het onderzoek van de jaarrekening omvat zowel de wettelijke controle van de statutaire jaarrekening als de verslagstaten in het kader van de Pensioenwet.

	2009	2008
12. Saldo overdracht van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten overdrachtsom individueel	(320)	(721)
Inkomende waardeoverdrachten overdrachtsom collectief	(11.454)	-
Inkomende waardeoverdrachten VUT fonds naar Bpf	(722)	-
Uitgaande waardeoverdrachten overdrachtsom individueel	294	1.359
	<u>(12.202)</u>	<u>638</u>

Het saldo inkomende waardeoverdrachten – collectief bestaat uit de inkomende collectieve waardeoverdracht van Nationale Nederlanden ad 11.454 Het bedrag van deze inkomende collectieve waardeoverdracht is uit 2 componenten opgebouwd:

- actuariële koopsom inclusief rente, die dient ter financiering van de aanspraken; en
- dekkingsgraadopslag inclusief rente, welke wordt toegevoegd aan het vermogen van het fonds

13. Overige lasten

Resultaat voorziening tegen verlies op premievorderingen	<u>5</u>	<u>47</u>
--	----------	-----------

Overige gegevens

Statutaire bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten is geen bepaling opgenomen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten ad € 48.202. Krachtens het besluit van het bestuur in de vergadering van 28 mei 2010 is het saldo boekjaar 2009 als volgt verdeeld:

1. Ten gunste/laste van de algemene reserve:	0
2. Ten laste van de solvabiliteitsreserve:	(7.789)
3. Ten gunste van het cumulatief verliessaldo:	55.991

Verklaring verantwoordingsorgaan omtrent het jaarverslag 2009

Het verantwoordingsorgaan van het bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie is in 2008 ingesteld.

Het jaarverslag over 2009 is het tweede verslag dat het verantwoordingsorgaan beoordeelt.

Het reglement voor het verantwoordingsorgaan is vastgesteld op basis van de uitgangspunten van Pension Fund Governance. Hierbij zijn de frequentie van het overleg met het bestuur, de te behandelen onderwerpen met betrekking tot het beleid en de verantwoording van het orgaan vastgesteld.

In het overleg tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan, dat over het boekjaar 2009 en de lopende ontwikkelingen is gehouden, zijn de volgende onderwerpen aan de orde geweest:

- › Beleid;
- › Financiële en actuariële analyses;
- › Vooruitzichten.

Het verantwoordingsorgaan baseert zich bij het vormen van haar algemeen oordeel op met name het jaarverslag en de jaarrekening, de notulen van de bestuursvergaderingen en andere relevante informatie. Het verantwoordingorgaan is in 2009 driemaal bijeen geweest.

Bevindingen verantwoordingsorgaan

1. Beleid

82

Het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie is er volgens het verantwoordingsorgaan voldoende in geslaagd de principes voor een goed pensioenfondsbestuur te implementeren in het dagelijkse handelen van het bestuur.

Het verantwoordingorgaan heeft geconstateerd dat er in 2009 voortgang is geboekt met betrekking tot de implementatie van een visitatiecommissie. Het visitatierapport is in 2009 uitgebracht.

2. Financiële en actuariële analyses 2009 en dekkingsgraad

Aan de hand van de beschikbaar gestelde informatie heeft het verantwoordingsorgaan het resultaat over het boekjaar 2009 bestudeerd.

De risico's zijn door het bestuur in kaart gebracht en het beleid om deze risico's te beheersen en waar mogelijk verder te beperken, is in gang gezet.

Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur de uitvoering van de administrateur goed te volgen. Het op orde krijgen en het bewaken van de administratie vergt veel tijd en energie (rapport visitatiecommissie). Alleen met een goede en sluitende administratie kan het uitvoeringsrisico worden beperkt. Het verantwoordingsorgaan is verbaasd over het grote verschil in pensioenuitvoeringskosten tussen 2008 en 2009. Het boeken van kosten in het jaar waar de kosten betrekking op hebben, kunnen grote verschillen in de kosten beperken. Het verantwoordingorgaan is eveneens van mening dat het kosten-niveau in 2009 op een hoog niveau ligt. Als dit niveau uitgangspunt wordt voor de komende jaren is dit een ongewenste ontwikkeling.

In verband met het belang van een goed vermogensbeheer zijn meetbare afspraken en opvolging van belang.

Continuering van het beleid voor renteafdekking zoals in 2007 begonnen, is in 2009 voortgezet.

Volgens het verantwoordingsorgaan een juist besluit bij economische crisis

Door het bestuur is het besluit genomen de pensioenen per 1 januari 2010 niet te indexeren.

Op grond van de gestegen dekkingsgraad per ultimo 2009 naar 106,5% lijkt dit een juist besluit.

3. Overleg met Cao-partijen

In 2009 heeft er driemaal overleg plaatsgevonden tussen het bestuur en CAO partijen. Het verantwoordingsorgaan vindt dit overleg een goede ontwikkeling.

Op dit moment zijn nog geen concrete afspraken tussen CAO partijen en bestuur bekend met betrekking tot premiestelling voor de optrekregeling. Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur om hier tijdig in 2010 afspraken over te maken.

4. Vooruitzichten van het verantwoordingsorgaan

Kennelijk is in 2008 een langdurige periode van financiële stabiliteit geëindigd en is de financiële/pensioenwereld beland in een periode van meer onzekerheid. Om in deze periode de kosten te beheersen is een langjarig plan gewenst met activiteiten met financiële consequenties voor de pensioenuitvoeringskosten

Aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan

Voor de toekomst zijn volgens het verantwoordingsorgaan enkele onderwerpen van belang:

1. Een afweging tussen uitbesteden van werkzaamheden en het zelf doen door het fonds om kosten te besparen;
2. Duidelijk aangeven als een betrokkene bezwaar maakt dit gebeurt bij de administratieve organisatie of bij de bezwarencommissie van het pensioenfonds zelf;
3. Het besturen van een fonds vraagt steeds meer tijd van bestuursleden. Navragen en onderzoeken of deze tijd ook voor de komende jaren beschikbaar gesteld kan worden door werkgevers en werknemersorganisaties;
4. Het nog te voeren overleg met CAO partijen en definitieve afspraken m.b.t. premieaanpassing voor de optrekregeling en ingangsdatum hiervan bespoedigen;
5. Het verantwoordingsorgaan adviseerde het bestuur in 2009 het dossier prepensioen (premie-inning en de administratie) definitief af te ronden. In mei 2010 is dit dossier nog niet gesloten en zijn nog niet alle consequenties bekend. Afronding van dit dossier op korte termijn is noodzakelijk.

Conclusie verantwoordingsorgaan

83

Het algemeen oordeel van het verantwoordingsorgaan over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van de principes van goed pensioenfondsbestuur is zonder meer positief te noemen. Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het fonds met grote inzet en deskundigheid wordt bestuurd en ondersteund.

H. Baarens (voorzitter), B. Bodelier, J. van Mulligen

Plaats: De Meern

Datum: 21 mei 2010

Reactie van het bestuur op de bevindingen van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur neemt de aanbevelingen ter harte en zal deze in 2010 aan de bestuurstafel nader bespreken en stappen ondernemen.

Zoals met het verantwoordingsorgaan besproken, zal het bestuur in 2010 verdere stappen zetten in het kader van de optrekregeling, risicobeheersing en beleggingsbeleid. In 2010 wordt een ALM-studie uitgevoerd en voor wat betreft risicomanagement zal het bestuur een keuze maken uit drie partijen om het risicomanagement verder vorm te geven.

Het zoeken naar mogelijkheden om de kosten voor het fonds te verlagen staat ook in 2010 onder volledige aandacht van het bestuur.

Tevens zal het bestuur vanwege het advies van het verantwoordingsorgaan en het aflopen van het contract met de uitvoeringsorganisatie, in de tweede helft van 2010 extra aandacht besteden aan de uitbesteding van deze diensten en het hieraan gekoppelde risico.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie te Amsterdam is aan Towers Watson B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2009.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

In overeenstemming met de richtlijn “Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen” heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant ten aanzien hiervan zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

84

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- › heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- › heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangevane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132. De vermogenspositie van Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Eindhoven, 28 mei 2010

drs. H.J.W. van Gemert AAG
verbonden aan Towers Watson B.V.

Aan: Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie

Accountantsverklaring

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in het verslag opgenomen jaarrekening 2009 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie te Amsterdam bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de winst-en-verliesrekening over 2009 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van het pensioenfonds. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de stichting heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 16 juni 2010
KPMG ACCOUNTANTS N.V.

M.J. Vredenduin RA

Gebeurtenissen na balansdatum

Trend overlevingskansen

Het fonds dient ingevolge de Pensioenwet bij de vaststelling van de technische voorziening rekening te houden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. Het AG heeft geconstateerd dat de levensverwachting de afgelopen jaren sneller is toegenomen dan was voorzien. Het CBS voorziet dat deze trend zich ook in de toekomst zal voortzetten.

DNB heeft het fonds op 18 december 2009 een brief gestuurd over de aanstaande evaluatie van het herstelplan. Hierin meldt DNB dat er bij het vaststellen van de technische voorziening voor de jaarrekening van 2009 rekening gehouden moet worden met de meest recente ontwikkelingen met betrekking tot overlevingskansen. DNB heeft op haar website desgevraagd geantwoord dat fondsen zo nodig aangepaste tafels dienen te hanteren of een extra voorziening dienen te treffen vooruitlopend op de aanstaande herziening van de AG-prognosetafels.

Het bestuur heeft op advies van de adviserend actuaris besloten in de jaarrekening 2009 een stijging van 3,1% van de technische voorziening te verwerken in de stand per 31 december 2009. Dit besluit is genomen nadat de actuaris een onderzoek heeft gedaan naar de ontwikkeling van de sterftetrend, waaruit dit advies is voortgekomen.

Voordat tot een definitieve bijstelling van de grondslagen wordt besloten wordt eerst de nieuwe prognosetafel van het AG afgewacht en vervolgens gekeken of aanpassing van de ervaringssterfte nodig is.

Slotwoord

Het jaar 2009 is voor het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie, wederom een jaar geweest in het teken van de financiële crisis. De financiële ontwikkelingen en de lage rentestand die gevolgen hebben voor de dekkingsgraad zijn een bron van zorg voor het fonds. Het bestuur heeft constante aandacht voor de financiële positie van het fonds en probeert deze positie zo goed mogelijk te verbeteren met de middelen die het bestuur ter beschikking staan. De financiële ontwikkeling verloopt positiever dan in het herstelplan wordt voorspeld. Via de website en overige communicatiemiddelen houdt het bestuur de werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden en overige belanghebbenden zo goed mogelijk op de hoogte van de ontwikkelingen.

Het bestuur hecht veel waarde aan openheid en transparantie naar alle belanghebbenden. Om die reden wordt ook kritisch gekeken naar alle wijzigingen die op het fonds afkomen, aangezien deze gemoeid kunnen gaan met kosten. Het bestuur stelt zich op het standpunt dat deze kosten verantwoord moeten kunnen worden richting de werkgevers, deelnemers en pensioengerechtigden die verbonden zijn aan het fonds.

Het bestuur neemt haar verantwoordelijkheid hierin en houdt daarbij het uiteindelijke doel voor ogen. Namelijk: het uitkeren van ouderdoms- en nabestaandenpensioen in geval van ouderdom en overlijden.

Het bestuur dankt hierbij alle medewerkers van de uitvoeringsorganisatie, de vermogensbeheerders en de externe partijen (beleggingsadviseur, accountant en actuarissen) voor de medewerking aan het handhaven van het bovengenoemde doel, wat dit jaar met de nodige inspanningen gepaard is gegaan.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Betonproductenindustrie
Amsterdam, 28 mei 2010

Mevrouw J.W.M. Wiegers,
voorzitter

De heer G.W. van der Peijl,
secretaris

Verklarende woordenlijst

Actuariële en bedrijfstechnische nota	Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een fonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.
Asset Liability Management (ALM)	Het op elkaar afstemmen van de beleggingen, de verplichtingen en het premie- en indexatiebeleid. Een ALM-studie wordt gebruikt om het meerjarig financieel beleid te optimaliseren uitgaande van verschillende economische scenario's.
Anw pensioen	Vrijwillige overlijdensverzekering (keuze uit drie vaste pensioenbedragen), onderdeel van de regeling van het fonds.
Asset mix	Samenstelling van de beleggingsportefeuille, bijvoorbeeld aandelen, obligaties en onroerend goed.
Benchmark	Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden vergeleken.
Commodities	Beleggingscategorie gericht op grondstoffen zoals graan, metalen en olie.
Corporate Governance	Goed ondernemerschap; o.a. integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.
Dekkingsgraad	Procentuele verhouding tussen het aanwezige vermogen en de pensioenverplichtingen.
De Nederlandsche Bank (DNB)	DNB verzorgt het onafhankelijk (prudentieel) toezicht op pensioenfondsen.
Dispensatie	Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.
Excedentpensioen	Pensioenaanspraken boven de basisregeling van het fonds, betrekking hebbend op hetzelfde dienstverband.
Franchise	Vrijgesteld bedrag dat jaarlijks door het bestuur wordt vastgesteld. Pensioenopbouw vindt plaats over het loon boven de franchise.
Financieel Toetsingskader (FTK)	Het financieel toetsingskader is onderdeel van de Pensioenwet en stelt voorschriften aan premiehoogte en de omvang van de aan te houden reserves.
Outperformance	Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.
Partnerpensioen	Levenslange uitkering aan een nabestaande partner, vanaf het overlijden van de deelnemer.

Pensioengrondslag	Het deel van het pensioengevend loon boven de franchise. Over de pensioengrondslag worden aanspraken opgebouwd.
Pension Fund Governance (PFG)	Ofwel goed pensioenfondsbestuur. PFG stelt aan pensioenfondsen eisen op het gebied van transparantie, verantwoording, intern toezicht en zeggenschap.
Performance	Direct resultaat in de vorm van rente en dividendopbrengsten; indirect resultaat door waardeverandering van de portefeuille.
Rekenrente	Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.
Rentedekking	Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.
SAS70	Internationaal geaccepteerde auditingstandaard. Met een SAS70-verklaring wordt aangegeven dat het interne beheersproces adequaat is vormgegeven (verklaring type I) en functioneert (verklaring type II).
Service level agreement (SLA)	In een service level agreement worden afspraken gemaakt over het niveau van de te leveren dienstverlening.
Solvabiliteit	Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.
Sterftegrondslagen	Berekeningsmethode gebaseerd op een statistisch overzicht van de sterftetekans per leeftijd van een bepaalde groep personen.
Toegezegde bijdrageregeling	Pensioenregeling die geen andere verplichting kent dan het storten van een vooraf overeengekomen premie.
Toegezegd pensioenregeling	Pensioenregeling waarbij de hoogte van het te bereiken pensioen van tevoren wordt gegarandeerd.
Toereikendheidstoets	Actuariële toets in hoeverre het pensioenvermogen voldoende is om de verplichtingen na te komen.
Underperformance	Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.
Vastrentende waarden	Beleggingssoort waarvoor in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.
Voorbeleggen	Vastleggen van huidige rente- of aandelen niveaus voor toekomstige cash flows.
Voorziening pensioenverplichting (VPV)	De passiva van het fonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.
Waardeoverdracht	Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een fonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille. Een positieve z-score geeft aan dat het rendement hoger was dan dat van de normportefeuille. De performancetoets betreft de cumulatieve z-score over de laatste vijf jaar.

Adressen adviseurs

Adviseur beleggingen:

Stratageon Investment Consultancy BV
De heer H. Clijsen
Postbus 59366
1040 KJ Amsterdam

Adviserend actuaaris:

Towers Watson B.V.
De heer H. Zaghdoudi
Postbus 780
1440 AT Purmerend

Waarmedkend actuaaris:

Towers Watson B.V.
De heer H.J.W. van Gemert
Postbus 2290
5600 CG Eindhoven

Accountant:

KPMG Accountants NV
De heer M.J. Vredenduin
Rijnzathe 14
3454 PV De Meern

Uitvoeringsorganisatie:

Syntrus Achmea Pensioenbeheer
Mevrouw N. van der Gugten
Molenwerf 2-8
1014 AG Amsterdam

Vermogensbeheerders:

F&C Netherlands BV
De heer R. Kamphuis
Postbus 75471
1070 AL Amsterdam

Syntrus Achmea Vastgoed:

De heer E. Verlinden
Postbus 59347
1040 KH Amsterdam

Schroder Investment Management Benelux:

De heer T. van Duren
Waldeck Pyrmontlaan 13
1075 BT Amsterdam

**Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Betonproductenindustrie**

Postbus 9251
1006 AG Amsterdam
www.betonpensioen.nl